

4376

hwykphc

1376

ԲԻՒԱՍ

ԱՅԵՐԷՆ.

1891-22 98.

Id est:

O B A D I A S ARMENUS,

I
4376

Qvo,

Cum Analyfi Vocum Armenicarum Grammaticâ, &
Collatione Versionis Armenicæ cum Fontibus, aliisque,
maximam partem Orientalibus Versionibus,
exhibetur.

PRIMUM IN GERMANIA SPECIMEN CHARACTERUM ARMENICORUM.

In Celeberrimâ Academiâ Lipsiensi
procuratorum.

a

M. ANDREA ACOLUTHO,
VRATISLAV. SILES.

ANNO EPOCHÆ { Armenorum MCXXIX.
Messianæ MDCXXC.

1620

L I P S I Æ,

TYPIS JUSTINI BRANDI.

Philipp. II, π.

Πᾶσα γλῶττα ἐξομολογήσῃαι, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός,
εἰς δόξαν Θεῶ Πατρὸς.

Scaliger Lib. III. Epist. 245.

Studia LINGVARUM nemo bonus unquam
magni non aestimavit, nemo non
malus contempsit.

1432 - 2005

SENATUI

INCLYTÆ CÆSAREÆ REGIÆQVE
REIPUBLICÆ

VRATISLAVIENSIS,

VIRIS

MAGNIFICIS, MAXIME STRE-
NUIS, NOBILISSIMIS, AMPLISSI-
MIS, CONSULTISSIMIS,

DOMINIS

PRÆSIDI

ET

SENATORIBUS,

DOMINIS SUIS, ATQVE MÆ-
CENATIBUS ÆTERNUM DEVE-
NERANDIS,

S.

V I R I

MAGNIFICI, MAXIME STRE-
NUI, NOBILISSIMI, AMPLISSIMI,
CONSULTISSIMI, DOMINI MEI, ATQ;
MÆCENATES ÆTERNUM DEVE-
NERANDI;

Ruisse quondam inficetum adeò bar-
dumque Seculum, quo Lingvarum periti HÆRE-
TICORUM PATRIARCHÆ fuerint appellati,
perspicuis nos verbis edocet Episcopus ille Gallus non in-
celebris, Claudius Espencæus * hæcce scribens: Eo tem-
pore Græcè nosse valdè suspectum fuit;
Ebraicè autem, propè pro HÆRETICO
fuit habitum. Magis adhuc luculento testimonio rem
illustrari sibi desideranti, vix alio tam bene me satisfacturum
confido, quàm si ipsam imprudentissimi impudentissimique
(ne

* in Comm. ad 1. Tim. III.

(ne quid magis dicam) talismodi judicis , crassi nimirum monachi , decretoriam sententiam legendam proponam , eandemqve Anno hujus seculi corrente primo , à doctiss. Contr. Heresbachio * Ducis WILHELMI Juliacenſis Conſiliario , protervo ore pronunciari auditam: Nova jam est reperta lingua qvædam, qvæ vocatur Græca: ab hac sedulò cavendum omnibus: hæc est, qvæ parit omnes HÆRESES. Eâ lingvâ insuper proditus liber , qvi in omnium manibus vult modò haberi , vocaturqve Novum Testamentum , qvi plenus est rubetis atqve viperis. Præterea, nunc alia quoque oritur lingua , qvæ vocatur Hebræa , hanc qvi discūt, PLANE ILLI EFFICIUNTUR JUDÆI. Risum teneant omnes solidè eruditi , qvin & irarum spicula emittant, iisq; confodiant os insolens, os impium! qvo cum eand. inflat tibi illud in verecundū Cardinalis Paceci , qvi teste ipsi⁹ Collegâ, Sfortiâ Pallavicino, † in ipso Conc. confessu, cæco prorsus animi impetu dicere non est veritus: Utinam nunquam huc advenissent Litterarum Græcarum Hebraicarumque Professores! nimirum his nunc ærumnis non divexaretur Ecclesia. Vos, ô MÆCENATES, ad Nostrorum tem-

* Vid. Dn. SENNERTI dissertat. de L. Ebræa nec non reliq. Orient. antiquit. &c. p. 43.

† Lib. 6. Hist. Conc. Trid. c. 12. n. 5. p. 211. 4.

DEDICATIO.

porum faciem advertere dignemini, illâ longè amœniorem! Nostrorum inquam, quibus Divina Bonitas Nobilissimæ Germaniæ indulgit esse incolas, aliarum enim gentium contemplatum ire felicitatem nohūmus, **Qvi nostrammet possidemus magis, quàm agnoscimus.**

Exuente nimirum sub præcedentis Seculi incunabula, horridam Religionis, Morum, Litterarumque barbariem Patriâ Nostrâ, Sveviæ amœnum oppidum Pforza, quod & Phorzhheimium audit, JOHANNEM CAPNIONEM, vernaculè REUCHLINUM vocatum, J. U. D. & D. MAXIMILIANI IMPER. atque D. EBERHARDI I. Wirtemberg. Ducis Consiliarium, nec non totius Sveviæ Triumvirum, mundo dedit, qui post HIERONYMUM STRIDONENSEM, (Christianorum omnium, qui in Ebraicis eximii quid noverunt olim, Principem primumque :) Germanus ipse, itidemque primus è Christianis omnibus, Sanctam EBRÆORUM LINGVAM, undecim propemodum seculis, quæ sua & laudati S. Patris tempora distinxerant, tantum non penitus ignoratam, Orbi Christiano, hujusque nobiliori Parti, Germaniæ, Patriæ suæ Nostræque, intulit, ejusque primus in Christianis Academiis, vicinâ nimirum Wittebergenfi, Publicus Professor extitit.

Postquam igitur hic Ἀλεξάνδρου ὁ Βασιλεὺς s. Barbariæ expugnator (id enim nominis inditum ipsi fuit: *) prælectionibus scriptisque suis publicis glaciem fregit, alii longè celeberrimi Viri, quorum Manes silentio veneramur, hoc ingressi sunt fretum, feliciusque in dies in eo navigarunt, accedente imprimis etiam CHALDAICÆ LINGVÆ, quæ Ebrææ sororio jungitur, nexu, culturâ, quamque Præceptis Grammaticis primus omnium inclusit Germanus Esdras ac Strabo, SEBASTIANUS MÜNSTERUS, ac cum Ebræâ, in Academiâ Basileensi primus docuit. Hic inter Successores Viros nactus est, qui aliis ante se

fe

* Vid. D. D. QVÆNSTEDT de Patriis Illustr. Vir. p. 160.

DEDICATIO.

se gloriandi causam, post se tanta præstandi spem præscidisse videntur, JOHANNEM videlicet BUXTORFIUM utrumque, Parentem atque Filium, quorum uterque tanto tamque pio zelo utriusque illius lingvæ Ebraicæ Chaldaicæque (ut de Syriacâ nihil commemorem) culturam ivit promotum, ut vel apud feram posteritatem grata ipsorum memoria sit permanens, optandumque foret, plures sui æmulos Orbi Erudito reliquissent. Quamvis enim inficiari nemo possit, hodiernum inter nostrates etiam Semonas reperiri, meo quantum locumque encomio longè majores, & Quorum veneranda, Alboque æternitatis jam dudum inscripta nomina, Quorum præclarissima in Ecclesiâ Dei merita, magnifico orationis splendore hîc condecorare parco, id potissimum agere in animo habens, ut Qui primum in singulas Lingvarum Orientalium è Germanis heroicum fecerunt impetum, recenseam; attamen, uti Ebræorum ex ipsâ Scripturâ * desumptum sonat Proverbium: Vix Unus è totâ urbe, vix duo è tribu totâ existunt, qui pari conamine hæc Sacra studia excolere queant, dum plerosque Munera, quæ gerunt, Ecclesiastica vel Politica, inde abstrahant, cum tamen, si reliquarum artium atque scientiarum ulla, hæc sanè hominem sibi totum poscat.

His ergo lætis auspiciis & progressibus ita crevit in Germaniâ Lingvarum Ebraicæ atque Chaldaicæ studium, ut, ad quod fastigium illud hodie surrexerit, Eruditi Orbis Lumina non ignorent. Sed enim fas est, ut reliquarum etiam Lingvarum Orientalium in Charissimâ Nostrâ Patriâ, initia ritemur. Atque hîc statim sese nobis objicit LINGVA SYRIACA, quam eodem tempore, quo Capnio & Münsterus vixerunt, in Germaniâ primus omnium notam fecit JOHANNES ALBERTUS WIDMANSTADIUS, Jctus celeberrimus, & IMPERATORIS D. FERDINANDI olim Cancellarius, qui Anno MDLVI.

* Jerem. III. 14.

DEDICATIO.

MDLVI. Viennæ Nov. Test. Syriacum, caractere Estrangelo impressum, primi speciminis loco edidit..

Eopse adhuc seculo Germania, Orientalis fieri non tam perrexit, quàm properavit. Anno enim MD. LXXXIII. mensè Julio, LITTERÆ etiam ARABICÆ in eâ nasci cœperunt, cum RUTGHERUS SPEY, Bopardianus, Ecclesiæ Schnaviensis Pastor, Epistolam Pauli ad Galatas, & Sex primaria Capita Christianæ Religionis Arabicè translata, typis hisce, à se procuratis, Heidelbergæ publicavit, iisque Grammaticæ Arabicæ Compendium subjunxit. Verùm ipsa etiam Resp. Vestra, PATRONI MAXIMI, Magnum Lingvæ Arabicæ in Germaniâ Restauratorem, tempore non longo post tulit, Virum scilicet Nobiliss. atq; Experientiss. PETRUM KIRSTENIUM, Philos. & Medic. D. celeberrimum, & Practicum quondam, longè felicissimum, Cujus jam inter cœlites versantis memoria nondum adhuc apud VOS Civesq; VESTROS exolevit. Is enim Caractere Arabico, Heidelbergensem non parvo post se intervallo relinqventem, Suis, iisque non levibus, ipsomet fatente, sumtibus, fabrefieri jussit, Anno Currentis Seculi Octavo, Nono & Undecimo, varios Tractatûs Arabicos, in ipsâ officinâ Baumannianâ Vratislaviensi impressos, publico Orbis theatro exposuit, qui in hunc usque diem Arabizantium manibus teruntur, & quorum primum, Grammaticam scil. Arabicam, ejusque primam partem, AMPLISSIMO VESTRO ORDINI, Secundam verò atque Tertiam Inclito NORIMB. & ARGENTORATENSI SENATUI inscripsit, reliquos, ut Quatuor Evangelistarum Vitas, D. RUDOLPHO II. IMPERATORI Sacras esse voluit, Notas in Matthæum Arabicum, D. JOHANNI SIGISMUNDO, Electori Brandenburgico, Hujusque Consiliario Splendidissimo, Christiano Distelmayer Observationes in Epistolam Judæ obtulit: Anno-

DEDICATIO.

Annotata it. in Lib. II. de Canone Canonis Aben Sinæ D. FRIDERICO IV. Electori Palatino, & tandem etiam Decadem Sacram Canticorum & Carminum Arabicorum, Nobiliss. Amplissimoq; Dn. Servatio â Reichel, Patritio tunc Vratislaviensi, dedicavit.

Neque tamen adhuc defuit Europa, vel ut rectius dicam, Germania, Asiæ misceri. Nec enim illi defuerunt, qui PERSICÆ etiam LINGVÆ culturam aggredierentur. Horum autem Antesignanus procul dubio fuisset Vir laudatissimæ memoriæ (qui Buxtorfio audit *) & in Lingvis Anatolicis excellentissimus (quâ laude Crinesius† ipsum maculat,) B. WILHELMUS SCHICKARDUS, Tubingensium in *Ἀνατολικῶν γλωττοδιδασκαλία* Professor Publicus, Cujus institutum, cum reliquis Orientalibus Lingvis Persicam quoque docere in Germaniâ, satis apertè quidem manifestat Tractatus, si materiam spectes, Persicus, si verba, Arabicus, & abs se ex hac Lingvâ in Latinam translatus, ac editus, sub rubricâ: TARICH REGUM PERSIÆ; mors autem Optimi Viri præmatura propositi executionem intercepit, Cujus tamen hîc, ob alia in Remp. Philologorum ac Theologorum insignia merita, vel nomen commemorare gratitudo jussit. Vulnus tamen hoc laudatæ Lingvæ sic inflictum, tempore non longo admodum interjecto rursus curari incepit ab Illustriss. Celsissimiq; Principis Brunswicensis ac Lüneburgensis D. CHRISTIANI LUDOVICI Bibliothecario & Mathematico Aulico, Nobiliss. ADAMO OLEARIO, qui non solum Persico suo Hodeporico plurima inseruit, quæ ad Gentis, & ex parte, Lingvæ istius, Cognitionem faciunt, sed etiam Rosarii Persici Schich Saadi, Scriptoris ab ipsis Persis nunquam satis celebrati, in lingvam Germanicam translatione, notisque elegantissimis illustratione, insigniter hujus studii Cultores adjuvit.

Porro neque TURCICAM ignorare LINGVAM Germania perrexit. Sub enim Seculi hujus, non infœcundæ Phi-

* In Abbrev. Hebr. p. 385.

† in *De γλωττοσυνγχ. Babyl. c. 4.*

DEDICATIO.

Iologorum Matris, exordia, Anno sc. MDCXII. Sereniss. ac Potentissimi Saxoniae Electoris D. JOHANNIS GEORGII. I. Historicus HIERONYMUS MEGISERUS, Primas Linguae Turcicae Institutiones edidit, earumque primam partem, quae de Orthographia Turc-Arabica agit, Vratislaviae litteris Arabicis, quas Turcae usurpant, Kirstenii, (teste, praeter inspectionem ocularem, hujus ipsius Viri praefatiuncula libro praemissa:) residuas tres vero, quae Etymologiam Turcarum, duas Proverbiorum Turcicorum Centurias, & Dictionarium Latino-Turcicum, Turcicoque-Latinum comprehendunt, vocabulis Turcicis characteretantum Latino exaratis, Lipsiae imprimi curavit, easque Hungariae Bohemiaeque Regi D. MATTHIAE II. memorati superius D. IMPERATORIS RUDOLPHI II. FRATRI GERMANO, consecravit. Quam vero doctus hic Vir Germaniae gloriam Scripto suo peperit, eam virtute non minore, imò heroico prorsus animo, hoc ipso tueri anno incepisse audio Virum πολύγλωττον & Gente & Mente Nobilissimum atque Excellentiss. DN. FRANCISCUM à MESGNIEN MENINSKI, SS. Sep. Equitem Hierosolymitanum, S. Caes. Maj. Consil. & Lingg. Orient. Interpr. Primarium, in edito Viennae Lingvar. Orient. Thesauro, Turcico-Persico-Arabicum Lexicon & Grammaticam primario comprehendente, quo ipso praclaro Opere, à me nondum adhuc viso, Doctiss. Dn. Autorem, longè minus saltem, nisi omnino nullum, (quod, quia parasitari mea nondum didicit verecundia, tam audacter non asseruerim;) Posteritati in ista literaturâ, Turcicâ minimùm, spicilegium reliquisse nullus ambigo, quam Ipse post Megiseri aliorumque labores homogeneos superavit.

Lingvarum cohorti, quarum Germaniam hoc seculo nobiliorem finxit notitia, etiam SAMARITANA sese aggregavit, ad cujus culturam primus Germanorum, admovit manum Celeberrimus JOHANNES HEINRICUS HOT-

DEDICATIO.

HOTTINGERUS in Lexico Harmonico Heptaglotto, cui voces, quas Samaritani & communes cum Chaldæis, & proprias habent, inseruit.

Sed neque intra spatiosos Asiæ limites sese Germania continere potuit, quin inde in Africam ætate Nostrâ saltum faceret, ex eâque ÆTHIOPICAM asportaret LINGVAM Opæ ac Industriæ non satis deprædicandâ Viri Nobilissimi Consultissimique DN. JOBI LUDOLFI, D. ERNESTI, SAXONIE Ducis quondam Consiliarii intimi, qui post editum Londini Anno Salutis Reparatæ M.DC.LXI. Æthiopicum Lexicon & Grammaticam, utrumque consummatissimum Scriptum, nunc Orbi litterato HISTORIAM ÆTHIOPICAM sistere laborat, Opus uti vix ab ullo Germanorum, quod sciam, tentatum, ne dum ad eam excellentiam & perfectionem perductum, ita quod Autoris sui nomen, nullibi non locorum jam celebratum, ab interitu magis magisque vindicabit, plurimorumque Clarissimorum in Orbe Virorum desiderio faciet satis, qui in casibus circa Res Æthiopicas dubiis, eò tanquam ad Oraculum sunt confugituri; Cujus interim Francofurti sub prælo jam sudantis, editioni felicissimæ, cum promovere illam aliter non valeam, fausta quæque apprecor.

Una adhuc Orientalium Lingvarum superat, cujus nec Patria nostra dememinit. SINICA eadem vocatur, quam Vir Plur. Rever. atque Excell. DN. ANDREAS MÜLLERUS, Præpositus Berolinensis, Patronus Fautorque meus colendus, ingenioso suo Characteres Sinicos resolvendi invento, è profundis, quibus obvoluta fuit, tenebris, primus quidem omnium, eruit, nihilominus dolet Philologorum chorus, nullos adhuc isti Litteraturæ obtingere Patronos, qui dignis præmiis diu elucubrata à Solertissimo Viro in lucem protrahant.

His proinde exordiis in Germaniâ natæ sunt Orientales Lingvæ, ubi nunc florent vigentque, fructusque ferunt longè dulcissimos, nec sibi tantum, verum & exteris Nationibus,

illos avidius arripientibus, proficuos, quæ (intrepidè afferò!) plus Germaniæ debebunt ob Lingvarum Orientalium cultum, quam Hæc illis. Quantacunque verò in Nostrâ Patriâ memoratæ sæpius Lingvæ Anatolicæ incrementa ceperint, majora longè adhuc data ipsis fuissent, si major illis accessisset Principum favor, à quo vita nexque studiorum omnium dependet. Nihil verò desperamus, id de cætero futurum, cum IPSE SUMMUS IN GERMANIA MONARCHA, IMPERATOR AUGUSTUS ATQUE INVICTISSIMUS LEOPOLDUS, DOMINUS NOSTER INDULGENTISSIMUS LONGEQVE CLEMENTISSIMUS, (CUJUS S. C. ÆS. MAJESTATI non majus persolvere votum qveo, quam ut

יְהוָה אֱתֵּכֶם מְלִכְתּוֹ וְלֹא יִכְרֹת לוֹ אִישׁ מִשְׁרָא

JEHOVA Thronum Ejus Regium firmiter stabiliat, neque excindatur IPSI VIR dominaturus in Israële!*) CÆSARÆ SUÆ GRATIÆ Favonio Clementissimè adspirare dignetur. Np. postquam S. CÆSAREA REGIAQVE MAJESTAS SUA Gloriosissimorum MAJORUM superius laudata Venerabilia Exempla imitari egregium duxit, Lingvar. etiam Orientalium Interpretes Sereniss. Aulæ SUÆ Decus esse voluit ac insigne Ornamentum. Quorum Primarium, Summumq; Antitistem paulò antè nominavi Ampliss. DN. MENINSKI. Horum a. non utilissimis tantum, sed & Germaniâ Nostrâ dignissimis, Ejusq; Gloriam in altius usq; evecturis, conatibus, prout Divinam Benedictionem, cum eâq; prosperrimos quosq; successûs affatim precor; ita Specimine profectuum triennialium in hac Litteraturâ Politissimorum quorundam Juvenum, his Orientalibus vacantium Musis, eoq; à Nobil. & Præclariss. Dn. JOH. BAPTISTA PODESTA, AA. LL. & Phil. Mag. U. J. Cand. Ara-

DEDICATIO

Arabicae, Persicae, Turcicaeque Linguae Prof. P. Sac. Caes. Reg. Maj. in Ling. Orient. à Secretis, Ao. M. DC. LXXVII. publicato, atque ab ILLUSTRIS MANU mihi benevolentissime communicato, quod laudabili Ipsos in hac studia Zelo ardere exinde cognoscerem, non potui non vehementer delectari. Sic ergo major in dies Germaniae surgit gloria, quò feliciora ibi capiunt Orientales Linguae magmenta! Sic majus in dies Anatolicae Litteraturae incrementum accedit, quo magis eorum fervet ardor, qui eam colunt! Sic indies majorem, Philologorum animi concipiunt flammam, quo efficacioribus, QVI SOL EST GERMANIAE, Clementiae Suae Radiis, horum studia incendit!

At enim verò exul atque extorris in hunc usque diem Germaniam fuit ARMENIORUM LINGVA, fato reliquis finisteriore, jure nullo. Fuit quidem unus alterve, qui versu Armenico à se conscripto, aut unâ vel duabus Armenicis vocibus, disputationibus suis Philologicis insertis, huc eam accersere conatus est; verum quam bona horum fuit intentio, tam multum abfuit, ut rei praestandae magnitudinem adaequaret. Præterquam enim quod externa characteris Armenici facies ligno insculpta, talis extiterit, ut elegantiorē longè ipsa Lingva meruisse, cuius, etiam illius ignaro, videri potuerit; res ipsa sic comparata fuit, tanquam canis è Nilo lambisset. Accessit huc subsidiorum necessariorum defectus, quo hætenus Philologorum non solum in Germaniam, verum & alibi, omnes laborasse, non obscure innuit, quod nemo eorum fuerit, qui ad bene merendum de laudatâ lingvâ appulerit animum. Posteaquam igitur mihi Fortuna tam esse beatum indulgit, ut thesaurum possiderem, Cujus, quia ignoti hætenus, nulla adhuc animos cupido incessit, invidentiae maculam mihi met inusturum me credidi, nisi partem ejus orbi Litterato communicarem. BIBLIORUM scilicet ARMENICORUM

DEDICATIO.

nitidissimum exemplar, à VESTRI AMPLISSIMI ORDINIS,
 VIRI MAGNIFICI, GENEROSO MEMBRO, in Ger-
 maniam, inter prima saltem, nisi omnium primum, delatum,
 mihiqve liberalissimè atqve beneficentissimè donatum, denta-
 tis me stimulavit calcaribus, ut ego rudis adhuc pictor illam
 Venerem (Lingvam innuo, cui Apellem opto magis artificio-
 sum!) depingere inchoaverim, atqve ut chalybe externa,
 Ejus facies, quâ fieri posset elegantia, effigiaretur, cupreisq;
 matricibus, quas vocant, concinnè imprimeretur, in iisque
 ex omni prius parte affabre dolatis atqve eliminatis, instrumen-
 toq; (sic καὶ ἔξοχον tubulus vocatur, per quem metalla fluunt:)
 appensis, ex infuso ære liqvesceto litteræ efformarentur, qui-
 bus, ad æqualitatem prius omnimodam redactis, in officinis
 typographi uti possent; curas, ut alia taceam, non leves,
 impenderim. Cujus Typi Armenici, ejusdemqve in Germaniâ primi,
 ut quoddam extaret Specimen, de eoqve sub aspectum simul-
 taneum casuro Eruditus Orbis judicium ferre posset, quod pro-
 meriturus est, (qualecunq; etiam illud sit,) OBADIAM è Bibliis
 Armenicis imprimi curavi, atqve ne hic prodiret nonnihil ob-
 scurior, Lectione atq; Versione Latinâ, ipsum illustravi, quib;
 subjunctæ annotationes majorem adhuc lucem affundunt, de-
 quib;, quæ dicenda mihi restant, ne Dedicationis transgrediar
 fimbrias, ad Præloqvii materiam reservo. Has verò ipsas tum
 studii mei Philologici, tum *Literaturæ Characterumq; Armenicorum*
in Germaniâ Primitias VOBIS, PATRONI OPTIMI MAXIMI
 humilimâ animi submissione consacro. Lege cautum quon-
 dam fuisse, ut Divino Numini Ecclesia Judaica suas Primitias
 offerret, nemo nescit. Piæ hujus Antiquitatis religiosa preme-
 re vestigia, cum minimè indecorum judicem, in VESTRUM,
 QVI DEI locum in Patriâ tenetis, ipsoq; DEORUM axioma-
 te ab ipsâ donati estis Scripturâ, has *veras in Germaniâ Primitias*,
 Gremium, deponere volui, pari cum Judæis antiquis pietate,
 dispa-

DEDICATIO.

dispari pompâ. Non enim Bovem habeo, cornibus deauratis
superbientem, coronâqve caput oleaginâ cinctum, qvem mu-
neri præmitterem; Sola est Observantia mea, qvâ VOBIS,
MÆCENATES, devinctus sum, & cui anteambulonis detuli
obsequiosum officium. Nec est mihi, qvi coram offerente me
ebuccinet, id enim fastûs haberet speciem, nisi & dementiæ.
Et ornatus mihi deest, qvo speciosiore reddam oblationem:
Qvid? qvôd Venerem, qvam paulô antè nominavi, nudam,
potius qvam larvatam obvelatamqve sistere voluerim, pluri-
um sic oculos mentesqve in se allecturam. Sed nemo insuper
in occursum Primitiis meis venit, nec quisqvam ipsis assurgit,
offerentemq; salutat verbis: *O frater noster, gratus advenis!* (Hisce
enim ceremoniis Primitias olim Hierosolymis illatas esse, Tal-
mudistæ in Tractatu Bicurim cap. 3. testantur:.) Nam hoc
honore mea se indignam judicat tenuitas. At verò accesserit
licet priscis primos suorum fructuum oblaturis in externo
splendore multum, nec me destituit, qvôd rationum mearum
adaugeat pondus, cur nimirum MAGNIFICO COLLEGIO
VESTRO, VIRI AMPLISSIMI, primum hunc meorum labo-
rum, qvos publicos pati oculos, idemqve in materiâ substratâ
primus, volo, inscribam. Heliotropii naturam induisse Lin-
gvas Orientales, è dictis antè dispalescit; cum illo enim verti-
cem eo dirigunt, unde vitam sibi salutemq; promittunt. Nihil
ab hoc discrepat, qvôd ARMENICA LINGVA tentare jam audet.
Ad VOS hæc respicit, foveri â VOBIS optat, â QVIBUS
REPUBLICÆ VRÁTISLAVIENSIS, non aliter atqve â Sole,
rerum omnium viventium, incolumitas pendet. Date proin,
ut memoratum florẽ æmulari illa exactè possit, & qvoqvo
VOS VESTRA, eò & ipsa lumina sua flectat, nec alium sibi
Solem anxie quarere opus habeat. Cum autem per VOS
URBEM florere VESTRAM affirmo, in novi simul argumenti
memoriam reducor, cur VOBIS debuerit, qvôd videtis.
VESTRA etenim pro Templis, Gymnasiis, Scholisq; Patriis

Sum-

DEDIGATIO.

Summa Providentia ac indefessa cura, hoc, quantillum etiam sit, à me poposcit Honoris monumentū, imò, cum in illis etiam à teneris fuerim educatus, VESTRAQVE sub Inspectione, solertissimā profecerim, etiam qualis qualis gratitudinis indicium. Atque hoc, non illo solum, sed alio insuper, adeoque duplici nomine MAGNIFICUS AMPLISSIMUSQVE BENEFactor, modò laudatus, à me flagitare videtur, CUI propterea ob tam nobile rarumq; donum, hasce publicas easq; humilimas grates persolvo. Dum ergo tam fonticæ causæ VOS, ô MÆCENATES MEI, adoriri me jubent, in nullo amplius dubio meus est animus, fore, ut, apud QVOS insuper Orientalia studia in æstimatione summā ponuntur, Serenā Fronte accipiant, quod submissè offero, Orientalis Litteraturæ Specimen. Et ipsum hoc exspem me non finit esse, fore ut. Benevolus sibi aditus pateat, quod vel ipsā novitate suā, & argumenti insolentiā, utut timidiusculè se tueri, atque commendare audeat. Suscipite igitur VIRI MAGNIFICI, AMPLISSIMIOQVE, MÆCENATES SUSPICIENDI, VOS, in Germaniā PRIMOS, flexo poplite publicè venerantē ARMENUM, & à VESTRO Conspectu, suffuso vultui pudore recedere, ne permittite, atq; sic etiam GERMANIÆ Nostræ gloriam, prout alias non sine laude maximā facitis, itote promotum. Tandem Voto meo, quod maximum est, cum SPLENDIDISSIMIS VESTRIS FAMILIIS, Vivite feliciter, PATROCINIOQ; VESTRO, licet Urbe, exclusum nunquam habeatis

VESTRARUM NOBILISS. MAXIME
STREN. AMPLISS. ATQ; CONSULTISS.
MAGNIFICENT.

DOMINORUM SUORUM, AC MÆCENATUM
ÆTERNUM DEVENERANDORUM

PRÆLOQUIUM

AD LECTOREM ANATOLIKOΓΑΝΤΤΟΦΙΑΝ.

Vadriennium circiter abiit, cū hīc Lipsiæ in musæo me inviseret Vir natione Armenus, staturæ mediocris, faciei subflavæ & rubicundæ, Capillitii nigri ac nonnihil crispatis, vegetationis ætatis, JACOBUS de GREGORIIS, Presbyter, quem varias alioque sub Sole repostas perlustrandi terrarum partes, Patriâ discedere amor jusserat, veniâ prius à Superioribus sibi concessâ. Colloqvii materiam inter alia mihi tunc præbebat Qvæstio ad Ipsum directâ, Haberentne Armeni S. Codicem typis expressum? Responsionem, qvam ille dandi paratus erat, ulteriori qvæstionis diductione atque explicatione præoccupabam: Non ignorare quidem me, esse penes ipsos, eosque Christianos, S. Biblia, & hæc in suam linguam translata, ipsumque *Athanas. Kircherum* Prodr. Copt. c. 5. p. 129. meminisse exemplaris (procul dubio tantum MSti:) quod in Vaticanâ Bibliothecâ asservaretur, ejusque apud nonnullos autores, qui, cū ad manum mihi essent, evolvebantur, fieri mentionem: Necnon Celeberrimum *Brian. Waltonum* in Dissert. de Lingg. Orient. p. 158. asserere, in Bibliothecis privatis quorundam Virorum doctorum in Angliâ eandem Versionem totam haberi, quos etiam sua exemplaria, Operi Polyglotto inferenda, communicaturos speravit, id quod tamen factum non est: ut partium Scripturæ, seorsim extantium, nullam mentionem facerem, v.g. Psalterii, Romæ in formâ octavâ editi, ejusque trium exemplarium antiquorum, in Bibliothecâ Oxoniensi asservatorum, & cū à se discrepent, à Viro docto collatorum, cujus tamen notæ inter bellicos tumultus perierint, teste eodem *Waltono* l. c. ubi etiam semet ipsum quatuor Evangelia ex Oriente allata possidere affirmat: Conf. & *Horting.* Smegm. Orient. lib. 3. P. 1. Num verò præter hosce codices haberent Scripturæ S. editionem aliam, hoc ipsum esse, de quo informari rectius desiderarem. Tū ille ante non adeò multos annos Ecclesiæ suæ sumtibus S. Biblia Amstelodami impressâ asserebat, exemplaria autem, nisi prorsus falleretur, universa & singula in Patriam abducta, Europæis quippe, linguæ ignaris, vel nulli, vel non adeò magno futura usui, si quædam relicta fuissent; de illis autem, si desiderarem unum, ex Armeniâ accersendum fore, quod, flagitante mihi, procuraturum se, quamprimum suos resalutaverit, candido satis animo (a quo tunc tota illa Natio Historicis commen-

1432-2005

commendari solet:) pollicebatur. Ego hanc boni Viri gratificandi promissum exosculatus, gratiarum actione remunerabar; verum quod exemplaris procuracionem atinebat, idem ipsi responsum dabam, quod ab aliis, loco mei tunc constitutis, & ne certa amittant, incerta petere, mecum caventibus, ille abstulisset. Octo propemodum menses id tempus distinxerant, cum fontica causa patriam me repetere imperaret. Hic Parenti meo rem actam enarro. Is ut Paternam *σὸς* *ν* novo (ut semper solet, quantum potis,) eoqve rarissimo argumento iret comprobatum, meqve tum temporis e gravissimo catarrho nonnihil reficeret laborantem, se procurasse aiebat, ut BIBLIORUM ARMENICORUM Vratislaviam deferendorum ego fierem possessor, illorumqve adventum de die in diem se præstolari. Verum tantum aberat, ut citò hoc libro potirer, ut potius de eo adipiscendo, cum frequentioribus litteris desideratus fuerit, spes omnis collaberetur, donec tandem ante annum demum, & quod supra est, spatium, ille, idemqve elegantissimè compactus, Vratislaviæ feliciter appulerit. Delatum eò hunc totius Armeniæ nobilissimum Thesaurum, eundemqve non parvo redemptum pretio, Vir Magnus, Nobilissimus atqve Maximè Strenuus, Dn. GEORGIUS MILDNERUS à MILDENBERG, Senator Vratisl. Gravissimus, Cameræq; Curialis Præfectus meritissimus, Epicharmus meus devenerandus, Idem Ille scilicet, Cujus Parens meus ad Operis acquisitionem, imploraverat operam, dono mihi patriâ iterum absenti, quam liberalissimè obtulit, Cujus proinde Magnificæ Munificentiae non ego solus me perpetim obstrictum sentio, sed & GERMANIA debitam gratiam referet, siqve e Litteraturâ Armenicâ, eaqve vel à tenuitate meâ, vel ab aliis excolenda, fructum senserit. Ne autem has novas Orientis Opes Germaniæ nostræ illatas, solus ego possideam, vel saltem aliis eas invidere videar, levi easdem penicillo hic adumbrare visum est.

Posteaquam in Concilio, Autoritate CONSTANTINI M. Imper. Nicæ, Anno Recuperatæ Salutis CCCXXV. coactio, ab octodecim supra trecentos, Patribus Orthodoxis decretum fuit, ut quilibet in suâ Vernaculâ Scripturas legeret, vid. *Cornel. Agrippa* de Vanit. Scient. c. 100. *Bunonis* Idea hist. p. 109. f. f. *Kircher.* China monum. Illustr. p. 86. b. m.) Consilium iniere gentium, quæ Christo nomen vel jam dederant, vel daturæ erant, Doctores, ut conceditis sibi oxiulis Fontes Israël's aperirent, remotoq; de ipsorum ore lapide, sitibundas illarum animas vivâ verbi Dei aquâ potionarent, idqve non modò Scripturas in Concionibus explicando, verum, ut legere

legere etiam illas possent, è textu Authentico vel LXX. Virali Versione in suam Vernaculam transfundendo. Quæ fortuna ARMENORUM Nationi (de quâ plura scire desiderantem, ad *Hottinger*. Fascic. Diss. p. 178. seqq. & *Ἀρχαιολογ.* Orient. P. 2. seu Topograph. Ecclesiast. Orient. cap. 3. §. 6. p. 61. seqq. *Waltonum* in Dissert. de Lingg. Orient. p. 153. seqq. *Kircherum* in Turri Babel p. 204. *Schveigger*. Itin. lib. 2. c. 65. *D. Reinboth* in præfat. in Dn. Olearii *Verf. Rosenth.* Schich Saadi, duern. D. II. a. & doctissimam Dissertationem *De Statu Armeniæ Ecclesiastico & Politico*, à B.D.D. Joh. Ern. Gerhardo, A.O. M.DC.LXV. Jenæ habitâ, Resp. Dn. M. Mart. Kempio, Regiom. Prussio; remissum volo:) primæ omnium è Christianis (post Græcos nimirum, qui LXX. & N. T. jam habuerunt, & quidem in vernaculâ:) cœlius data fertur. *Memini*, inquit Celeberrimus *Hottingerus* Biblioth. Or. pag. 331. *ejus mihi lingua* (Armenicæ putâ) *usum à Clariss. Dn. Golio vel hæc de causâ potissimum fuisse commendatum, quod vix alia Ecclesia, si à Græcâ abeamus, ANTIQVIORA* de Religione, *VERSIONUM* cumprimis habeat subsidia. Et Topogr. Eccl. Or. l. c. Idem ille sic scribit: *Inter Christianos NON POSTREMOS* (Armenos) *fuisse, vel inde patet, quod Translationi Scripturæ S. in Linguam Armenicam PRIMÆ deferantur, post Versionem LXX. Viralem.*

Quis v. maximam hanc gratiam isti Genti fecerit, ut ipsorum S. Scripturæ fuerit Metaphrastes, indubitato asserere non ausim. *Angelus Rôschâ de S. Camerino* in Biblioth. Vatic. p. 155. Translationis istius, & ipsorum etiam characterum, qui hodie apud Armenos in usu sunt, Autorem facit *JOHANNEM CHRYSOSTOMUM*, qui Anno O. R. CDIII. de Episcopo Constantinopolitana, odio præprimis Eudoxiæ Augustæ, Arrianismi Patronæ, dejectus, (vid. *Sozomen.* Hist. lib. 8. c. 22.) paulò post revocatus, mox iterum deportatus, atque Cucufum (vel Cucufam) Armeniæ oppidum migrare coactus, (vid. *D. Gerhard.* Abac. Patrol. continuat. Excell. Dn. Olearii p. 244. *Kircher.* Chin. Ill. p. 86. b. m.) hæc, non solum aureo sermonis flumine, ac benignissimâ liberalitate, cum splendidis abundaret opibus, plurimos ad se traxerit (de quo testatur *Sozomen.* l. c. c. 27. 28. & *Cent. Magd.* V. p. 7. cit. Dn. *Gerhard.* l. c. cap. 3. §. 3.) Sed etiam Scripturam totam Veste Armenicâ induerit, atque fictum præsentia suâ, tum memorabili hoc labore illum locum nobilitaverit. Eidem S. Patri Opus hoc adscribit *Sixtus Senensis* in Biblioth. Sanæ. lib. 6. annot. 152. p. 491. ita tamen, ut Psalmorum tantum & Novi T. Versionem illi tribuat. Conf. *Anglo-Remenfes* in Præf. ad N. T. *B. D. Gerhard.* L. De Ecclesiâ §. 206. p. 394. a. *Br. Waltonus* in Diss. de Lingg. Or. §. 85. p. 156. seq. & in Apparatu Bibl. Polyglott. Proleg. 5. §. 6. p. 269. edit. Tigur. *Hotting.* Fascic. Diss.

Diff. Theol. Philol. p. 178. seqq. & 185. it: Biblioth. Or. p. 331. *Dn. D. Pfeifferus* in Introd. in Or. p. 37. & in Critic. Sacr. p. 396. *B. Gerhard.* Dissert. cit. c. 5. §. 1. quatern. H. 4. a. It. *Hardingus* art. 3. Sect. 38. *Bellarm.* lib. 2. de V. D. c. 16. col. 129. *Gretser.* tom. 1. Defens. *Bellarm.* p. 815. 817. *B. Thumminius* disqvif. de Verbo Dei p. 333. *Kortholt* de variis Scripturæ editionibus cap. 19. p. 266. *Ursinus* vom Unterscheid der Religionen/ p. 63. *Wilhelmus Whitakerus* contra Pontif. qv. II. controv. 1. Atque robur sententiæ huic inde etiam accedit, quod *Theodoretus* (Cujus, circa Annum Christi cxxxiii. Episcopatuui præfecti, teste *Labb.* p. 389. apud *Gerhard.* in Abac. p. 444. juventutem, senium Chrysostomi, qvi Anno cqvii. d. 14. Septembr. ætatis lIII. vid. eund. *Gerhard.* l.c. p. 244. suum obiit diem, attigisse necessum est, cum Episcopalis dignitas non pueris aut juvenibus, sed viris collata sit:) lib. 5. de Curand. Græc. affect. Suo tempore S. Scripturas in Armenam Lingvam versas fuisse asserat, nomine tamen Metaphrastes non expresso. Vid. nonnulli ex Autt. cit. Nisi proinde, sublesta horum fides est, (qvo de cuilibet liberum judicium relinqvo:) requiritur, ultimum intra vitæ quadriennium, ab anno scil. cdiu. qvo Constantinopoli pulsus, usque ad cqvii. qvo mortuus est Chrysostomus, Versionem Armenicam S. Codicis confectam fuisse, atque hoc nostro tempore Ipsam ætatem annorum MCCLXXVI. vel MCCLXXVII. circiter referre.

Petrus Daniel Huetius (Cujus editio prima Parisina hoc ipso anno Stadæ recusa est:) lib. 2. de Interpretat. p. 195. alium adhuc Verf. Biblior. Armenicæ Autorem nominat, unde v. ipsum habeat, non dicit. Verba ejus st: *In aliquibus etiam Orientis tractibus Armeniacè conversi Scripturæ libri usurpantur, qui Auttoremne Chrysostomum vel GEORGIUM, primum Armenorum Patriarcham habeant, an secus, ἀποφάται διjudicabunt.* Quam dijudicandi facultatem mihi quidem jam tribuere nequeo, vereor autem ne sphalma (graphicumne an typographicum? ignoro:) hîc irrepsit, atque GREGORIUS vice GEORGII nominandus fuerit, quem Armenorum fuisse Archiepiscopum, ac in urbe Armeniæ Etschmianin martyrii sibimet peperisse decus, postquam in puteo, quorsum projectus fuerat, 14. annorum spatio miraculosè vixisset, *Kircherus* in Chin. Ill. p. 86. b. m. affirmat. Ejusdem GREGORII Ope Rex Majoris Armeniæ Tiridates, cœlesti adrastrâ ob impietatem ad insaniam adactus, & qvi S. virum durissimè antea vexaverat, restitutus dicitur, ut deinceps ad Christianorum castra transferit, subjectisque imperaverit, ut Christianismi consortes redderentur: qvin & cum hoc ipso GREGORIO ad Constantinum Imperatorem pergens, prolixos de religionis propagatione sermones miscuerit, tamque fervens pietatis assertor evaserit, ut jejuniis & assiduâ oratione nulli

nulli Monachorum cederet. Vid. *Gerh. l. c. cap. 3. §. 3.* sub cuius finem etiam hoc, de Gregorio, è *Theodor. Balsam.* Opere Canon. Conciliorum p. 1097. & *Baron. Epistol. S. Nicon. ad ann. 311. §. 24.* observatum scribit: *Laudatus Leontius Armeniorum Pontificem GREGORIUM, Litterarum Sacrarum eruditione, & in Ecclesiâ totâ tempore quoque priorum Pontificum omni virtutum genere maximè conspicuum, ordinavit.* Tandem etiam quod apud *Huetium* Gregorii nomen cum Georgii permutatum sit, id etiam confirmare videtur, quod *Georgius Testander* in Itinerario suo Persico, anno seculi huius decimo edito, p. 113. s. scribit: *Als ich dorten (in Erivan, qvâ locus Patriarchæ Armenorum sedes est, ad radicem Montis Ararat situs, & monasterio Armenorum celebris, vid. Kircher. l. c. Cæterum si utraqve, tum Kircheri tum Testandri subsistere sententia debet, necessum est, S. Gregorii cadaver ex Etschmianin in Erivan deportatum, ibidemque terræ mandatum esse.) ankommen / haben mich die Armenier herrlichen / als einen Königlichem angenommen / und mich von allererst in die Kirchen geführt / mir eine gebackene Menschen Hand und in Gold eingefasset / gewiesen / und mir durch meinen Dolmetscher / daß es S. Gregorii Nazianzeni, so daselbst begraben läge / rechte Hand wäre / vermelden lassen.* Cum proinde non infrequens Gregorii, nulla vicissim Georgii, in Armenorum historiâ fiat mentio, meliori jure Gregorius, quam Georgius, de gloriâ translationis Scripturæ in linguam Armenicam cum Chrysostomo certare poterit.

Sed enim, ne nos amplius in Autorem, Versionis Sacri Codicis Armenicæ investigandi studium fatiget, quisquis etiam ille fuerit, certum est ipsum in Veteris Instrumenti interpretatione, Prototypum, quod tunc, præter Targumim, exstabat unicum, LXX. Viralem Versionem elegisse, illamque accuratè plerumque expressisse, ita tamen, ut suæ ipsius libertatis non prorsus fuerit immemor. Utriusque testimonium Obadias noster perhibebit, & Annotationes eidem annexæ, in quibus maximè posterius assertum p. 9. m. 10. f. 19 i. 23. f. 24. f. 28. m. 30. m. 50. m. confirmari videas. Quamquam & hoc ne utique inditum relinquendum judicem, quod Versionem Armenicam, cum tantæ sit antiquitatis, in locis plurimis veram Versionis LXX. lectionem restituturam judicem, adeoque à nostrâ quidem, quam hodie habemus, à genuinâ tamen minimè discrepare. Quin imò asserere non dubito, ex illarum Versionum Orientalium, quæ ex LXX. Virali natæ sunt, & quæ omnes ætatem habent decrepitam, collatione, veram Matris faciem aspici posse, vel saltem, quæ veræ sit proxima. Id quod Philologis dijudicandum reliquo.

Tantum v. abest, ut vel veri Script. S. Armenicæ Translatoris ignoratio,

vel Testamenti V. è Versione LXX. virali productio, ipsius Codicis Autoritatem elevant, ut illius potius maxima apud Armenos sit veneratio. Id quod in Epistolâ, Constantinopoli ab Europeo Theologo (quem nominat *Ursinus* l. c.) Anno M. D. LXXVI. mense Augusti scripta, & exhibitâ ab *Hottingero* Topogr. Eccl. p. 65. clarè demonstratur his verbis: *Codici Sacro* (Armeni) *sicut & Græci, summum honorem, vel etiam majorem habent; OSCULANDO eum accipiunt & deponunt. In Missâ vero pedetentim, cum magnâ reverentiâ & sonitu tintinnabulorum mirabili elevant, ut & posterius calicem cum pane consecrato. Inter elevandum populus pectus pulsât, cruce se signat, terque osculatur terram: à quâ humilitate ne Patriarcha quidem ipsorum alienus est, quam & tertiâ & quartâ vice intra Missam ostendunt. Post elevationem calicis unus alterum Osculo Sacro salutat. Psalmodia plurima fuit in laudem Ascensionis Christi. Finitâ Missâ, Patriarcha (sic eum appellant) placentas aliquot in frustra dividit: Singuli accedunt ordine, & OSCULANTES LIBRUM BIBLICUM, manumque Patriarchæ, frustulum accipiunt; qui vult elemosynam loco illud & imponit.*

Ipsam quod Idioma venerabilis hujus Versionis, ac propterea in Oriente toto Celeberrimâ, (vid. *Hottinger*. Fascic. Dissertat. pag. 185. f.) concernit, in quod Sacer Codex transfusus est, in allegatâ modò Epistolâ Constantin. p. 64. f. f. unde *Ursinus* l. c. habet, *Doctioribus tantum Armenis notum; & à pristino non parum diversum, à superius laudato B. Dn. Gerharo* l. c. cap. V. §. I. quat. H. 4. a. m. dicitur, de quo mihi nunc judicium ferre non licet. Hoc veritati maximè consentaneum est, prout Metaphrastarum alii, Scripturam S. (quo non pretiosior, & qui comtam magis exasciatamque Versionem mereretur, in Orbe liber datur:) de lingvâ in lingvam transferentes, nihil omittunt, quod ad styli elegantiam ac nitorem facere, queat, idem etiam Armenum Interpretem fecisse. Jam verò cum etiam vernaculi sermonis sublimitas plebis indoctæ captum nonnunquam transcendat, possibile omnino est, locutiones quasdam obscuras minusq. pervias imperitis fuisse: num verò Idioma totum à vulgari tantopere diversum sit, ut non nisi ab Eruditis intelligi queat, nonnihil ambigo. Quamquam & hoc nemini non largiar, in hac tantæ canitiei Versione remanere potuisse vocabula, quæ, cum olim quidem recepta fuerint, hodie autem obsoleverint, non nisi à doctis intelligi queunt, cujus rei exempla vel nostra Germanica versio, duorum (ne dum duodecim, cum Armenicâ:) seculorum ætatem nondum egressa, plura dabit.

Utrumque verò Testamentum, Vetus Novumq; in Armenicam Lingvam translatum est, ipsis nec Apocryphis libris exceptis, qui cum Canonicorum Ordini

Ordini inspersi immixtique sint, operæ duxi pretium, librorum V. T. seriem hæc exhibere: Pentateuchus, Josua, Judices, Ruth, Libri IV. Regum, Libri Paralipomenon, Liber tertius, primus & secundus Esræ, Tobias, Judith, Esther cum fragmentis suo loco insertis, Liber 1. 2. & 3. Maccabæorum, quorum ultimus neque Capitibus, neque versibus distinctus est. Job, (cum quo altera Bibliorum pars ratione pagellarum incipit:) Psalmi, Proverbia, Ecclesiastes, Canticum, Sapientia, Ecclesiasticus, Esaias, Jeremias, Threni, Baruch, Ezechiel, Daniel cum fragmentis suis, & Δωδεκαπρόφητων, quod cum N. T. Libris confertâ serie exhibetur, in Editione meâ, ad quam dicta hæcenus me, nunc dimitto.

BIBLIORUM ARMENICORUM recentissima Editio (quam, num alia unquam antevererit, dubito:) jussu REVER. DOMINI JACOBI, Armenorum Proto-Patriarchæ (duobus enim tantum modò Patriarchis, quos nomine *Catholicorum* insigniunt, subsunt, quibus plures parent Episcopi; vid. Aut. cit.) juxta Dalmatiam, adornata est, atque Anno Salvatoris M. DC. LXVI. Æræ Armenorum MCXV. Amstelodami, in formâ, ut loqui amant, quartâ majori, nitidissimis typis, chartâ purissimâ columnisq; divisâ, historiis Biblicis pluribus figuris æneis representatis, locisque parallelis textui uberrimè adjectis, Capitibus in certas suas partes distributis, distinctèque notatis versibus, prodit. Novo Testamento singulorum Librorum Biblicorum Argumenta, subjunguntur, unde etiam Obadiæ nostri excerptum p. 7. in ann. His dictorum V. Instrumenti in Novo allegatorum catalogus annectitur, quem alius excipit, Nomina Propria ordine alphabetico exhibens & declarans, cui tandem plurimarum in Scripturâ occurrentium memorabilium rerum alphabeticâ serie digesta consignatio subjicitur. Hanc Carmen Rhythmicum excipit, & ad Lectores προοφάνησις, quas cum duabus Præfationibus, Bibliis præmissis, nunc perlustrare, alia negotia in editionem majoris operis impendenda prohibuerunt. Quod in negotiū in posterum mihi sumam, ut illa omnia in Latinum sermonem transferam, atque cum Erudiitis communicem. Cæterum eadem hæc est Bibliorum Armenicorum Editio, cujus, à me prius ipsi, ante quadrimestre circiter hæc Lipsiæ morantî, ostensa, Dr. Pfeifferus in recens editâ Criticâ suâ S. p. 396. non sine laude meminit, ipsamque versionem non indignam diligentiori Scrutinio judicavit, è quâ etiam versum Psalmi CXIII. 3. citato libello suo p. 480. insertum, ipsi excerpti.

Subit verò non leviter mirari, intra quatuordecim totos annos, qui scilicet Editionem jam intercesserunt, hanc Bibliorum Armenicorum Versionem in Philologorum notitiam, ne dum manus, haud venisse:

nisse: apud ipsosmet etiam Belgas hunc sepultum fuisse thesaurum, in quorum tamen gremio natus erat: quo ipso sanè Exemplarium defectus, quem supra commemoravimus, non leviter confirmari vult, qui tamen (quod ob bonum Ecclesiæ publicum moneo!) absterre neminem debet, ut in Sacrum hunc Librum diligentius inquirat, nec negligentiam vel procrastinationem suam ipsam, dulce blattis tineisqve prandium fieri concedat; nec efficere, ut linguæ ipsius cultum inclementius atque inconsultius quispiam aspernetur, cujus nimirum fide nostrâ longè major utilitas existit. Id enim primum in omni re agendâ argumentum est, ut sciamus, Cui bono? Neque hoc immerito. Nam & temporis non ritè collocati olim erit reddenda ratio. De usu proinde Lingvæ Armenicæ cum verba mihi hîc facienda sint, isque ob Lectorum oculos clarè ponendus, ut ipsorum animi ad amorem saltem, nisi & cultum alliciantur; vereor, ne si omne quod hîc congeri posset, exponerem, Præfationis limites longè excederem. Quare cum propediem in peculiari dissertatione, (quâ Locorum Scripturæ triadem, ab Interpretibus mirum in modum tortam, ex hoc fonte, quod spero, non infeliciter explicaturus sum, atque contra nonnullorum adversus hæc mea cœpta objectiones me nonnihil securum reddam;) Lingvæ Armenicæ usum, quem in Explicatione Vocum, fortassis plurimum, Scripturæ S. habet, ostensurus sim; de alio potius, quàm hoc, prolixiores hîc lineas ducere convenit. Atque ut de Versionis etiam Bibliorum Armenicorum Antiquitate, Autoritate ac Celebritate, argumento plurimum sanè ad Lingvæ culturam movente, non repetam, quæ dicta superius fuerunt, collatio certè tam nobilis Versionis, (jam olim etiam tentata, ut infra audiemus,) cum aliis, imò ipsis Fontibus, absq; usu esse minimè potest. Quo de ipso tamen aliud tempus solidiora dicere mihi concedet. *Ignota manerent* (Verbis utor Nobiliss. Dn. Ludolfi, quæ habet in dedicatione Grammaticæ suæ Æthiopicae:) *Religionum arcana; res gentium & commercia Nationum, nisi cognitio Linguarum accederet, sine quarum adminiculo multa absurdè & incongruè dicuntur & scribuntur; quod in commemoratione rerum Æthiopicarum sæpe accidisse constat.* Idem ego in rerum Armenicarum traditione factum esse vereor. *Tam n. densis & penè Cimмериis tenebris Historia Armenica squaler, ut quamvis omnibus juxta adagium, vestigiis inquiras, vix nôris, cui Scriptorum pollicem premere debeas, aut ubi tuto pes figendus sit; dicente B. Gerhardo l. c. cap. II. §. 4.* Præterea Christianum nomen gens Armena gerit, vel ob hoc unicum minimè indigna habita à *Sozomeno* lib. 2. c. 4. cit. *Gerhard.* Cap. 3. §. 3. quæ sibi Divina appellaretur, nec habenda nobis, quæ accuratius innoscat, cum quâ res artesque nostras, tam pacis, quàm belli, optimo jure communice-

cemus. Sed hæc etiam inter rationum fastigia se ponit causa, ob quam in Armenorum scripta profundius nos immergere deberemus, quò Ecclesiæ Armenicæ cum Romanâ ac Reformatâ consensum, quem utraqve maximo jactat, opere (teste eodem *D. Gerb. l. c. Cap. ult. quæst. 1.*) falsitatis convinceremus, probaturi vicissim, quàm proximè in religionis negotio nostræ Ecclesiæ Evangelico-Lutheranæ Armeni accedant. Quod ipsum sanè non cum exiguo Ecclesiæ nostræ usu atqve ornamento conjunctum foret, maximè si & Historiam ipsorum genuinam Ecclesiasticam (quod huc omninò requireretur :) produceremus, in quâ memoranda plurima occurrent, & cujus aliquam, eandemq; levissimam ideam Autores suprâ citati, *Kircherus, Waltonus, Hottingerus, Pfeifferus, Gerbardus* exhibuerunt. Ut taceam multa in ipsorum Scriptis reperiri, quæ rem nostram literariam mirum quantum vel adjuvarent, vel saltem illustrarent. Nemo etenim sibi persuadere debet, solis datum esse Europæis, ut ingeniosis inventis superbiant, hujusq; terrarum partis & culturæ sapientiæ eosdem esse limites. Minimè gentium! Exteris etiam populis, maximè verò, quos oriens jubar opprimit, benigna mater Natura, scire concessit, quod ignorant alii. Atqve horum Ordini jure meritoqve etiam Armeni adscribuntur. Cujus rei ut vel unico testimonio adstruamus fidem, subtile idemqve pium Armenorum inventum, quo SSæ Trinitatis mysterium illustrare conantur, cum subnexâ explicatione vocis *Adam*, ex *Athan. Kircheri Prodomo Copto cap. 6. p. 159. f.* excerpere visum est: *ARMENI* nomen Dei, ac summa quævis mysteria fidei, teste Ambrosio Theseo, litteris consignant. Nam per primam Alphabeti litteram *u*, quam *Aip* vocant, conjunctam ultimæ dicti Alphabeti, videl. 39. (Nam rò *L. Kircherus* Alphabeto inserit:) *o*, quam *Aipun* dicunt, idem denotant, quod Hebræorum sapientes per tria *Jodim* circulo inscripta, seu quod Græci per primam & ultimam Alphabeti sui litteram *A & Ω*, videlicet illum, qui se *A & Ω, u & o Aip & Aipun*, principium scilicet & finem esse dicebat. Nam in *u Aip*, primâ Alphabeti Armeniaci literâ, quæ tribus lineolis ad basim literæ perpendiculariter erectis effigiata est, tria in uno conveniunt, Pater videl. & Filius & Spiritus Sanctus tres unum sunt. Et *o Aipun 39.* litera Alphabetum claudens, nec ad quadragenarium numerum transire permittens, orbis est in se revolutus atqve reflexus, principio & fine carens, Trinitatis unionem inscrutabilem designat. Testatur hoc Monogramma Armenicum, quod in libro seu Chartâ quâdam convolutâ Armenicè scriptâ Bibliothecæ Vaticanæ, Orationum principii præfixum videtur, ut sequitur (u): ac proinde hoc nomen per hujusmodi characteres repræ-

sentatum idem est, quod Հելի հոսկէլ որ Թարգմանի մեծ է և ան
(Kircherus litteris Latinis sic scribit:) *Heli hubelur tarcmani metie astuvati*,
h. e. Heli (quod est ex Ebræo הֵלִי, unde הֵלִי Deus meus. Conf. Ang.
Roccha à Camerino Bibl. Vat. p. 311.) Hubel quod exponitur Magnus Deus.
Alia præterea plurima in voce Adam, quam per primam hanc litteram refe-
runt, recondita Sacramenta ostendunt. Sed quia illa digna sunt scitu, ea hic
subjungam. Dicunt Armeni, Litteram ա Aip propagationis humani generis
per Adamum primum, & redemptionis deperdiri, per Christum, Adamum secun-
dum facta, Symbolum esse. Hinc eam vocant mysticè ադամ Adam, h. e.
հող huug terra, aut կող երկիր Curt ergir, Terra virgo: vel հող
մարմնացեալ huug marmnatial, Terra incarnata, aut կարմիր հող
carmir huug Terra rubens: vel quemadmodum alii quoque explicant, teste
Ambros. Theseo (p. 145. a.) Qui ex terrâ totâ suâ. De quo illud quoque D. Pauli
intelligunt Armeni (1. Cor. XV, 22.): որպէս ադամաւն ամենեւեաւն
մէնան (in meis Bibliis legitur մեռանալ): նոյսպէս (jam in meo
exemplari sequitur և.) Քիւն ամենեւեաւն կենդանացուն (in meo
Codice extat կենդանացի): *Urbes Adamaven amenechian merran*,
nunbes Christus evi amenechian ghientanatian. Sicut in Adam omnes mori-
untur, ita in Christo omnes vivificabuntur.

Quin imò prout cantu produntur aves, sic Armenorum etiam
in Philosophicis studiis profectus elucescunt. Ut enim Logicas Institutiones,
qvas Galanus ipsis conscripsit, non tangam, felicissimos etiam inter ipsos Poë-
tis (cujus rationem exponit laudatus Galanus Gramm. Arm. p. 16. seqq. unde
qvædam excerpfit Dn. Pfeifferus in Dub. Vex. p. 618. f.) Cultores reperiri,
illustri Argumento sunt BIBLIA Ipsorum RHYTHMICA, quæ nu-
per ad manus meas pervenere. Autorem hæc agnoscunt, quem titulus mon-
strat, *Nersesum*, (cujus Galanus meminit l. c. f. 16. b. & 17. a.) Armenorum
Catholicorum Patriarcham, ac Celeberrimi inter ipsos nominis Poëtam, qui
Historias Biblicas Præcipuas in rhythmis elegantissimis recensuit, & illas qui-
dem, qvas è V. T. selegit, omnes unicæ terminationi հն, IV, inclusit, qvas
verò è N. T. excerpfit, sub variis finibus proposuit. Liber ipse Amstelodami,
iisdem Characteribus, quibus Librorum Biblicorum Armenicorum tituli, sin-
gulis paginis appositi, & qui majores non nihil sunt illis, quos textus ipse Bibli-
cus habet, eodem fortè anno (abest n. numerus) quo Biblia prodierunt, im-
pressus

pressius est, ac 37. octernionibus absolvitur, quos plures ornant imagines, quæ historias representant. Tandem & Armenicæ Lingvæ cultum nobis Germanis, Armenorum in nos affectus benevolus, nostræque lingvæ notitia, nisi serio, saltem ob gentis gratiam aliquantulum commendare posset, qui alias dies noctesque in illorum addiscendis lingvis, qui inimici nostri insensissimi sunt, perdimus. Illum sanè nullibi satis deprædicare possunt Historiographi, quorum testimonia contemperandæ prolixitatis ergo omittenda nobis sunt, videri tamen quæunt apud *Dn. Olear.* in *Pers. Reise: Besch.* P. 2. p. 380. 392. 400. 401. *Nicetam* lib. 2. p. 46. 47. *Laxium* lib. 7. de Migrat. gentium, *Schilpergerum* in *Histor. German.* cit. *Gerhardo* in sæpius alleg. dissert. c. II. §. 12. ubi & *Aventinum* ex *Reinecc.* append. ad *Haytho.* Syntagm. p. 261. allegat.

Eximius hic Armenicæ lingvæ usus, cujus levissimam tantum umbram hic posui, & quem plenius, tam in Theologiâ, quàm Philosophiâ ostensurum se in litteris ad *Hottingerum* (teste ipsomet in *Fasc. diss.* p. 187.) datis, quondam, sed quod vereor, frustra promisit *D. Dudleyus Loftusius*, J. U. D. ad intimius sui scrutinium me allexit, maximè postquam Armenus Codex Biblicus ex liberalitate superius laudati Mæcenatis mihi cessit. Eandem igitur ut in aliorum etiam animis facerem orexin, caverimque ne excitata illa rursus exstingveretur, *Typum Armenicum* (ut strictim attingam, quæ in Dedicatione hujus opusculi dixi fusiùs:) procuravi, ejusque Specimen in *Obadiâ Armeno* exhibere volui, quem Lectione & Versione Latinâ circumdedi, & in subnexis annotationibus explicui, quibus de singulis aliqua adhuc dicenda supersunt.

Textum Prophetæ *Armenum* ut Latinis exprimerem verbis, duplex me movit ratio, ut scilicet tum tirones, (quorum in gratiam Alphabetum quoque cum paucis ad Lectionem facientibus, subjunxi:) hujus in Lingvæ lectione, nonnihil adjuvarem, tum ut alii etiam, istius ignari, sonum verborum perciperent, ex eoque judicare possent, quâ cum lingvâ sermo Armenus coleret affinitatem.

Quamquam autem *Lingvæ* hujus *Pronunciatio* parum suavitatis admixtum sibi habere, atque plurimum imprimis consonantium concursus eandem nonnihil horridam reddere, nec non exasperare videatur, ut vel inconditi isti soni animum à Lingvæ cultu alienum reddere possent: nihilo tamen secius, si modò pronunciatio, quam per Latinas litteras exactè representare neutiquam valeamus, ritè formetur, & frequens illa consonantium coagmentatio legitimâ interpositione literæ E dissolvatur, gratiores longè auribus præbebit epulas.

Versionem Latinam quod concernit, ea litteram pressè sequitur, & hoc itidem in tironum gratiam, quibus translationes in sensu tantum modò

PRÆLOQVIUM.

exprimendo occupatæ meræ propemodum sunt tenebræ: hinc quæ sermoni scabrities erit affabricata, nemini esse debet offendiculo.

In conscribendis *Annotationibus* eâ sum methodo usus, utprimò in Grammaticâ vocum Armenicarum Analyâ occupatus fuerim, cujus negotii unicus hic scopus est, quod futuros hujus lingvæ cultores nonnihil adjuvare voluerim, ut hoc subsidio instructi ulterius atque facilius in linguam hanc sese penetrent. Utut verò labor hic à quopiam despiciatus haberi queat, necessarius tamen iis est, qui quicquam in hoc studio tentare cupiunt. Haud secus atque claves, exigui sunt pretii, quibus tamen Cæsarum Regumque Gazophylacia referantur. Quid? quod in eodem ipsollabore Duces habeam Viros longè celeberrimos, quibus cum proximè elapso seculo Ebraicam promoverè linguam federet animo, varias Bibliorum partes Analyâ Grammaticâ donatas cum Auditoribus suis communicarunt. Ex his vel solum nominasse *Reuchlinum* sufficit, qui Anno MDXII. libellum sub hoc titulo promulgavit: *Joh. Reuchlini in VII. Psalmos Pœnitent. Hebraicos interpretatio de verbo ad verbum, & super eisdem Commentarioli sui ad discendum linguam Hebraicam rudimentis.* Huic igitur, aliisque Viris doctissimis vitio verterit, quòd in Grammaticalibus hæserint trices, qui nunc mihi, cujus insuper in Armenicis initia, cum aliorum quorundam in literaturâ aliâ primordiis collata, parum fortè, nisi omninò nihil cedent.

Quibus verò instructus *Subsidiis* laborem hunc aggressus fuerim, non omninò reticendum arbitror. Scilicet non nisi duos præcipuè in hanc rem Auctores usurpavi, quorum tamen neuter mihi satisfecit. Alter horum est *Clemens Galanus*, Clericus quondam Regularis, Theol. Professor, sedis Apostolicæ ad Armenos Missionarius, & Jacobi de Gregoriis, cujus initio præloqvii hujus mentionem feci, olim, quòd assererat, Præceptor, qui *Grammaticas & Logicas institutiones Lingvæ litteralis Armenicæ*, cum brevissimo dictionario Armeno-Latino, non nisi dictiones Scholasticas complectente, Romæ An. MDCXLV. in formâ 4tâ edidit, & ex quo Dn. D. Pfeifferus Præcepta sua methodica collegit, cum ante hos octo annos istius lingvæ apud Ipsum ponerem rudimenta. Alter à me consultus autor est *Franciscus Rivola*, Civis Mediolanensis, cujus *Dictionarium Armeno-Latinum* Lutetiis Parisiorum Anno MDCXXXIII. in 4to editum, frequentius quàm fructuosius à me evolutum est. Hic enim, ut breviter me expediam, eadem mihi querelâ opus est, quam *Cl. M. Theodorus Petrus* in præfat. libelli sui Doctrinam Christianam Armenicè tradentis, Annoque MDCLXVII. Amstelodami, typis Armenicis, cum Versione Latinâ in 8vo, editi, effudit. Quamquam enim frequens hujus auctoris in An-

notationibus citatio fiat, tamen plerumq; locus allegatus vel censuram meretur, vel suspectæ saltem probitatis est. Merito proinde cum laudato *Petræo* conqueror: *Europeos nostros in hac materiâ intactâ, & nondum excultâ linguâ, vel parum vel nihil consulere potui.* Exstat quidem dictionarium *Armeno-Latinum* (procul omni dubio *Rivolam* innuit:) quod opinione minus offendi, & neutiquam ἀβασιμῶς legi debet: præter enim summam vocabulorum penuriam, quâ laborat, etiam erratorum minimè tolerabilium colluvie scatet, ac vocum peregrinarum admixtione: dignius quod cum aliis ejusdem farinae *Lexicis Orientalibus*, sub celebribus nominibus sæpè vulgatis, βιβλιοθήκῃ ad pompam & ostentationem asservarent, quàm adusum & contrectationem. Sanè tales *Lexicographos* ultra sortem temerarios, mirari convenit, dum cæteris sequacibus facem præferre audent, illos fatui ignis instar in devios errores & labyrinthos inextricabiles inducunt: oscitantibus enim & titubantibus hisce, oscitant & titubant alii. Quare in sterilibus hujus atq; asperi arvi culturâ multa etiam mihi loca occurrerunt, quæ jam inoffenso pede transire poterit Lector, postquam ego in removendis obviis slipitibus probè nonnunquam defudavi.

Post enodationem *Armenicarum* vocum *Grammaticam* ad *Collationem Versionis Armenicæ cum textu Authentico*, aliisque, sed paucis, quia ad manus plures non fuerunt, *Orientalibus* atqve *Occidentalibus Versionibus*, pedem tuli. Quâ in re jam olim venerandum Antecessorem ex parte habui, *Scholiasten Syrum, Gregorium*, qui teste *Hotting.* Fascic. Diss. p. 185. *Crebram in Scholiis suis instituit collationem textuum Græci, ARMENICI, Egyptiaci, Aquilæ, Symmachii, quin & Carcaphiensis, cujus subinde mentionem injicit ad Psalm. CXVII, 13. & CXXXVI, 1.* quod ipsum sanè in illustribus argumenti vicem adhiberi non tam potest, quàm debet, minimè postremæ *Veteribus* collationem *Versionum* curæ fuisse, ipsosque *Posteritati* lucubrationibus suis relinquere voluisse, quod imitarentur, venerabile exemplar. Atqve producit etiam memoratus *Hottingerus* l. c. nonnulla loca, ubi *Versionem Armenicam* cum aliis laudatus *Gregorius* contulit, quæ datâ occasione curatius perlustrare non intermittam. Quantamcumque verò laudem *Veterum* in conferendis *Versionibus* conatus mereatur, ex eo tamen multum detrahit æstimationis, quod plerumqve neglectis *Fontibus* istud negotium transegerint: Ego proinde, ne in eundem lapidem impingerem, ubi necessitas flagitavit, plenariæ collationi studui, atqve hac occasione etiam de vero textûs *Authentici* sensu, maxime ubi nonnihil intricatior fuit, eruendo, sui sollicitus: Ubicumque etiam in aliis *Versionibus* singulare quidpiam occurrit, excerpti. In his verò adornandis

PRÆLOQUIUM.

omnibus ita me gessi, ut intra Philologorum cancellos subliterim, nec falcem in Theologorum messem immittere voluerim: Comtiora tamen adhuc fuisset daturus, nisi alia, quæ jam mihi transgredienda incumbunt, & quorum supra meminî, tempus surripuissent, librorumque necessariorum defectus obstitisset.

Sic ergo adjuvante Divino Numine, fenestram patefeci, per quam, liber in Armeniam prospectus permittitur. Januam quoque aperturum me promitto, per quam liber in Armeniam transitus pateat, si Viris doctis *rudia hæc Armenicæ litteraturæ initia* non displicuisse cognovero. De cætero, cum nihil amplius Lectori dicendum restet, ad Deum ter O. terque M. me humillimè convertito, Divinæque Sux Clementiæ submissas ago gratias, quod difficultates, quibus hoc *Litteraturæ & Characterum Armenicorum Specimen*, tum ex parte fabricandi typi, tum illarum rerum, quæ propositæ sunt, circumseptum fuit, felicissimè tollere voluerit; Ea porro benignissimè largiatur, ut hoc omne, & quicquid impostum est Litteraturæ Armenicæ sæcundo sinu tolleretur, ad Nominis Sui Divini gloriam, Ecclesiæ usum ac decus tendat. Post Christianæ memor pietatis Patrem misericordiarum supplici rogo prece, ut, Ovile suum, in tam diffitis terris tot lupis circumdatum, tot cinctum barbaris, ab hostium impetu ac sævitia immune clementissimè servet, errantes adhuc in eo oviculas in rectum tramitem deducat, omnesque Divinæ Sux tutelæ usque ad finem sæculi commendatas habeat; Tandemque efficere velit, ut indies nascantur plures, qui seriò SCRIPTURAS SCRUTENTUR, TOTQUE JOSEPHORUM IN ORBE DAMNA ALTIUS EANT PERPENSUM!

Vale Lector Benevole, & ignosce, si diu nimis in Præloquio hoc te detinui. Causam prolixitatis faciliè subodorari poteris, si sagax es; valere etiam hanc apud te fines, si, quem nominavi, benevolus.

Cæterum cum Errata sustuleris, quæ pagina ultima sistit, ac in talismodi opera non possunt non irrepere, ne quæso graveris etiam sequentia ad p. 21. lin. 16. post vocem *ת.נ.ל.* referre: Vel etiam sic explicari posset: *Adversus Personam tuam.* Nam *ת.נ.ל.* Armenis *Personam* notat. Item: ad p. 41. lin. 14. post vocem *fuerint* hæc: Quamquam Masora Interpretationem alteram huic præferendam non obscurè innuat circulo voci huic *ת.נ.ל.* imposito, ac *בספר* *מ.נ.ל.* in Codice probatissimo, quod ait, reperto, qui aliud nihil h.l. significare potest, (id quod Masoræ periti animadvertent:) quàm quòd in aliâ significatione hæc vox sumenda sit, ac aliàs. Jam verò præter ordinariam *fugis*, *fugiter*, quæ sic rejicitur, alia non superest, quàm *Vini*. Et crediderim hoc, quod

PRÆLOQVIUM.

quod à Judæis Exegetis, ipso etiam *Jonathane* in Targum, qui habet תַּרְגִּימָא *jugiter*; Interprete Syro, reddente per ألفاظ (*Versio* in Op. Angl. vertit *Jugiter*, sed malim) *Verè*; nostrâ Germanicâ, quæ transfert *Ägliche* & Versionibus aliis prætermisum, ipsiqve meis oculis primâ vice elapsum est, à LXX. Lingvæ Ebrææ gnarissimis, utut, qui punctatis Scripturæ exemplaribus destituti fuerunt, nec Masorâ, jam tum quidem, licet non tantâ, ac hodiè, exstante, instructis, esse animadversum, qui propterea consultò hanc vocem reddiderunt per *Vinum*, quos deinceps Armenus & Arabs secutus est. Atqve hoc ipsum me movet, ut plus jam Masoræ, ac *תַּוּבָה* & hos sequacium Autoritati tribuam, quàm *Kimchii*, cui antè innitebar, aliorumqve Exegetarum, atqve nunc *Vini*, ejusdemqve pejoris notæ, significatum hic omninò retinendum judicem, nec repugnante *סוּפָה* textûs; locumqve hunc non malè cum Psalm. LXXV. 9. conferri posse arbitrer, ubi sic legitur in *Versione* Jun. & Tremell: *Nam poculum in manu Jehovæ, et vinum turbidum est, plenum mixtione, ex quo fudit: veruntamen faces ejus, quas expresserint, bibent omnes improbi terræ.* Caterum in Tr. Thalm. *Be-rachoth* cap. 6. fol. 38. a. m. Synonymum תַּמֵּר *lego*, רַפְּרָצְנִי quod *Raschi* declarat per: כִּתְּתָה עֵינַיִם לִתְּתָה לְתוֹךְ הָרַחֲמִים חֵם לְעוֹת תוֹרָה *Uvas secundâ vice expressas, postquam acinis aqua prius affusa est, ut inde lora fiat.*

OBADIÆ ARMENI

LECTIO.	TEXTUS.	VERSIO.
MARCHA- REUTHIUN	 ՍՐԴԱՐԷ ՈՒԹԻՒՆ	PROPHETIA
ABDIU.	ԱԲԴԻ ՈՒ :	OBADIÆ.

vers. 1.

Defil Abdiu , or
egeu jarracchan ,
zels Afuresdanujn .

* ՏԵՒԼ ԱՐԴԻՈՒ ՈՐ
ԵՂԼ յԱՄԱԶՔԱՆ ԳԵԼ ՍԱՆ ,
ըԵՍՏԱՆՈՂՅՈՒ :

Visio Obadiæ ,
qvā fuit ante Ascen-
sus in Assyriam .

A ISBES ASE
Der zedom :
Lur luvav i
Derne : Eu bascha-
rumn arracheaz i
hettanufs : Ariech ,
eu jarizzucch ivr ,
nuza i baderazm .

 ՅԱՊԵՍ ԱՍԷ
ՏԵ ԴԵԴՈՒՄ . ԼԱՐ
ԼՈՒՐ Ի ՏԷ .
Լ ՍԿԱՆԴԱՆՈՒՄ ԱՆԱՐԿԵԱՅ
Ի ՏԵԹԱՆՈՍԱ : ԱՐԻՔ . Լ
յԱՐԻԿՈՒՔ ԻՆԸ ՆՅ՝ Ի ՍԿԱՆԷ
ԼԱԳԼ :

H OC MODO
dicit Dominus
ad Edom : Ru-
morem audivit à
Domino , & Obsidio-
nem misit gentibus :
Surgite , & surgemus
adversus illos in
bellum .

V. 2.

Aha Sagavavor ,
edu zchez jazchs ,
eu anarcheap es tu
jujgi .

* ԱՏԱ՝ ԱՆԿԱՆԱՆՈՐ
ԷՍՈՒ ԳՔԵԳ յԱԳԳԱ . Լ
ԱՆԱՐԳԵԱԼ ԷՍ ԳՈՒ յՈՂԺ :

Ecce parvum red-
didi te in gentibus ,
& contemptus es tu
valde ,

A

vers. 3.

verſ. 3.

Hbarduttiun frdi
cchuj barzrazzujzz
zcchez bnagil i
dzachs vimazz, barx-
razzuzzanel zbnachuttiun ivr, ev aſeli
frdi ivrum ovicuszze
zis jerchir.

✱ Հարսուծի արտի
քոյ բարձրացոյց զքեզ
բնակիլ 'ի ծալս փնայ.
բարձրացուցանել ղբնա,
կուծի իւր . և ասել 'ի
արտի իւրում ով իզուսցէ
զիս յերկիր:

Superbia cordis
tui extulit te, habita-
re in foraminibus pe-
trarum; efferre habi-
tationem suam, &
dicere in corde suo:
qvis ex alto deturba-
bit me in terram?

v. 4.

Ette barxraszzis i-
brev zardsovi, ev
ette imec asdegazz
tizzes zbujn cchu, ev
andi icuzzizz zcchez
a e Der.

✱ Եթէ բարձրացիս
իբրև զարծոճի . և եթէ
իմէզ աստեղաց դիցես
զբոյս քո . և անտի իզու-
ցից զքեզ ասէ Տէ:

Si extuleris te sicut
aqvila, & si inter si-
dera ponas nidum,
tuum, & inde detur-
babo te, dicit Do-
minus.

v. 5.

Ette chogozz mde-
aler arr cchez cham
avazachazz chifche-
ruj, urev ergugeir,
ev ucc arteocch cho-
zanajin bayachan iv-
reanzz, ev ette
chttogcch mdeal ein
i cchez, eu ucc etteg-
jirr mi ucc ttogovin.

✱ Եթէ գողոց մտես,
լէր առ քեզ կամ առաւ-
կայ գիշերոյ՝ ուրև եր-
զուղելիր . և ոչ արդեօք
գողանայիս բաւական իւ-
րեսաց . և եթէ կթողք
մտեալ էիս 'ի քեզ . և ոչ
եթէ ճիւղ մի ոչ թողնէիս:

Si furum aliquis
introiret ad te, aut
latronum aliquis no-
dis, ubi projiciebaris
nec quidem furaren-
tur sufficientiam su-
am: & si vindemia-
tores introirent ad
te, nec nisi racemum
unum relinqverent.

v. 6.

Ziart cchnnezav
Efav, ev embrnezan
dfadsuchcā nora.

✱ Հիարդ քննեցաւ
Էսաւ . և ընթերցան ծա-
ծուկք նոր:

Quomodo inve-
stigatus est Esau, &
deprehensa sunt ar-
cana ejus?

V. 7.

Minccevi i sahman
arracchezzin ezchez
amenain arech uchdi
cchuj tarxan entrem
cchu, zorazzan iver
cchu arech chagagu-
ttean cchuj, vara-
nezzin zcchez ucc
chujr imasduittun i
mna.

* Մինչև ի սահմանս
առաքելցիս ըզբեզ. մի
արք ուխտի քոյ դարձան
ընդդէմ քո. զօրացան իդի
քո արք խաղաղութե քոյ.
Վարանցիս զքեզ ոչ գոյր
խնամութի ի նմա:

Usque ad fines a-
blegarunt te, omnes
viri voti tui conver-
terunt se adversus te,
corroborati sunt ad-
versus te viri tran-
quillitatis tuæ, per-
turbarunt te, non
erat sapientia in eo.

V. 8.

Jayur jajnmig ase
Der chorufizz zimas-
duittun jerchren E-
domaj, ev zhangjar i
lernnen Esavaj.

* Յառուր յախիկ
ասէ Տէ՛ր Կորուսիւ զե-
մաստութի յերկրէս եդո-
մայ. և զՀսնաճար ի Լեռ-
նէս Էսաւայ:

Die illâ, dicit Domi-
nus, disperdam sapi-
entiam de terrâ Edo-
mî, & prudentiam de
monte Esavi.

V. 9.

Ey farfeszziin ba-
derazmogcch cchu
urcch i Ttemanaj, zi
barxzzi mart i lerr-
nen Esavaj.

* Եւ սարսեայիս սրա-
տեւազօրք քո՛ որք ի
Թեմանայ. զի բարձի
մարդ ի Լեռնէս Էսաւայ:

Et trepidabunt
bellatores tui, qui in
Theman, ut tollatur
vir de monte Esavi.

IO.

Vafn shanman ev
ambarschduttean eg-
bor cchuj Jachobaj
dsadsgeszze zcchez
amott, ev cnceszziis
javidéan.

* Վն սպանան և
ամպարշտութե եղբօր քոյ
յակօբայ ծածկեսցէ զքեզ
ամօթ. և զնգեսցիս յաւ-
իտեան:

Propter necem &
impietatem fratris tui
Jacobi, teget te pu-
dor, & deleberis in
æternum.

V. II.

Jore jurme gazzar
hagarrag javurn che-
reluj ajlazcheaz zzo-
ruttium nora. Eu o-
darcch mdin ent
truns nora, eu iver
Erusalemi vigjags ar-
ganéin, eu tucch
eicch ibreu zmi i nu-
zanen.

* Յօրէ յորմէ կաղեր
հակառակ յաւուրն գերե-
լայ պլազգէայ զգորութի
նը. և օտարք մտին ընդ
դրունս նը. և ի վը եհմի
միջակա սրկանէին. և
դուք էիք երբ և զմի ի նո-
ղանէն :

A Die qvo stetit
contrarius, die, ca-
ptivam ducentibus
peregrinis potentia
ejus, & exteri ingressi
sunt per portas ejus,
& super Jerusalem,
fortes mittebant, &
vos eratis sicut unus
ex illis.

V. 12.

Eu mi deszses za-
ver ebvorn cchuj ja-
vurn odaraz, eu mi
udnhar lizzis ortuzzn
Jutaj javurs gorsde-
an nuz, eu mi me-
dsabaneszses javur
neguttean.

* Եւ մի տեսցես զա-
ւեր եղբօրն քոյ յաւուրն
օտարաց. և մի ոսնհար
լիցիս որդւոցն յուդայ յա-
ւուրս կորստեան նյ: և
մի մեծ բանիցես յաւուր
անդութի :

Nec videbis diem
fratris tui die extero-
rum, nec pedem per-
cutias propter filios
Judæ diebus exitii
eorum, nec magna
loquaris die afflictio-
nis.

V. 13.

Eu mi mdanizzes
ent truns Schoguvr-
tuz javur avurz nuz,
eu mi deszses zgjo-
gows nuz, javur sa-
dagman nuz, eu mi
iver harganizzis zo-
ruttean nuz, javur
gursdean nuz.

* Եւ մի մտանիցես
ընդ դրունս ծոցովորոց
յաւուր սուրց նյ. և մի
տեսցես զծոցովս նյ յա-
ւուր սատակման նյ. և մի
ի վը հրկանիցիս զօրութի
նյ յաւուր կորստեան նյ :

Nec ingrediaris in
portas populorum,
die dierum eorum,
nec videbis cœtum
eorum die devasta-
tionis suæ, nec super
exhilareris fortitudi-
ne eorum die perdi-
tionis eorum.

V. 14.

Eu mi arnuzzus
zgirgis nuzafadagel
zabreals i nuzanen
eu mi baschareszses
zphachsdeajn nuzaf
jajayur neguttean.

* Եւ մի՛ ստնուցու
ղկիր Քս նոյ ստասկէ Լաւ
արեալս ՚ի նոցանէս. և մի՛
սպարեացես զիս (ստե-
այն նոյ յառուր նեղութիւն :

Nec capias bivia
eorum ad perdendu
superflites exiis, nec
obsidebis profugum
ipforum die afflictio-
nis.

V. 15.

Zi merx e or De-
arniver amenajn az-
chaz, zurorinag ara-
rer tu egizzi cchez,
eu haduzumn cchu
haduszzi i chluch
cchu.

* Զի մերձ է օր Տն
իսկ նաւ ազգաց. զորքի-
նակ արարեր դու՛ եղիցի
քեզ. և հաստուցունս քո
հաստուցի ՚ի գլուխ քո :

Quia prope est di-
es Domini super o-
mnes gentes: quem-
admodum fecisti tu,
fiet tibi: & retributio
tua retribuetur in
caput tuum.

V. 16.

Zi zurorinagarber
iver lerin sibutlean
imuj, arbzen ame-
nain azchech zchini,
arbzen, eu ziczzin,
eu egizzin ibreu ke-
gealcch.

* Զի զորքիսակ ար-
բեր իսկ լերին արեութե-
անոյ. արբցեն նաւ ազգք
զգինս. արբցեն. և զիզ-
ցին. և եղիցին իբրեւ
չեղեալք :

Nam quemadmo-
dum bibisti super
monte sanctitatis me-
is, (sic) bibent omnes
gentes vinum; bi-
bent & deficiuntur,
ac erunt, tanquam
qui non fuerint.

V. 17.

Bajzz i learn Sion
egizzi phirguttian eu
egizzi surb, eu gjar-
ranchesze dunn Ja-
gobu zgjarranchiks
ivr.

* Բայց ՚ի լեւանս սիօն
եղիցի փրկութի՛ և եղիցի
սբ. և ժառանգեայէ
տունս յախօրու զժառանս
գիշս իւր :

Sed in monte Sion
erit salvatio, & erit
sanctus, & hæredita-
rio jure possidebit
domus Jacobi pos-
sessores ejus.

V. 18.

Եւ զՅիճն Jachobabur, ev ճան Josephin bozz, ev ճան Efavaj egechn, var-
reszin znovav, ev
cherizzen zna, ev mi
mnaszze chrachaber
dann Efavaj, zi Der
chofezzav.

* Եւ եղիցի տունս
juchobabur հոր . և տունս
jous, ինչ բոց . և տունս
Եսաւայ եղեգն . վտենս
ցին զտուն . և կերիցեն
զնա . և մի մնացէ կրա-
կաբեր տունս Եսաւայ յի
Տէ խօսեցաւ :

Fecit domus Ja-
cobi ignis, & domus
Josephi flamma, &
domus Efavaj stipula.
Accendantur circum
illam, & devorabunt
illam, nec residuus
manebit ignifer do-
mui Efavaj, quia
Dominus dixit.

V. 19.

Եւ gjarrancheszen
Nachebazzicch ezle-
arrnn Efavaj, ev Se-
phelazzicch zailaz-
chis, ev gjarranchesz-
zen zlearrnn Ephre-
maj, ev Zbeniamin,
Zchalajatazzin.

* Եւ ժառանգեցեն
Նապեթայիք զլեւանն Ե-
սաւայ . և սեփելայիք
զայլազգիս . և ժառան-
գեցեն զլեւանն եփրե-
մայ . և զբենիամին զգա-
ղայադային :

Et hereditario ju-
re possidebunt Nage-
benses montem Efa-
vi, & Sephelenfes,
alienigenos, & possi-
debunt montem E-
phraimi & Benjami-
nem Gileaditam.

V. 20.

Եւ cheruttean
fgizbn ain ize or-
tuzzn Ifrajeli, erchir
cchananazzuzz min-
kev i Sarphatt, ev
cheruttiunn Erufale-
mi minkev Jephra-
taj, ev gjarranchesz-
zen zcchagacchs Na-
chebaj.

* Եւ գերութե՛ւ սկիզբն
այն իյէ որդւոցն իլի :
Երկիր քանսնացւոց մինչև
ի սարիսաթ . և գերութիւն
էնմի մինչև յեփրաթայ .
և ժառանգեցեն զքա-
ղաքսնապեթայ :

Et captivitatis prin-
cipium illud sit filio-
rum Israël, terra
Canaanorum usque
ad Sarpath, & capti-
vitas Hierosolymo-
rum usque ad Ephra-
tha, & possidebunt
urbes Nagebi.

V. 21.

Ev elzzen abre-
alcch i lerrnen Sioni
arrnul zvregi i lerr-
nen Efavaj, ev egizzi
Dearn arcchajutti-
un.

* Եւ ելլեն ասլլեալք
ի լեռնէն սիօնի՝ առնուլ
զվրէժ ի լեռնէն եսաւայ.
Լ եղիցի Տ՛ն արքայութի:

Et ascendent Sal-
vati in montem Sio-
nis ad capiendum
vindictam de monte
Efavi, & erit Domino
regnum.

A N N O T A T I O N E S

Ad vers. 1.

Argumentum Prophetæ Obadiæ, qvamyis ex ipso Textu facile cognosci qveat, ac in Christianorum Judæorumqve commen-
tariis prolixè explicetur, id tamen qvomodo Armeni etiam in
fine suorum Bibliorum p. 725. a. f. proposuerint, prius videre
juvat, qvàm annotatis qvibusdam textum ipsum illustremus.

Արդիսս. սը Թարգմանի ծառայ Այ. որոտայ ընդդէմ Եդոմայ
զարիւնասէլ Լ զերկրաւոր զմարդ. որ Լ եղբօր Զաւթայ միշտ
զսախմանս՝ սիգակաւ հոգևորաւ հարկանէ: i.e. *Abdias, quod (nomen)*
exponitur Servus Dei, adversus Edomum, alienum sanguinem profundentem,
& terrestrem hominem detonat, ejusque in fratrem Jacobum continuam in-
vidiam lanceâ spirituali confodit. Qvo de si accuratum ferendum sit judi-
cium, dicam, non totius Prophetiæ, sed partis tantum ejus prioris à v. sc. 1.
ad 17. exclusivè, summam in allegatis verbis contineri. Ibi enim Prophetæ
excidium Edomitis interminatur, ob *ἄνταρσενανίαν* summamqve injuriam,
qvam in cognatos Judæos, in Babyloniâ exules, exercebant. Postmodum
autem vaticinium de regno Christi, seu promissiones Evangelicæ de Spirituali
Israëlitarum liberatione per Messiam præstandâ, seqvuntur, & à v. 17. usque
ad fin. Cap. sese extendunt. Utrumqve verò Prophetiæ membrum Paracle-
ticum est. Sed missis jam hisce, ipsum textum aggredimur, cujus prima
vox est

Մարգարէութիւն *Prophetia*,] descendens à concreto մարգարայ
Propheta, à qvo, more Armenis usitato, abstractum in ութիւն (qvæ tamen
terminatio ple. unqve decurtatè scribitur ութի) formatur.

Արդմւ. *Obadia.*] Est Genitivus Sing. à Nominativo Արդիւս
(non Արդիւյ. ut habet *Rivola* in Dictionar. Armeno-Lat. p. 1.) i. Chron.
VII, 3. Ipsa vox ad sonum Græci τῶν LXX. Ἀδδείας (quod Vulgata retinuit)
formata est, Syriaca autem & Arabica versio Ebraum nomen עֲבִדְיָה rectius
exprimunt per אֲבִדְיָה & عَوْبِذِيَا.

Տեւիլ *Visio.*] Est nom. Subst. in casu recto num. Sing. quod formatum
videtur esse ab Imperativo տես *Vide*, verbi տեսնիւմ *videre*. *Rivola* in
Lex. p. 361. Pluralem tantum numerum տեսիլք posuit, verum Singularis
etiam, tum hic, tum *Jesa. I, 1.* alibi que occurrit.

Արդիւ. *Obadia.*] Modò fuit. Caterum his duobus verbis titulus
Prophetiæ in Ebræo absolvitur, ubi וַיִּרְאֵה עֲבִדְיָה *viso Obadia.* Armeni
autem his quædam adhuc adjecerunt, eaq; omnia minore charactere imprimi
curarunt. Scilicet

Որ էղլ *Quæ fuit.*] Որ est Pronom. Relat. էղլ est 3. Præt. Sing.
verbi Substantivi էլ *Esse*, quod, ut in aliis lingvis, sic in hac etiam Anomalum
est. Vid. *Clement. Galani* Institut. Lingvæ litteral. Arm. p. 24. seqq.

Եւուսքիս *Ante.*] Duæ sunt voces, quarum prior յւուսքիս idem
valet, quod տեսք *Ante*, regitq; Accusativum, ita tamen, ut altera particula
քիս quàm, interferatur. Vid. *Gal. f. 157. a. Rivola* in Lex. p. 271. f. vertit
Prinsquàm, sed ignarus fortè hujus constructionis.

Զեւ *Ascensus.*] Est Accus. Plur. à Nom. Sing. էլ *Ascensus*. Vide
Galani Diction. Arm. lat. fol. 8. col. 3. f.

Աստիւսնիս *In Assyriam.*] Est Dativ. cum articulo tertiæ Pers.
à Nominativo Աստիւսնիս. Dativus autem adhibitus est, quia motus ad
locum denotandus fuit, hoc tamen in loco sine præpositione, quæ aliàs ipsi
præponi solet. Atque hic tituli finis est. Sequitur ipsius Prophetiæ textus.

Այսպէս. *Hoc modo.*] Prior vox est Pronom. demonstr. Posterior
notat *Modum, Rationem*. Dicitur etiam այսպէս. & ut duæ voces in
unam coalescant սսպէս & էսպէս. teste *Rivola* in Lex. p. 320. m. & 35. i.
Caterum

Cæterum versio textum Ebræum sequitur, ubi est כֹּהֵן *sic*. Idem facit Chaldaus, Syrus, & Arabs. LXX. autem & Vulgata habent *τὰς*, *Hec*.

וַיֹּאמֶר *Dicit.*] Est 3. Sing. Præf. Indic. verbi *אָמַר* *Dicere*.

יְיָ *Dominus.*] Est nomen compendiosè (quod signum ultimæ impositum literæ notat;) pro *יְיָ* scriptum. Ponitur h. l. pro duabus vocibus *יְיָ יְהוָה*, quæ in Ebræo sunt, & quas singulas aliæ versiones exprimunt, ut Targum: *יְיָ אֱלֹהֵינוּ*; Arabica, *اَللّٰهُ* *Dominus Deus*; LXX.

κύριος ὁ θεός; Vulgat. *Dominus Deus*; Syriaca *ܕܡܢܐ ܕܥܠܐ* *Dominus Dominorum*.

ܐܕܡܐ *Ad Edom.*] Est accusat. à nom. *ܐܕܡܐ*:

ܐܕܡܐ *Rumorem audivit.*] Prius vocabulum est Nomen Substant. in Accusativo aphæresato, qui Nominativo exactè similis est, positum, accedens ad German. *Germent*. Alterum est tertia præf. verbi heteroclitici *ܐܕܡܐ* *Audire*, quod præteritum format *ܐܕܡܐ* *audivi* Dan. VIII, 13. vid. *Galan. Gramm.* p. 87. In versione Armeni à Fontibus recedunt, qui primam pluralem Præteriti adhibent: *ܐܕܡܐ ܐܕܡܐ* *Auditum audivimus*, quomodo etiam Vulgata reddit, & Targum *ܐܕܡܐ ܐܕܡܐ* *nuntium audivimus*, & Syrus *ܐܕܡܐ ܐܕܡܐ* *Rumorem audivimus*. LXX. verò retentâ eâdem personâ, numerum variant, vertentes: *αὐτὸν ἤκουσα*. Arabs retento numero, personam immutat: *ܐܕܡܐ ܐܕܡܐ* *Audivistis auditum*. Armeni & alium numerum & personam aliam adhibuerunt, nullam adeoque harum, versionum secuti.

ܐܕܡܐ *à Domino.*] Est Ablativus, isque compendiosè scriptus, primâ & ultimâ tantum literâ expressâ, pro *ܐܕܡܐ* à nominativo *ܐܕܡܐ*:

ܐܕܡܐ *Et obsidionem.*] Est nomen verbale casûs accusativi, qui tamen ob demtum initiale *ܐ* cum Nominativo congruit; descendens à *ܐܕܡܐ* *Obsidere*. Sequitur hoc loco versio Armenica *տես* LXX. qui habent *ܐܕܡܐ* *munitionem, obsidionem*, derivato Ebræo *ܐܕܡܐ* (quod *Legatum* hîc notat) à *ܐܕܡܐ* *obsidere*. Jonathan, Syrus & Vulgata Fontes sequuntur,

reddentes מִלֵּי مِلِّي. *Legatum*. Arabica versio, habet أَخْنَوَاءَ quod Interpres Latinus hujus versionis in Opere Anglic. reddit *Compendium*. Num rectè, dispiciat cui otium est. Aliàs أَخْتِصَارٌ *Compendium*, *Epitomen* notat. Jerem. XLIX, 14. eadem vox אֲחִיזַח in eadem etiam phrasi occurrit, ubi tamen convenientius reddiderunt LXX. per ἀγέλας, quos secutus est Arabs, vertens مَلَايِكَة & Armenus, Հրեշտակս *Angelos*.

Առաքեալ *mist.*] Est tertia pers. Sing. verbi առաքել *Mittere*. Fontes habent Passivum միտ *missus est*, quod LXX. exemplari punctato destituti, միտ legerunt, verteruntque ἐξαπέστειλεν *mist*, in voce Activâ, quam etiam Vulgatus, Arabs & Armenus adhibuerunt. Targum autem & Syrus Passivum retinuerunt.

Ի Հեթումնս. *Gentibus*.] Est Dat. plur. à Nom. Sing. Հեթումս *Gens, Natio*.

Արիք *Surgite*.] Est secunda plural. Imperativi verbi heteroclitii յարմուտ (το յարի enim, quod *Rivola* p. 271. f. & 272. init. ponit, dubito in usu esse:) *Surgere*, quod Imperativum format anomalice արի *Surge*, Psal. VII, 6. vid. *Galan*. Gr. p. 93. i. Prima pluralis futuri, iidem anomala, mox sequitur,

Լ յարիյմք *Et Surgemus*.]

Ի վր *Adversus*.] Est Præpositio, abbreviatè scripta pro իւր quod Num. I, 45. vel իւր, quod Lev. V, 5. legitur. Regit Genitivum.

Եյ *Illos*.] Est Genitiv. plural. compendiosè scriptus pro ւոյն à Sing. ւու vel si *Rivola* habenda fides p. 278. m. ւոյ *Ille*. Citatæ versiones Singularem numerum usurpant, & in foeminino quidem genere, (quod in Fontibus extat, եւր;) Jonathan עליו, Arabs عليها, & LXX. ἐν αὐτῇ, *adversus eam*; In Masculino autem Syrus ܐܝܢܐ & Vulgata *Adversus eum*. A quibus omnibus iterum versio Armenica discrepat.

Ի պատերազմ *In bellum*.] Est Dativi Casus, qvi demto Signo Diacritico ի Nominativum representat.

Ad vers. 2.

𐤒𐤅𐤀 *Ecce*.] Est particula, à quâ non abludit Chaldaicum 𐤍𐤁, Syriacum ܐܝܬ. & Arabicum ٤. Recurrit Genes. XX, 16. Exod. V, 16. Dicitur etiam 𐤍𐤁𐤅𐤀 & 𐤍𐤁𐤅𐤀𐤍𐤁𐤅𐤀, quæ posterior vox legitur Ps. XLVIII, 5. 2. Reg. VI, 13. Jes. VIII, 18. Nah. II, v. ult. Marc. XIII, 23. &c. & usurpari solet, quando de primâ personâ sermo est, & significare *Ecce ego*, vel *Ecce apud me*. In loco Jeremiæ citato, nostroque parallelo cap. scil. XLIX, 15. nec non cap. VI, 21. Jes. XXII, 17. Gen. I, 29. alibi que legitur 𐤍𐤁𐤅𐤀𐤍𐤁𐤅𐤀, quod personam secundam communiter refert, *Ecce tu*, vel *Ecce apud te*. Tandem etiam 𐤍𐤁𐤅𐤀𐤍𐤁𐤅𐤀 occurrit in eod. cap. Jer. v. 22. valens *Ecce Ille*, vel *Ecce apud illum*. Galanus in Grammat. fol. 110. b. 𐤍𐤁𐤅𐤀𐤍𐤁𐤅𐤀. 𐤍𐤁𐤅𐤀𐤍𐤁𐤅𐤀. & 𐤍𐤁𐤅𐤀𐤍𐤁𐤅𐤀 in istâ significatione adducit. Simile exemplum, vid. ibid. fol. 110. a. lin. 1. f. Cæterum tres istæ literæ secum invicem permutatæ, sunt ipsa Armenorum Affixa, tres personas referentia.

𐤒𐤅𐤀𐤍𐤁𐤅𐤀𐤍𐤁𐤅𐤀 *Parvum*, sive *Exilis conditionis*.] Descendit à 𐤍𐤁𐤅𐤀 *Modicus*, *exiguus*. Adjecit terminatione 𐤍𐤁𐤅𐤀 (quæ affinis est alteri 𐤍𐤁𐤅𐤀, ut: 𐤍𐤁𐤅𐤀𐤍𐤁𐤅𐤀 *Mediocris statûs & conditionis*, Riv. p. 264.) statum hoc loco describente, est 𐤍𐤁𐤅𐤀𐤍𐤁𐤅𐤀. quæ vox etiam Mich. V, 2. legitur. Ita à 𐤍𐤁𐤅𐤀 *Parvus*, *pusillus*, descendit 𐤍𐤁𐤅𐤀𐤍𐤁𐤅𐤀 *Inferioris conditionis & statûs*. Rivol. p. 380. In l. c. Jeremiæ usurpatur 𐤍𐤁𐤅𐤀𐤍𐤁𐤅𐤀. cujus adverbium Rivola l. c. exhibet 𐤍𐤁𐤅𐤀𐤍𐤁𐤅𐤀. *Paulo minus*. Cæterum Jonathan Ebræum 𐤒𐤅𐤀 *Parvus*, per 𐤍𐤁𐤅𐤀 *Debilis*, *infirmus*, reddidit.

𐤒𐤅𐤀𐤍𐤁𐤅𐤀 *Dedi*.] Est à verbo Anomalo 𐤍𐤁𐤅𐤀 *Dare*, cujus prima sing. Præter. est 𐤒𐤅𐤀. quæ in textu legitur, & recurrit Gen. I, 29. cap. XX, 16. Ezech. XVI, 7. Mal. II, 9. Joh. XIII, 15. cap. XVII, 14. 22. Apoc. III, 8. Galan. in Gr. p. 91. hanc vocem non observavit, sed ejus in locum substituit 𐤍𐤁𐤅𐤀 *Dedi*, quod Rivola etiam p. 365. m. exhibet. Secunda Persona hujus Præteriti (quam malè pro tertiâ habet Rivola l. c. & p. 108.) est 𐤒𐤅𐤀𐤍𐤁𐤅𐤀 Gen. III, 12. Nehem. IX, 15. 1. Reg. III, 7. Luc. VII, 44. 45. cap. XV, 29. Joh. XVII, 2. bis. 4. 6. bis. 7. 8. 22. & cum 𐤅 affixo 𐤒𐤅𐤀𐤍𐤁𐤅𐤀 *Dedisti illos*,

Joh. XVII, 9. II. 12. 24. bis. Tertia Persona est *Eun dedit*, Deut. XXVI, 10. (ubi tamen in Ebræo est Pers. secunda) & v. II. 1. Reg. I, 48. Matth. X, 1. XIV, 19. XV, 36. XXV, 15. XXVI, 27. 48. Marc. II, 26. Luc. VI, 4. 1. Cor. III, 5. Satis cæteroque manifestum est, has personas ex Aoristis Græci verbi *ἔδωκεν* derivatas esse, è secundo quidem *ἔδωκεν*, tres recensitas, cum tertiâ plurali *ἔδωκεν*. 2. Chron. XXVIII, 15. Matth. XXVII, 10. 34. XXVIII, 12. è Primo autem *ἔδωκεν*, secunda pluralis *ἔδωκετε*, Matth. XXV, 35. 42. In loco Jeremiæ parall. adhibetur in versione Armenicâ, ut & interpretatione Latinâ versionis Syriacæ, nec non Ariæ Montani, Persona prima Sing. Futuri *Redditurus sum*, cum tamen ubique Præteritum legatur.

Զքէլ Ե.] Est Accus. Pronom. *Դու Ե.*

Զարկու *In gentibus.*] Est casus Commorativi Plur. à Nominat. Sing. *արկ* Gens, generatio. Jer. XLIX, 15. loco jam aliquoties cit. redditur, *Խնէլ արկայ* *Inter gentes.*

Լ անարկիւ *Et contemptus.*] Est Particip. Præter. verbi *անարկել* *Despicere additis etiam conviciis*, secundum Rivol. p. 18. m. *Galanus* in Lex. fol. 2. col. 1. i. reddit per *Reprobare*. In Jeremiâ aliud verbum, sed ejusdem significationis, legitur, *արհամարհիւ*. vid. Rev. l. c. & p. 42. m.

Էս.] Est 2. Pers. præf. verbi Subst. *Էլ* *Esse.*

Դու Ե.] Est Pronom. secundæ Pers.

Յոյժ *Valdè.*] Est Adverbium, recurrens Esa. LVI, 12. Arabs habet *إلى الغاية* *Præter modum.*

Ad vers. 3.

Հարկունի *Superbia.*] Est nomen abstractum à Concreto *Հարկուն* *Superbus*, formatum: vid. ann. ad vocem primam tituli. Jonathan Ebraum *הַרְקוּנִי* reddit *עַוְבָה* *Impietas*. Reliquæ versiones *Superbia* significatum retinent. In loco Jer. v. 16. eandem hanc vocem LXX. reddunt *ἰραψία* *Impudentia*, quos sequitur Armenus, reddens *լիքունի*. Syrus vocem *هَوَاس* *Arrogantia*, quam in nostro textu adhibuerat, retinuit, prout

Jona-

Բարձրացուցանէ *Efferre.*] Modò fuit.

2. פִּיטְוּלִינִי [Habitationem.] Est Acc. Sing. à Nom. פִּיטְוּלִינִי [Nah. II, 12. legitur.

חלל *Suam.*] Est Pronomen. In Ebraeo hoc comma redditur מרום שבתו (in) *Celsitudine habitationis ejus*, quod bene vertit Syrus: סב סב סב סב סב *Et in sublimi sedes ejus*. Arabs in Accentuationem Ebraicam impingit, quando vocem סלע cum מרום combinat, quas in. intercedens Tiphcha disjunctas cupit. Verit enim utrumq; comma h. m.

أَنَّهَا السَّائِكُنُ فِي شُفُوقِ الْأَصْحُورِ الْمُرْتَفِعَةِ مَسْكِنُهُ

Interpretatio Lat. ex opere Angl. sic sonat : *ô cuius domicilium habitat in*
hiatibus petrarum sublimium. LXX. Participium usurpat, non tamen in
accusandi casu, ut præcedens *καταλεωσεν* (quamobrem etiam maximam
in versu distinctionem in voce *ὑψω* faciunt, & Athnachum *καταλεωσεν* in illam
non sine errore transferunt :) sed nominandi : *ὑψων καταλεωσεν αἶψα exaltans*
habitaculum suum. Vulgata itidem Participium usurpat, ac in hoc & sequente
commate suffixum tertiæ personæ cum secundæ permutat, reddens : *Exaltan-*
tem solum TUUM : qui dicis in corde Tuo. Armenus omnia tria
Participia *καταλεωσεν*, *ὑψων*, & *αἶψα* per Infinitivos
reddidit. Totius autem versus hic sensus est : Propheta Dei nomine Edomum
alloquitur : *Superbia cordis tui te decepit.* Postea per apostrophem quasi
auditorio exponit, in quonam ille factus consistat. Namque *habitat in*
scissuris petrae, in altitudine habitationis suæ i. e. in excelsissimâ habitatione :
Neque hoc sufficit, verum etiam *dicat in corde suo* : *Quis descendere me faciet*
in terram.

¶ *mut.* [Et dicere.] Est ipse Infinitivus.

Ի սրտի իւրում *In corde suo.*] Utrumque nomen in Commorativo casu Sing. extat, & Nom. սիրտ *Cor*, & իւր *Suus*.

ΝΗ Qvis?] Est Pronomen interrogativum, conveniens cum Aegyptiaco οχ Qvis?

Իգուլսից *Ex alto deturbabit.*] Est tertia Fut. Sing. verbi Իգուլսից.

Tu Me Est Accus. Sing. Pronom. Tu Ego.

Երկիր *Interram.*] Est Dativ. Sing. à Nom. Երկիր . Regitur
autem ille à verbo præcedente, motum ad locum denotante.

Ad vers. 4.

Եթէ *Si.*] Est Conjunctio. Aliàs dicitur Եթ & Եի . *Riv.* p. 132. 134.

Բարձրացիս *Extuleris te.*] Est Sec. Sing. Fut. juxta modum
verborum in ստալ finientium, formata, verbi բարձրանալ *Efferre se,*
Elevari. Conf. *Galan.* Gramm. p. 62. seqq.

Իբրև *Sicut.*] Est Adverbium regens Accusativum integrum.

Չարժուի *Aquila.*] Est Accus. Sing. à Nominat արժուի (non
արծիւ . secundum *Rivolam* p. 42. qvi hujus արծիւ Genitivum, ipsum
արժուի esse, fingit:) Jer. XLIX, 16. Ezech. XVII, 6. cujus Genitivus est
արժունի Ezech. I, 10. Noster Accusativus recurrit Deut. XXXII, 11.

Լ Եթէ իմէլ սասնեալ *Et si inter sidera.*] իմէլ est Præpositio,
Genitivum regens: in qvo casu etiam, eoqve plurali sequens nomen extat,
formatum à Sing. սասնլ *Sidus, stella,* cujus plur. Nomin. est սասնեալ:

Դիցես *Ponas.*] Est secunda Sing. Præsent. verbi դիցել *ponere.*

Չոյս *Nidum.*] Est Accus. Sing. à Nom. օյս . pro qvo etiam
teste *Rivolâ* p. 64. բուն dici solet. Videtur hoc vocabulum ex Ebræo נִיד
discavit, ortum trahere.

Ին Դում .] Est Genit. Nomin. դում Դւ . Pronomina enim Pos-
sessiva 1. & 2. Personæ, per Genitivos personalium exprimuntur.

Լ սասնի . *Et inde.*] Est Particula, pronunciatione ad Latinam
vocem accedens. *Rivola* in Lex. p. 26. սասնից quidem habet, & permutatis
littera ս cum դ & Լ. սուդից & սնից p. 23. lin. 2. ejusdem significa-
tionis, hanc vocem autem non sistit, qvæ tamen in *Galani* Gramm. f. 110. b.
lin. ult. & in S. Codice Gen. II, 20. 2. Reg. VII, 2. &c. reperitur.

Ինդիցի դքեզ *Deturbabo te.*] Est 1. Sing. Fut. verbi, qvòd modò
habuimus ինդիցել.

Ad vers. 5.

Եթէ գողոյ . *Si furum* sc. aliquis.] Est Genit. pl. à Nom. Sing.
 գող . Occurrit etiam Jes. I, 23.

Մտնալէր *Introiret.*] Est vox è duabus coalita, quarum prior մտնալ
 est Partic. præter. Sing. verbi heteroclitii (vid. *Galat.* Gramm. p. 91. m.)
 մտնալ (non մտնիլ . ut vult *Rivola* in Lex. p. 269. ubi hanc vocem bis
 ponit:) *Ingređi, introire*, quod legitur 2. Sam. XVII, 17. c. XIX, 3. 2. Reg.
 VII, 5. Jes. XXX, 29. Ex hoc Participio Præteritii formant quandoque
 Armeni tempora Perfectum & Plusquamperfectum, addendo verbum Sub-
 stantivum. Altera igitur vocula est tertia persona Sing. Imperfecti, verbi
 էլ *Esse*, unde Præsens եմ *Sum*, Imperf. էի *Eram*, էիր *Eras*, էր *Erat*,
 & tertia plur. in hoc ipso versu, it. Exod. XIV, 28. cum hoc eodem verbo oc-
 currens, էին *Erant*. Sæpè autem Participium illud Præt. & personæ è
 verbo Subst. ita invicem agglutinantur, quasi una vox essent. Sic Jos. II, 2.
 legitur մտնալ էմ *venerunt*, & v. i. ejusd. cap. absolutum մտնալ:

Առ *Ad.*] Est Præpositio, regens Accusativum spoliatum signo զ.

քեզ՝ *Te.*] Est Accus. aphærefatus à Nomin. դու *Tu*.

Կամ *Aut.*] Est Particula.

Ասազարկայ *Latronum* sc. aliquis.] Est Genit. plur. à Nom. Sing.
 աւազարկ .

Դիէլոյ՝ *Noctis*, i. e. nocturnorum.] Est Genitivus Sing. Nomin.
 գիւլը *Nox.* *Rivola* in Lex. p. 75. Genitivum hujus nominis esse dicit.
 գիւլը . verum minus rectè, hic enim Commorativus Casus est, qui tùm
 ita nudus Gen. XIX, 5. Exod. XII, 42. Jes. XV, 1. bis; tùm cum præfixo ՚ի
 Exod. XIII, 22. XL. ult. Num. IX, 16. XIV, 14. Thren. II, 18. Jer. XIV, 17.
 alibi que legitur. Noster autem Genitivus etiam, præter alia loca, Gen. I,
 14. 16. XX, 3. XXXI. 24. Hos. IV, 5. & cum ւ affixo Ruth. III. 8. Matth. XIV.
 25. Act. XXIII. 23. occurrit.

Ուրև ելողդէիր *Ubi projiciebaris.*] Prior vox est particula.
 Altera est secunda Sing. Imperfecti Passivi, verbi ելողդէլ *projicere*, quod
 tamen

tamen nec *Galanus* nec *Rivola* in lexicis suis, admodum imperfectis, habent. nec ego ipse, utut studium non leve adhibuerim, in Bibliis hactenus reperire potui. Significatum vocis mihi suppeditant tūm LXX. qvī Ebraum אֵךְ וְיִמְיָהוּ *Quomodo succisus es?* transtulerunt, πῶς αὖ ἀπέρριψας *ubicunque projectus esses; quos secutus est Arabs,* كَيْثُ طُرِحْتَ

ubi projectus es : tum vicina huic vox ἀρπίστη, quæ *Projiciendi* notionem habet. Vid. *Rivol. Lex.* p. 42. & *Gal. Gramm.* p. 91. f. Caterum, quia Ebræum מַרְמֵי πολύσημον est, non mirum, quod in ejus versione Interpretes tantum variaverint. Jonathan reddit : אֲכִירִן חַוְתָּהּ רָמַיךְ. *Quomodo* ita *soporatus es* : Syrus אֲכִירִן חַוְתָּהּ *Quomodo* *siluisti* ; Ita etiam *Vulgata* : *Quomodo conticuisses* ? Utramque hanc posteriorem significationem Raschi conjungit, dicens : אֲכִירִן חַוְתָּהּ דָּוָם עַד אֲנִיכָהּ כֵּן דָּוָם. *Quare tacitus dormivisti, donec quicquid libuit, furto abstulerant.* Verum omnium rectissime huic vocabulo עָרַם כִּימָה five *excidii* notionem tribuunt è Judæis, quos consulere temporis brevis concessit, *Aben Ezra, Kimchi & R. Sal. Ben Melech* in Michl. Jophi fol. 150. col. 3. parallela adducentes Hof. IV, 4. cap. X, 5, & 15. è Christianis B. *Lutherus, Tremellius, Junius, Belga*, alii, vertunt adeoque : *Quomodo succisus es.*

Et nē արդոք *Ne quidem.*] L est Conjunctio Copul. Et. nē est Adverbium negandi, *Non*, à Græco οὐ. Արդոք est Confirmandi Adverbium, & *Galanos* f. 110. a. i. *Quidem*, significat, *Rivola* autem, *Utrique*, qui posterior in suo Lex. p. 39. eam vocem scribit արդեալք. Observandum itaque est, *Rivolam* in suo Lexico veterum Armenorum scriptionem sequi, qui semper աւ. pro o scripserunt, idque propterea, ut ostenderent, o illud longum esse; jam verò cum omnis diphthongus naturâ suâ longa sit, diphthongum աւ. in locum o adhibuerunt. Hinc non reperies in *Rivolâ* voces ab o incipientes, omnes enim in ordine աւ. recensitæ sunt. Similiter si quæ vox in medio à recentioribus Armenis, diphthongo աւ. dicto modo non amplius utentibus, per o scribitur, eam *Rivola* per աւ. scripsit. Pronuntiatio autem hujus աւ. eadem prorsus olim fuit, quæ ու o. Vid. *Galanus*, recentiorum Armenorum scriptionem amplectens, in *Gramm.* f. 5. a. i. & 22. a. m. Sic etiam Biblia semper o adhibent.

Գողմայիս *Furarentur.*] Est tertia plur. Imperfecti, à verbo գողմայլ pro qvo *Rivola* p. 78. habet, omisso *ւ.* գողմայլ *Furari*

Բաւական *Sufficientiam.*] Est Accusativus absolutus, seu cui լ initiale demtum est, Nominativo per omnia similis. Recurrit hæc vox Nah. II, 12. *Rivola* p. 54. m. dicit, etiam բաւական (in ipso libro mendum est typographicum, qvia *ւ* posterius & լ transposita sunt:) & բաւական scribi. *Galanus* illam vocem interpretatur *Limitatus*, fol. 6. col. 3. f.

Իւրեանց *Suam.*] Est Genit. Plur. à Nom. իւր *Suus.* Dicitur etiam in eodem casu իւրոց. ad formam Pronominis Relat. որ *Qui*, որոց *Quorum.*

Եւ էթէ իթօղք. *Et si vindemiatores.*] իթօղք Est Partic. Præs. Plur. à verbo իթէլ *vindemare*, it. *mulgere*, qvasi dic. homines tales, qvite emulsuri fuissent. Legitur etiam vox hæc Jer. XLIX, 9.

Մտեալ էիս *Introirent.*] Vide paulò antè.

Ի քեզ *Ad te.*] Est Dativus cum Præpositione, rectus à verbo præcedente, motum ad locum denotante. Nominativus est դու. *Tu.*

Եւ ոչ էթէ Յիւ մի. *Nec si racemum unum.*] Vocula էթէ *Si*, cum sequente ոչ *Non*, conjungenda est, & sic utraqve conjuncta significat *Nisi*. Յիւ Est itidem Accus. absolutus. Affine huic vocabulo est alterum ejusdem significationis Յիւքայլ qvòd pro Ebræo עֵצֶה Græcoq; ὄμῆς, etiam in nostro textu occurrentibus, usurpatut Thren. I, ult. Mich. VII, 1. Jud. VIII, 2. Neutram vocem *Rivola* cum *Galano* exhibet. Մի *Unum.* Est Accus. abs. Nominativo similis. Videtur hæc vox è Græco *μία* derivata.

Ոչ Թողնիս *Non reliquissent.*] Est tertia plural. Imperf. dicta pro Թողնայիս. à themate Թողմլ (non Թողիլ ut *Rivola* opinatur in Lex. p. 137.) *Relinquere*, Deut. III, 3. Conf. *Gal.* Gramm. p. 86. m. & Lex. fol. II. col. 2. f. Legitur etiam nostra vox Jud. VI, 4. De cætero totius hujus versiculi sensum ne unus quidem interpretum, qvos evolvere concessum, fuit, rectè affecutus mihi videtur. Singulorum errores perstringere, nec temporis,

temporis, nec loci hujus est. Breviter tantummodò dicam, quid mihi arri-
deat, qui hanc interpretationem intentioni Propheta proximam esse reor:
*An fures ad te venerunt, an prædones nocturni? Bone Deus! Quomodo
succisus es? Positò etiam, te illi supervenissent, nonne modò tantum fuissent
furaturi, quantum sufficere sibi exstimassent, reliquum autem tibi relicturi?*
(Notetur hìc tantum de Armeno Interprete, quod non solum à Fontibus
sed & LXX. recedat) *Num vindemiatores ad te venerunt? Et venissent licet
nonne tamen aliquot racemos (Armenus habet, unicum racemum;) Super-
stites reliquissent.* Utique. At verò jam tibi nihil quicquam amplius restat.
Hostes tui omnes universas opes tuas abripuerunt, omnes, etiam recondi-
tissimos thesauros tuos perquisiverunt, secumque abduxerunt. vid. v. 6.
Magis ergo spoliatus es, quam si fures, quam si prædones, quam si vinde-
miatores, magno aliàs studio latitantes sub vitium foliis uvas ruspantes, fortu-
nis tuis te exuissent.

Ad vers. 6.

Quomodo. Est Adverbium. Notula superior est Accentus
circumflexus, cum quo etiam hæc vox Jes. VI, 5. 3. Efr. III, 18. 24. IV, 12.
& alià figurà **quomodo**. Thren. II, 1. IV, 1. scribitur. Absque omni tamen
accentu occurrit Gen. XXXIX, 9. Deut. I, 12. & alibi. In adscribendis
enim accentuum notulis Armenos non adeò sollicitos deprehendo.

Investigatus est. Est tertia Sing. Præt. Passivi verbi
investigare, cujus Activum est **investigare**, *examinare, scrutari.* In Ebræo extat:
יָחַד בְּחַפְזוֹ עֵשָׂו *Quomodo perinvestigati sunt Esau.* Kimchi & R. Sal-
ben Melech subintellectam cupiunt vocem **תְּשׁוּרִי** *thesauri.* Quomodo
perinvestigati sunt thesauri Esavi. Sed nec hac nec alià Ellipsi opus est. No-
minibus enim collectivis singularibus, qvale est **עֵשָׂו**, verbum pluralis
numeri frequentissimè jungi solet, id quod pluribus exemplis adstruit
B. Glass. Philol. S. lib. 3. tr. 3. can. 53. p. 398. Sic dicitur **יָדְעוּ יִשְׂרָאֵל** *Sciunt
Israël.* Hof. IX, 8. Conf. infra v. 17. & D. D. Wasm. in Hebr. rest. p. 275. f. In
versionibus Singularis Numerus extat.

Esau. Est Nom. propr.

Et deprehensa sunt. Est 3. Plur. Præt. Passivi verbi
deprehendere, *comprehendere.* Fontes habent **בָּעָה**,
vel quod magis usitatum, à Chaldæo **בָּעָה** *quæsit*, *Perquisiti sunt*, cui
inter-

interpretationi favent *Aben Ezra*, R. *Sal. Isacides*, *Kimchi*, & R. *Sal. Ben Melech*, eamque loco parallelo *Jesa. XXI, 12.* fulciunt. Consentient *B. Lutherus*, *Junius*, alii. Syrus legens נִבְעַע (à נִבְעַע *Scaturivit*,) atque sic το pro radicali agnoscens, reddit : *וַיֵּצְאוּ* & emanarunt abdita ejus. Targum vertit : *וַיִּתְּנוּ* detecta, revelata sunt. Arabs *وَإِخْذَتْ* & ablatum, captum est, ab Ebr. *נִבְעַע*. LXX. κατελήφθη deprehensa sunt. Hos sequitur Armenus.

Ծածուկք Arcana.] Est Nomin. plur. à Sing. *Ծածուկ* Abditus, occultus, arcanus, *Joh. XIX, 38.*

Ն Ejus.] Est Genit. abbreviatè scriptus pro նորա. à Nominativ. նա. Is, Ille.

Ad vers. 7.

U [իսկ *Usque ad.*] Est Prepositio, Dativum præpositione declinatum regens.

ի սահմանս Terminos.] Est Dativ. Plur. à Nom. Sing. *սահման*. In Ebræo tantum Singularis numerus *עַד-הַיָּבֹל* reperitur. LXX. Verò Pluralem usurpant *εως των ορίων*, quos Armenus Interpretes sequitur, ut & Arabicus, qui insuper suffixum secundæ Persf. adjungit, *إلى حدود*.

Ad terminos tuos. Syrus verò stricte, ut aliàs, fontibus adhæret, reddens : *إلى حدودك* Ad terminum usq. Prorsus aliter *Jonathan* : *מן תְּהוֹמַת מַגְלִילָךְ* à termino in exilium deportarunt te omnes confederati tui. Quoad sensum Paraphrastes nihil à fontibus discrepat. Uter enim terminus seu hostium, seu ditionis Edomitæ intelligatur, perinde est. In terrâ enim contiguâ terminus hujus & alterius idem est. Vid. *Dn. D. Pfeiffer*. Præcept. venerand. in Exam. Abarb. ad *Obad. p. 45.*

Առաքելիս Ablegarunt.] Est 3. Plural. præter. verbi *առաքել* mittere, legare.

Ըղբդ Te.] Est Accusativus Nominativî *դու*. cum prosthese *ը* ad facilitandam pronunciationem. Solet enim hæc litera *ը* quia imperfecta vocalis est, tum omitti in medio dictionum, ut nonnunquam tres, quatuor, imò quinque consonantes concurrant, sed tamen proferri, ac si scripta esset, de quo monet *Galanus Gramm. p. 23.* tum vocum, à duabus minimis conso-

consonantibus incipientium, initio jungi, ut svavior pronuntiatio fiat. Sic infra v. 19. occurret *מֹנְטֵם* *montem*, pro *מֹנְטֵם*: Ita Prov. I, 2. legitur *מִדְּרֹשׁ* *Disciplinam*. Amos. IX, 6. *מִצְמִצְמוֹתֶיךָ* *Excelsum*, Thren. II, 15. *מִצְמִצְמוֹתֶיךָ* *Capita*. &c. quam Prothesin à *Galano* observatam non reperio.

וְכָל *Omnes*.] Est ipse Nominativ. contractè scriptus pro *וְכָלֵינוּ*.

וְכָל *Viri*.] Est Nominat. Plur. à Sing. *וְכָל*. abjecto, ut sæpe solet, *וְכָל* J. formatus.

וְכָלֵינוּ *Voti tui*.] Est Genit. à Nom. *וְכָלֵינוּ*. *וְכָל* vide supra v. 3.

וְכָלֵינוּ *Conversi sunt*.] Est 3. Plural. Præt. verbi heteroclitii *וְכָלֵינוּ* *Converti*, cujus prima Præteriti est *וְכָלֵינוּ*. vid. *Rivol.* in Lex. p. 86. i. & 88. m.

וְכָלֵינוּ *Adversus te*.] Ad verbum Sonat: *Cum adversus te*. Est igitur Pleonasmus. Hæ duæ particulae Genitiv. regunt, qvi h. l. est *וְכָל*. à Nomin. *וְכָלֵינוּ*. In Versione hujus commatis duo *וְכָל* errores notandi veniunt, quorum alter leges accentuationis Ebraicæ violat, alter in inconcinna vocis *וְכָלֵינוּ* interpretatione consistit. Uterque ut manifestè appareat, Fontes cum versione conferendi. Illi sic habent: *וְכָלֵינוּ*

וְכָלֵינוּ *usque ad terminum miserunt te* (hîc Resia distingvit propositionis prædicatum à subiecto, quod mox sequitur) *omnes viri fœderis tui*. (Hîc Sakeph katon totam propositionem claudit. Sequitur alia, geminum habens prædicatum, quorum utrumque accentu Tiphcha à subiecto secernitur, alterum verò ab altero, Tesiro, accentu sub distinctivo minore Tiphchæ, distingvitur. Prius est) *Deceperunt te*, (posterius) *invaluerunt tibi*, (Sequitur subiectum) *viripacis tue*. Jam aspiciamus LXX. *ἕως τῶν ὁρίων ἐξαπέστειλάν σε*. *Usque ad terminos dimiserunt te*. (Hîc prædicatum quidem adest, Subiectum autem nullum denominatur.) *πάντες οἱ ἄνδρες τοῦ διαθήκης σε ἀνέστησαν σοι*, *omnes viri testamenti tui restiterunt tibi*. Hîc Subiectum, quod ad præcedens prædicatum referendum erat, ab eo divellitur, & cum priore prædicato sequentis propositionis combinatur, atque sic vis infertur accentui sa-

kephkaton distinctivo, longè majorem distingvendi vim habenti, quàm quâ Tefir instructus est. Atque fortior omninò distinctio requiritur, cùm Propositio à propositione, quàm cùm Subjectum à prædicato unius propositionis secernendum est. Sic ergo unus error sublatus. Alter in eo occupatur, quod *Resistendi* notionem vocabulo רָשָׁעִים adscriperint, quod potius *Decipere* significat. Tantos in errores LXX. deduxit exemplaris punctati carentia. Armenus & Arabs Interpretes bis LXX. *adversus* h. l. sequitur. Syrus cum Vulgarâ terminum distinctivum quidem etiam transponunt, rectè tamen vertunt vocem רָשָׁעִים per רָשָׁעִים *deceperunt te, illuserunt tibi.* Jonathan omnium rectissimè habet. Reliqua verba לִפְנֵי LXX. adhuc adjicimus: וְהָיוּ אֵלֶיךָ כְּאֶנְדְּרִים עֵלְיָנוּ. וְהָיוּ אֵלֶיךָ כְּאֶנְדְּרִים עֵלְיָנוּ. *Prevaluerunt adversum te viri pacifici tui.* Jam progredimur.

וְהָיוּ אֵלֶיךָ כְּאֶנְדְּרִים עֵלְיָנוּ. *Corroborati sunt.*] Est 3. Præt. plur. verbi heteroclitici וְהָיוּ אֵלֶיךָ כְּאֶנְדְּרִים עֵלְיָנוּ *corroborari*, cujus prima præter. Sing. est וְהָיוּ אֵלֶיךָ כְּאֶנְדְּרִים עֵלְיָנוּ. vid. *Gal. gr. p. 64. m. Rivola p. 116. m.* antiquo more scribit וְהָיוּ אֵלֶיךָ כְּאֶנְדְּרִים עֵלְיָנוּ. vide superius observata, p. 17. post med.

וְהָיוּ אֵלֶיךָ כְּאֶנְדְּרִים עֵלְיָנוּ. *Adverso te viri tranquillitatis tue.*] וְהָיוּ אֵלֶיךָ כְּאֶנְדְּרִים עֵלְיָנוּ est Gen. sing. decurtatè scriptus pro וְהָיוּ אֵלֶיךָ כְּאֶנְדְּרִים עֵלְיָנוּ à Nom. וְהָיוּ אֵלֶיךָ כְּאֶנְדְּרִים עֵלְיָנוּ Jer. VI. 14. ter. Col. I. 3. Sequitur jam in Ebræo וְהָיוּ אֵלֶיךָ כְּאֶנְדְּרִים עֵלְיָנוּ quam vocem, quia LXX. absque interpretatione abire sinunt, etiam versiones Arabica & Armenica omisit. Subintelligendum sub eâ quidam opinantur præcedens וְהָיוּ אֵלֶיךָ כְּאֶנְדְּרִים עֵלְיָנוּ *Homines*, ut sit וְהָיוּ אֵלֶיךָ כְּאֶנְדְּרִים עֵלְיָנוּ *Homines panis tui*, i. e. domestici & quotidiani convivæ tui. Ita etiam Syrus interpres vertit: וְהָיוּ אֵלֶיךָ כְּאֶנְדְּרִים עֵלְיָנוּ *Viri pacis & panis tui*, qui tamen non omninò purus à crimine læsa accentuationis Ebr. videtur. Jonathan reddit: וְהָיוּ אֵלֶיךָ כְּאֶנְדְּרִים עֵלְיָנוּ *vescentes pane* (hæc vox in Edit. Londin. omissa.) *mensæ tuæ.* Plura de voce וְהָיוּ אֵלֶיךָ כְּאֶנְדְּרִים עֵלְיָנוּ ap. Dn. D. Pfeiff. l. c. pag. 45. f. legi possunt.

וְהָיוּ אֵלֶיךָ כְּאֶנְדְּרִים עֵלְיָנוּ *Perturbarunt te.*] Est 3. Plural. Præter. verbi וְהָיוּ אֵלֶיךָ כְּאֶנְדְּרִים עֵלְיָנוּ. Hoc in loco versio Armenica peculiare aliquid habet, dum nullam aliam sequitur. Textus Authenticus ita sonat: וְהָיוּ אֵלֶיךָ כְּאֶנְדְּרִים עֵלְיָנוּ *Imponent Ulcus subter te:* Tremellius reddit: *Imponent vulnus loco tuo:* וְהָיוּ אֵלֶיךָ כְּאֶנְדְּרִים עֵלְיָנוּ enim à וְהָיוּ אֵלֶיךָ כְּאֶנְדְּרִים עֵלְיָנוּ *Comprimi* derivatur, quod chirurgi vulnera hiantia,

comprimere, sanienve exprimere soleant. Conf. Jer. XXX. 13, Hof. V. 13. Esa. I. 6. & vid. B. Tarnov. in h. l. ut & Mercerus, Vatablus, aliique. Drusius reddit: *Ulcus* q. d. ipsas epulas in apostemata & perniciem tuam vertent. Belgæ: Geschwel. Thalmudista in *Sanhedrin* cap. 11. fol. 92. a. per יסורין s. *Castigationes* exponunt. Verba hæc sunt: וְלֹא הָלַצְתָּ כָּל יסורין בָּךְ עָלֶיךָ אֲנִי לְחֶמֶךָ שִׁימוּ מוֹר תַּחֲתָיִךְ אֵין תְּבוּנָה בּוֹ וְלֹא מוֹר הָלַץ יסורין אֲנִי לְחֶמֶךָ וְיָרַד אֲפִרִיִם אֶת חֲלוֹי וְיִהְיֶה אִיִּךְ מוֹרֵי i. e. R. Eleasar ait: *Quicumque frustum panis sui homini imprudenti largitur, in eum tandem divinæ castigationes veniunt, prout dicitur* Obad. v. 7. *Panem tuum ponent langvorem subter te, non est intelligentia in eo:* (quæ verba ad hunc sensum Raschi in Comm. ad loc. Talm. redigit: בָּטָל לִסְתָּר: שֶׁנֶּת לִי שֶׁן כּוֹ דַּעַת שִׁימוּ מוֹר תַּחֲתָיִךְ: *Propter panem tuum, quem imprudenti dedisti, ponent sub te מוֹר* i. e. castigaberis à divino Numine.) *Vocabulum autem מוֹר nihil aliud denotat, quàm castigationes, secundum illud* Hof. V. 13. *Et vidit Ephraim langvorem suum, & Judâ plagam, i. e. castigationem, suam.* Raschi ad loc. Obad. Kimchi & R. Sal. ben Melech per רַפּוּאָה חֲלוֹי וּמִכָּרָה *morbum & plagam* exponunt. Abarbenel per רַפּוּאָה *medicamentum, emplastrum*, quod tamen nullius valoris & efficaciar sit, explicat. Alii sensum magis quam phrasin expressuri reddiderunt *Insidias*.

Ita Vulgata, LXX. ἐβέβη, Syrus بَطَّأَ. Arabs مَكَانٍ

quæ duo unam eandemque radicem agnoscunt כָּמַן *Delituit, abscondidit se, insidias struxit.* Quæ insidiæ Edomo olim animadvertenti, (cum scilicet sese irretitum captumque, avium ad instar, quibus aucupes fallendi ergo tendiculas subjiçunt, senserit,) æquè molestæ ac ulcera vel vulnera futuræ erant. Chaldaeus habet תִּפְתֵּל *Offendiculum.* Optimè B. Lutherus: *Sie werden dich verrathen.*

וְלֹא הָלַצְתָּ חֵסֶד לְפָנֶיךָ. Non erat sapientia in eo. Est 3. Sing. Imperf. verb. Subst. הָלַץ. חֵסֶד est ipse Nominativus Sing. qui integrè scribitur חֵסֶד לְפָנֶיךָ. & descendit à concreto חֵסֶד Sapiens. חֵסֶד. Est Cas. Commorativus Sing. Nominativi חֵסֶד Ille. Fontes habent: וְלֹא תְבוּנָה בּוֹ Vulgata: *Non est prudentia in eo.* Hanc versio Armenica sequitur. LXX. enim illud בּוֹ vertunt pluraliter: ὁὗτος ἐστὶν ἀνεπιστάμενος. Syrus Fontes exprimit. Per Enallagen personæ hæc proferri censent Jonathan & Arabs, quibus Vatablus, Mercerus, aliique sub,

subscribunt. Habent enim מְדַלִּית בְּךָ סִבְלָתְךָ *Eò quod non sit IN TE prudentia.* לֵינִי לְךָ כְּחֵם בְּהֵם *Non est TIBI intelligentia in iis.* De

versione hâc Arabicâ notetur, qvòd exprimat illam τῶν LXX. editionem, quæ olim legit: ὥς ἔστι σοι σύνεσις ἐν ἀνθρώποις. Vid. Opus Polygl. Angl. Verùm non aded opus esse videtur hâc Enallage, sed potius apostrophe esse dicitur ad populum Judaicum, perinde ut superior illa, q. d. *Videte jam, o mei, quam stupidus jam sit Edom, qui sibi aliàs videtur* σὺ φᾶς σὺ φῶτα εἶς, ut nihil animadvertat horum. Conf. Dn. D. Pfeiff. l. c. p. 46.

Ad vers. 8.

Ժամուր *Die.*] Est Commor. Sing. à Nom. ամր. vel ut recentiores scribunt, օր *dies*, (qvòd est ex Ebr. אֹר lux, lumen,) cujus Genit. ամրի vel ամրիք. ex qvo, præposito յ fit Commorativus. In textu Ebraeo voci יָדָו Pathetica interrogatio מִיָּדָו *nonne*, fortì asseverationi æquipollens, præmittitur, quam tamen versiones, præter Jonathanis, non expresserunt.

Ժամսիկ *Illâ.*] Est Dat. Sing. à Nom. ամսիկ *Illâ.* Cæterùm, hîc observanda venit Casuum in Substantivo & Adjectivo discrepantia, apud Armenos haut insolens, non tunc solammodò, quando Adjectivum Substantivo præponitur, cujus rei exempla *Galanus* in Gramm. f. 113. b. & 114. a. affert; Sed & cum illud huic postponitur, uti in nostro textu, ubi Substantivum præcedens casûs Commorativi, seqvens autem Pronomen iisdem, quibus Adjectivum, legibus subiectum, Dativi casûs est; qvo aliàs in casu Casuum æqualitas necessariò requiritur, monente *Galano* l. c.

Կորուսիյ *Disperdam.*] Est 1. Sing. Fut. verbi heteroclitici կորուսիւմ *Perdere*, qvòd legitur Jos. VII. 7. Esth. III. 9. 13. VIII. 5. Jer. I. 10. XVIII. 7. Ezech. XXII. 27. Psalm. CXVIII. 95. Vox quæ in textu extat, recurrit Jer. XXV. 10. XLIX. 38. &c.

Զմաստութիւն. *Sapientiam.*] Est Accus. Sing. à Nomin. qvi v. præc. occurrit. In Fontibus & LXX. ut & in reliquis versionibus est concretum ִמְחִמֵּי, σφῆς, pro qvo abstractum adhibuit Armenus.

Զերկէն Էդօմայ *De terrâ Edomi.*] Զերկէն est Ablat. Sing.

cum Aff. 3. Pers. 4. à Nominat. Երկիր *Terra*, cujus Genit. est Երկրի. Երօսայ est Genit. Sing. à Nomin. Երօս. *Rivola* in Lex. p. 101. scribit Երօսայ. putatq; Nominativum esse, sed malè. In Ebræo absolute dicitur מִדְּבָרִים.

l. *q̄* *Συλ̄* *Συρ̄* *Et prudentiam.*] Est Caf. Accus. à Nom. *Συλ̄* *Συρ̄*.
Recurrit Pl. XLVIII. 4.

יֵלֶּה לְהַנְלִיחַ *De monte.*] Est Ablat. Sing. cum aff. 3. Perf. וּ. à No-
min. לְהַנְלִיחַ *Mons.* Jonathan habet מִן־הָאֵרֶץ *ex arce.*

[*huuulw*] *Esavi.*] Est Genit. à Nom. *huuul*. qv̄i v. 6. occurrit.

Ad verf. 9.

Et *trepidabunt*.] Est 3. Plur. Fut. verbi *אִתְרַדְּפוּ*
 (non *אִתְרַדְּפוּ* quod *Rivola* habet p. 336.) *trepidare*, *tremere* *præ timore*.
 In Ebræo est *אִתְרַדְּפוּ*. Et *confringentur* quasi *præ timore*, seu *contremiscunt*.
 Jonathan reddit *אִתְרַדְּפוּ* Et *conterentur*, (sic sonat versio in Opere Angl.
 Propriè autem significat *Et frangentur*, ab Ebr. *אִתְרַדְּפוּ*.) LXX. ἐμψα-
 λῶς transferunt *ἀπὸ τῆς ἐκστάσεως*, *attoniti obstupefient*. Sequitur Arabs: *وَتَجَرُّوْا*
 versio in Opere Angl. reddit: *Et expavescent*; meliùs redditur, *Et conte-*
rentur, *metuque percellentur*. Vid. *Gol. Lex. Arab.* col. 501. Vulgata solum
 timorem indigitavit, reddens: *Et timebunt*, cum tamen timor *trepidationi*
conjunctus intelligendus sit. Ita nec Syrus interpres *Emphasin* Ebrææ vocis
 exhaustit, vertens: *וְתִתְרַדְּפוּ* & *diripientur*. Bene Armenus.

Պատերազմողքք *Bellatores tui.*] Est Particip. Plur. à Nom. Sing.
 պատերազմող *bellum gerens*, verbi պառերազմիլ *Pugnare, preliari.*
 Πολεμισα) habent LXX. quorum vestigia accuratè legit Armenus & Arabs,
 habens مُحَارِبُونَ In Ebr. est בַּחֲרִיבִים, quod Chaldaeus Syrusq; retinent,
 בַּחֲרִיבִים, quod posterius versio Latina in Oper. Angl.
 reddit *Gigantes tui.* Sed inconcinne.

Ուրբ 'ի Թեմսխայ *Qui in Theman.*] ուրբ est Nomin. Plur. Pronominis

minis Relativi *הַיֵּשׁוּבִים* est Commorat. Sing. à Nom. *יְשׁוּבָה*. Ponitur autem casus ille, quia actus innuitur in loco. In Ebr. nudum nomen *יְשׁוּבָה* extat, reddendum: *ô Theman*, prout etiam Syrus habet. Aspiciatur accentuatio. LXX. vertunt: *ὅς ἐν Θαιμαδν*, quos sequitur Arabs:

الَّذِينَ مِنْ ثَمَانٍ Qui sunt ex vel de Theman. Targum, Abarbenel & Vulgata vocabulum hoc appellativè reddunt, *יְתֵבֵי דְרוֹמָה*, habitantes ad meridiem, vel ut Abarbenel fol. 255. col. 2. lin. ult. Jonathanis versionem citat *יְתֵבֵי אֶרֶץ דְּרוֹמָה* inhabitantes terram meridionalem. Utut ergo *יְמִין* aliàs appellativè Meridiem quandoque notet, à *יְמִין* dextra, quod illa resp. Judææ & ad Orientem conversis dextra mundi pars sit; hîc tamen nomen proprium Urbis est, contra quam cum Obadiâ vaticinantur Jeremias c. XLIX. Ezechiel c. XXV. v. 13. Amos I, 12. Conf. laudatus Dn. D. Pfeiff. pag. 47.

וְהָיָה כִּי יִסָּר Ut tollatur. Est tertia Sing. Fut. Passivi verbi *סָר* tollere. Sic etiam LXX. *ἐπὶ αὐτὸν ἐξείλετο* auferatur. In Ebr. est *יִסָּר* ut excindatur. Syrus tantum habet *יָסַר* & peribit.

וְהָיָה כִּי יִסָּר Vir. Est ipse Nominativus. Ebr. *אִישׁ*. LXX. *ἀνὴρ*, Syr. *اِنْسَا*. Arabs *الْاِنْسَانُ* homo, i.e. quivis. Jonath. verò restringit: *אִישׁ דְּבִירָה צוֹרֵבָה* Vir robore pollens.

וְהָיָה כִּי יִסָּר De monte Esavi. Vid. v. 8. Hîc in versione Armenicâ, Arabicâ, Vulgatâ, LXX. & Syriacâ (de quâ certè mirum, cum textui authenticò aliàs pertinaciter adhæreat) versus nonus finitur, rejectâ, quæ adhuc in Ebraeo restat, ultimâ voce *מִקְטֵר*, (quam ignarus accentuationis Ebraicæ Coccejus ad *דָּרַר*, non ad *יִסָּר* pertinere dicit: vid. D. Pfeiff. p. 48. i.) ad initium seq. versûs.

Ad vers. 10.

וְהָיָה כִּי יִסָּר Propter. Est Præpositio, quæ plenè scribitur *לְ* regitque Genitivum.

וְהָיָה כִּי יִסָּר Necem. Est Genit. Nominativî *מִקְטֵר* Occiso: qui descendit à verbo *מִקְטֵר* Occidere.

Եւ անսարլլուԹԷ Et impietatem.] Est Gen. Sing. decurtatè pro անսարլլուԹԷան scriptus, à Nominat. անսարլլուԹիւն. qvì descendit à concreto անսարիլլո Sceleſtus, impius. Rivola in Lex. p. 12. f. hanc vocem scribit անսարիլլուԹիւն scil. per Pien pro Be, & cum interfertâ litterâ In. Atqve in Bibliis qvidem etiâ per ք scribitur Psalm. LXXII, 6. sed absqve Ի. qvo de posteriori nihil qvicqvam refert. In nostro tamen textu ut & Jes. VI, 7. Ezech. XII, 19. alibiq; per պ. & meâ qvidem opinione rectius, scribitur. Cæterum non perinde esse, sive aliqua vox per ք sive per պ scribatur, ostendit Galanus in Gramm. Armen. artic. 4. qvì de Lexigraphiâ, sive de illâ scientiâ agit, qvâ singulæ dictiones propriis litteris, non autem alienis scribuntur, contra quam plurimi scriptores, Orthographiæ ignari, impingere solent. Sic non scribendum est անք. sed անպ Nubes, non անքել. sed անպել bibere, quam tamen utramq; scriptionem valere, Riv. in lex. p. 12. 15. 120. & 121. affirmat. Quod versionem attinet, Interpres Arm. ԴԵ LXX. & Vulgatum sequitur, qvì Ebraum ִדְּבַר־רָפִין propter rapinam reddunt Ժճ ին ասօճեւոյ propter iniquitatem, Arabica Versio habet : لَاجِلِ الْبَغْيِ Interpres Latinus in Opere Angl. Vertit: Propter impietatem, malim, Propter hypocrisin. Jonathan & Syrus Fontes genuinè exprimunt, & unâ qvidem uterq; voce, ִדְּבַר־רָפִין Եւ անսարլլուԹԷ Propter rapinam.

Եղբոր Fratris.] Est Genit. Sing. à Nom. Եղբայր. Vid. Gal. Gram. fol. 46. a. lin. 4.

Քոյ. tui.] Vide supra.

Յակոբայ Jacobi.] Est Genit. Sing. à Nomin. յակոբ. qvì in Bibliis e. g. Gen. XLVII, 7. semper ita scribitur. Rivola autem pro o habet ո. Et Galanus fol. 30. b. & 31. a. յակոբայ scribit. Format, etiam Genitivum more quorundam aliorum nominum propriorum, յակոբոյ. qvì infra v. 17. occurret. Conf. Gal. Gr. p. 41. Cæterum hunc Genitivum non esse subiecti agentis, nec denotari hîc impietatem à Jacobo commissam, sed objecti patientis, sive impietatem in Jacobum

exercitam, præ omnibus aliis clarè demonstrat Arabicus Interpres h. m.

* لَأَجَلَ الذَّبْحِ وَالتَّبَاعِ الَّذِي لَأَخِيكَ يُعْتَوِبُ Propter eadem

(vox Arabica est ex Ebræo מַחֲוִית, mactavit, quod de animalibus ad sacrificium destinatis præsertim usurpatur.) & impietatem, quam (sc. exercuisti) in fratrem tuum Jacobum.

Ծածկեալիք զքեզ reget te.] Est 3. Fut. Sing. verbi Ծածկել Operire, tegere. Vox nostra recurrit Ezech. XXVI, 10.

Ասօթ. pudor.] Est ipse Nominativus, quem antiquo more Rivola p. 12, scribit ասսօթ. Vulgata Ebræum בִּשְׁוֹת minùs accuratè vertit Confusio.

Եւ զուգեալիք Եւ deleberis.] Est secunda sing. Fut. Pass. à verbo զուգել vel ut plenè scribitur 1. Sam. XX, 15. զուգել delere, obliterare, cujus Passivum զուգիլ vel զուգիլ deleri. In Fontibus est Եւ Եւ exscinderis. LXX. habent ἐξαρῶσιν aufereris. Et sic etiam Arabs وَنُتْرِعُ, quod Interpres hujus versionis Latinus in op. Angl. quidem vertit: Et exscinderis, propriè autem notat: Et dimoveberis, aufereris, vid. Gol. lex. Ar. col. 2348. Syrus: Եւ Եւ peribis, quomodo & Vulgata reddit. Jonathan: Եւ Եւ excideris. Versio igitur Armenica, in formali vocis significatu aliam non exprimit.

Եւ Եւ In æternum.] Est Nomen temporis, adverbialiter usurpatum. Galano denotat Æternitas. Observandum autem litteram primam hujus vocis j radicalem esse, non servilem, pro quâ aliàs haberi posset. Cui errori occurrere videtur Rivola in lex. p. 45. f. dum qui vocabulum hoc in eorum ordine quæsiturus erat, quæ ab u incipiunt, ad litteram j p. 272. remittit: quanquam etiam alium sensum verba ejus habere videantur, qui ex eo confirmari vult, quòd Lexicographus ille plurimas voces loco impertinenti inseruerit.

Ad vers. 11.

Եւ Եւ A Die quo.] Sunt Ablativi Sing. à Nomin. Եւ Dies, & Եւ Quis, quæ, quod. LXX. vertunt, ἀφ' ἧς ἡμέρας, Ex Die, quasi in Ebræo Եւ extaret, cum sit Եւ. Secuti illos sunt Armenus & Arabs, qui

qui posterior imprimis, emphaticè illam versionem exprimit : **مَنْذُ الْيَوْمِ**
Inde ab eo die. Jonathan Syrusque Fontes sequuntur.

Կայելի *Stetisti.*] Est secunda Sing. Prater. verbi heteroclitici (vide *Galan.* p. 91.) **Կալ** *Stare, manere.*

Հալալալի *Contrarius.*] Est ipsum thema. Ebraeum **חָזָק** rectius
 vertitur, *è regione*, uti 2. Reg. II, 7. Psal. XXXVIII, 12.

Զաւոլի *Dio.*] vid. v. 8. Hic secum habet Affixum 3. Perf. 5.

Գերելայ *Captivam ducentibus.*] Est Gerundium verbi **գերել**.

Այլացդէայ *Peregrinis.*] Est Genit. Plur. à Nomin. plur. **այլացդիք**
Peregrini. Singularem enim in usu esse dubito. Componitur hæc vox è
 duabus aliis, nim. **այլ** *Alius*, & **աղդ** *Generatio, gens*, q. d. Alius gene-
 rationis homines. De reliquo observanda est Constructio Armenica, quæ
 Latinos Ablativos consequentiam designantes, exprimit per Gerundium
 verbi, & Genitivum nominis.

Հզորութի *Potentiam.*] Est Accus. Sing. decurtatè scriptus, à Nom.
զօրութիւն qui descendit à verbo **զօրել**. *eniti, vires intendere.* Conf.
Rivol. pag. 116.

Ելի *Ejus.*] Est Genit. abbreviatè scriptus pro **‘նդիւ**. à Nom. **‘նիւ**
Ille. In Ebraeo est **יָרֵךְ**, quod licet & *Robur* seu *Potentiam*, & *Exercitum*
 alias denotet, hoc tamen loco posterior significatio ipsi magis conveniet:
 LXX. autem priore electâ, reddiderunt **δυναμιν**, quos Armenus & Arabs
 secutus est.

Եւ օտարք *Et exteri.*] Est Nomin. Plur. à Sing. **օտար** Deuter.
 XVII, 15. quod *Rivola* pag. 47. **աւտար** scribit.

Մտիս *Ingressi sunt.*] Est 3. Plur. Præt. verbi heteroclitici, & superius
 v. 5. jam adducti **մտանել** *Ingredi, Introire*: cuius Præteritum est **մտի**
Introivi. Nostra vox etiam Gen. XIX, 5. Jos. II, 4. 1. Reg. XI, 17. &c. legitur.

Ըսդ *Per.*] Est Præpositio regens h. l. quia Plurali præponitur,
 Accusativum spoliatum signo **զ**. qui est

Դռնիւս *Portas.*] formatus à Nom. Sing. **դռն** *Ostium, Porta.*

die Thûr / das Thor / (vox Armenica cum Germ. coincidit.) cujus Plur. est
 Դորակք. Jonathan vertit Դորակք in civitates ejus.

Եբ Ejus.] Modò fuit.

Եւ Իսր Եt super.] vid. v. 1.

Երուսաղեմ.] Est Gen. sing. abbreviatè scriptus pro Երուսաղեմի.

à Nomin. Երուսաղեմ: Jes. LXIV, 10.

Վիճակք Sortes.] Est Accus. Plur. signo լ destitutus, à Nom. Sing.

Վիճակ.

Վրկսնկիս Mittebant.] Est 3. Plur. Præt. Imperf. Verbi արկսնկել
 Projicere. Conf. Rivol. pag. 42. & 352.

Եւ դուք Et vos.] Est Nom. Plur. à Sing. դու Tu. In Ebræo
 Singularis numerus Դուք legitur, ut & in Targum, Syro, LXX. & Arabe.
 At noster pluralem usurpat.

Եիք Eratis.] Est secunda Plur. Imperf. verbi Subst. Ել Effè.

Իբրեւ Sicut.] vide v. 4.

Չմի Unus.] Est Accus. Sing. à Nomin. մի vide v. 5.

Ի նոցանէս Ex iis.] Est Ablat. Plural. cum ն Aff. à Nomin. Sing.

Իսկ Ille.

Ad vers. 12.

Եւ մի. Et non.] De մի Observ. qvòd plerumqve notetur accentu,
 ad differentiam alterius մի. qvòd nomen est, significans Unus. vid. v. præc.
 deinde, qvòd non modò negandi, sed & prohibendi notionem habeat, per-
 inde ut Græcum μή, qvo cum præcisè convenit. Jonathan Ebræum Եւ
 causaliter interpretatur, Quia hoc vel illud fecisti, ideò &c. Videtur cum Եւ
 confudisse.

Տեսցես Videbis.] Est secunda Sing. Eut. verbi heteroclitici տեսնել
 qvòd Futurum format տեսից. տեսցես. տեսցի. vid. Galan. p. 91. m. &
 Rivol. Lex. p. 361. m. Cæterum Latina vox melius redditur in Conjunctivo
 modo, Videas.

Չտեսցի Diem.] Est Accus. Singul. à Nomin. Օր vel secundùm
 antiquam

antiquam scriptiōnem *unlp Dies*, (prout ad v. 8. p. 24. annotavimus,) unde Accus. *qor* vel *qulp*. & per Epenthesein *tl* *l*. quæ diphthongi vocem resolvit. *quilt*. *Galanus* quando in Gramm. suâ fol. 45. b. & 46. a. hoc nomen *or* per omnes casus numerosque flectit, Accusativum nostrum non exhibet, unde suspicio cuipiam oriri posset, eundem non esse ab *or*. sed ab *unlp* *Desolatio*, (quæ vox Luc. XXI, 20. pro Græco ἐρημωσις usurpata legitur, nec inconcinne textui applicari potest h. m. *Nec videbis desolationem fratris tui &c.*) imprimis cum vocem *quilt* in significatione *Diei*, cum curâ licet quæsitam, hæcenus nondum repererim, sed potius regularem Accusativum *qor* in Gen. XXVII, 2. Jer. XVII, 22. Joh. VIII, 56. Rom. VIII, 36. X, 21. XIV, 9. alibi que; & cum *u* Aff. *qorlu* Gen. II, 3. Exod. XX, 8. 11. Deut. V, 15. XVI, 3. Nehem. XIII, 18. Matth. XXV, 13. Act. XX, 16. Rom. XIV, 6. bis, &c. offenderim. Verum quoniam non solum Ebræo בְּיוֹם sed & Græco (è quâ versione suam confecit Armenus Interpres:) ἡμέραν, nostrum *quilt* respondet, non temerè *Diei* significatio ipsi neganda venit.

tlqorlu *frj* *Fratris tui.*] vid. v. 10. Prior vox habet affix. *u*.

tlunlp *Die.*] vid. v. 11.

Onuquq *Exteriorum.*] Est Genit. Plur. Nom. *onup*. vid. v. 11. Armenus hic vestigijs *tlw* LXX. inhæret, qui Ebraum בְּיוֹם נִכְרִי in die alienationis ejus (quo scil. exul & extorris inter externos & alienos versari cogebatur;) reddunt ἐν ἡμέρᾳ ἐξορίας in die alienorum. Sic etiam Syrus ab authentico aliàs non recedens, *ܠܝܘܡܢܝܚܐ* & Arabs في يوم الغربة in die alienorum seu exteriorum, quamvis hujus versionis interpres Latinus in Opere Angl. mihi versione suâ, plurimis aliàs in locis erroneâ, nec hîc satisfaciat, siquidem غَرِبٌ propriè notat *Abfuit, distitit, longius recessit, peregrinatus fuit*, unde غَرَبٌ peregrinatio, peregrinitas, cit. Gol. Lex. Arab. col. 1696. & 1698. Malim itaque vertere: In die peregrinitatis, quod ipsum cum Ebræo concordaret. Bene Vulgata: In die peregrinationis ejus. Jonathan habet: בְּיוֹם תְּפִירָה diem confractiōis ejus.

Կորստեսն Exitii.] Est Genit. Sing. Nominativi Կորստեսն. *Exitium, perditio.*

Եւ Eorum.] vide supra, p. 10.

Եւ մի մեծաբանեսցես Nec magna loquaris.] Est 2. Sing. Fut. verbi մեծաբանեսցես *Magna loqui, Magniloquum esse*, quod descendit à nomine մեծաբան *Magniloquus*, composito ex մեծ *Magnus*, & բան *Verbum*, quasi qui magna verba facit. LXX. itidem unicâ voce Ebræum מִגְּדֹלֵי פִּי expriment, scilicet μεγαλοφωνίας. Jonathan reddit: וְדִמְיוֹתַי לְמִלֵּי רַבְרָבִי & quia multa magnificè locutus es. Syrus: وَلَا تَنْعَظْ بِالْقَوْلِ nō néve amplifies os tuum. Arabs: وَلَا تَنْعَظْ بِالْقَوْلِ neque verbis insolesces.

Զաւոր. Die.] vide vers. 8. p. 24.

Եւ Զաւոր. Afflictionis.] Est Genitiuus Sing. abbreviatè pro Զաւոր. Եւ Զաւոր. scriptus, à Nomin. Զաւոր. Եւ Զաւոր. *Afflictio*, qui Esa. XXVIII. v. 10. legitur, ubi tamen, quod obiter moneo, quod in fontibus est Զաւոր. Եւ Զաւոր. legerunt Զաւոր. Եւ Զաւոր., verteruntq: *Afflictio super afflictionem*, prout etiam LXX. habent Զաւոր. ἐπὶ Զաւոր. & Arabs Զاِوَرٌ عَلَى Զاِوَرٍ *Afflictio super afflictionem*. Syrus autem vertit Զاِوَرٌ عَلَى Զاِوَرٍ *stercus super stercore*. Sed hæc, ut dixi, error est.

Ad vers. 13.

Եւ մի մտնեսցես Nec ingrediaris.] Est secunda Fut. Subjunctivi modi, Verbi մտնեսցես, quod jam supra bis habuimus v. 5. & 11.

Եւ դուրս in portas.] vid. v. 11. In Ebræo, Syro, & Vulg. est Sing. In Targum, LXX. Arab. & Arm. vers. Pluralis.

Ժողովրդ. Populorum.] Est Genit. plur. à Nom. Sing. Ժողովրդ. cuius Genitiuus est Ժողովրդեսն. Hinc regulariter Genitiuus Plur. deberet esse Ժողովրդեսն. sed anomalice est Ժողովրդ. vid. Galan. Gr. f. 33. a. f. In fontibus Singularis Numerus cum aff. i. pers. legi-

tur עַמִּי *populi mei*, non עַמִּים *populorum*, quomodo LXX. Arabs & Armenus habent. Quamquam etiam exemplar quoddam τῶν LXX. legat λαὸς σ. Admissa nihilominus priore lectione, ex eâ tamen ad Codicis Ebraei depravationem minimè concludendum esse, *Buxtorfius* Anticrit. P. 2. c. 8. p. 626. ad locum nostro similem Mich. VI. v. ult. contra Cappellum ostendit. Jonathan, Syrus & Vulgata rectè habent.

גַּלְגַּלִּים *Die.]* vid. v. 8. p. 24.

גַּלְגַּלִּים הַיּוֹם. *Dierum illorum.]* Est Gen. Plur. à Nom. Sing. *op Dies.* vid. *Galan.* Gr. f. 46. a. Fontes habent יוֹם הַיָּדָם *in die calamitatis eorum*, quæ phrasis ternâ vice in hoc versiculo legitur, singulâq; à LXX. aliter redditur. Hoc loco vertunt ἐν ἡμέρᾳ πόνων αὐτῶν, *in die laborum eorum*: sequitur, ut solet, Arabs: فِي يَوْمِ أَنْعَابِهِمْ. Rectius Jonathan, Syrus & Vulgata, quorum ille habet יוֹם הַתְּבִירוֹת *in die confractionis eorum*. Iste חֲסֵמָה בְּחֵסֶד־סֶחֶם *in die tribulationum eorum*, ab עֶקֶץ, quod in Hiphil *Premere, Arctare*, denotat; Hæc: *In die ruinæ eorum*. Armenus Interpres nullam harum versionum pressè sequitur, sed sensum respexit, innuens diem vitæ Edomi ultimum seu novissimum, & præ omnibus aliis totius vitæ suæ maximè memorabilem. Aliàs idem hanc phrasin variè expressit, ut Deut. XXXII. 25. *op* פַּחַד־לִבִּי הַיּוֹם *Dies indignationis ipsorum*: *qofu* לְחֻטֵּי־לִבִּי *Diem perditionis Jer.* XVIII. 17. quæ vox etiam in fine nostri versûs usurpatur: מַלְחָמָה וְיָמֵי חֲלָלָה *Dies tribulationis*, 2. Sam. XXII. 19. מַלְחָמָה וְיָמֵי חֲלָלָה *Diebus passionum*, Psalm. XVII. (juxta Ebr. XVIII.) 19.

לֹא תִּרְאֶנּוּ. *Nec videas.]* vid. v. 12. Syrus habet *לֹא תִּרְאֶנּוּ* *neg. gestias*, pro Ebr. לֹא תִּרְאֶנּוּ *ne aspicias*, quod etiam v. 12. (ubi tamen hic propriè reddit:) extitit. Aspectus, autem intelligitur, qui sit lætis lascivisque oculis, cum voluptate & desiderio eventûs. Conf. Psalm. XXII. v. 18. & XLI. 7. Mich. IV. 11. quo ultimo in loco verbum רָאָה *Vidit*, in eâdem constructione legitur. Syrus in nostro loco conceptum hunc propriâ voce exprimere voluit.

לְחֻטֵּי־לִבִּי הַיּוֹם *Cærum eorum.]* Est Accus. plur. à Nom. plur. לְחֻטֵּי־לִבִּי. Est n. nomen Pluralis Numeri tantum. Armenus & Arabs (qvi

^{עָרְתָם} *cœtum, conventum eorum, habet* :) strictè hîc ^{עָרְתָם} LXX. adherent, qvî Ebraum ^{בְּרַעְתּוֹ} *in malum ejus, verterunt, ac si transpositis immutatisq; litteris esset בְּעָרְתּוֹ, vel, qvia illi suffixum pluraliter vertunt, ^{עָרְתָם} ab ^{עָרָה} qvòd *Cœtum* notat, ^{τὴν συναγωγὴν αὐτῶν}, *congregationem eorum*. Rectius Jonathan & Syrus: ^{בְּבִשְׁתֵּיהֶם} *malum vel infortunium ejus*. Item Vulgata: *In malis ejus*.*

^{בְּיָמֵינוּ} Die.] vid. v. 8.

^{וּמִמִּלְחָמָתָם} *Devastationis eorum.*] Est Genit. Sing. à Nom. ^{וּמִמִּלְחָמָתָם} Prov. XI, 7. ubi in Ebræo est ^{מִלְחָמָה}, cum qvâ voce, Armenica nonnihil convenire videtur. In Fontibusest ^{מִלְחָמָה} ut supra. LXX. vertunt: ^{ἐν ἡμέραις ὁλέθους αὐτῶν} *in die perditionis eorum*. Ar. ^{فِي يَوْمٍ مَوْتِهِمْ} *In die mortis sue*. Vulgata: *In die vastitatis illius*. Jonathan & Syrus iisdem vocibus, qvibus supra, utuntur, nisi qvòd hîc pro plurali ibidem adhibito, singularem usurpet.

^{לֹא יִפְּלֶה} Nec super.] vide supra.

^{בְּצִוְיָתָם} *Fortitudine eorum.*] Est Genitiv. Sing. apocopatè scriptus pro ^{בְּצִוְיָתָם}. à Nomin. ^{בְּצִוְיָתָם}. Conf. v. 11. Regitur autem hîc casus à præcedente Præpositione ^{בְּ}, inter quam ipsumqve nomen, verbum interfertum est, ex genio lingvæ.

^{וְשִׂמְחָתָם} *Exhilareris.*] Est 2. Sing. Fut. Subjunct. Passivi, à verbo ^{וְשִׂמְחָתָם} *percutere*, qvòd tamen hoc loco in eâ significatione sumendum est, qvam v. 12. p. 32. habuit, ut ut hîc vocula ^{וְ} omittatur: aliàs enim sensus inconcinnus evadit. Activum itaqve significabit *Letari*, Passivum ^{וְשִׂמְחָתָם} *Letum fieri, exhilarari*. Interpretes hunc locum variè reddunt. In Avthentico legitur: ^{וְאֵתֵּן לָהֶם} Qvòd ita vertendum: *Neg, immittatis* (Adhibetur per emphaticam generis enallagen, fœmininum, qvâsi dicat: *Vos ô Idumæi, muliebrem aliàs animum gerentes, jam scil. ubi omnia Chaldeorum expilationibus exposita videris, audaciam in ventrem concepistis*: Conf. Dn. D. Pfeiff. l. c. p. 69. m.) scil. ^{וְיָדֵיכֶם} *manus vestras, in facultates ejus*. Ita etiam Jonathan: ^{וְיָדֵיכֶם} & qvia

extendisti manum tuam in Facultates ejus: ad cujus auctoritatem etiam pro-
vocant Raschi, Aben Esra, Kimchi & R. Sal. ben Melech, (qvos sequitur
Mercerus, Tarnovius, Tremellius aliique:) in hoc tamen displicentes, qvod
verbo שָׁלַח intransitivam significationem tribuant, reddantqve אֶל
יְרֵךְ תְּשַׁלְּחֶנָּה Ne immittant se, aut extendant se, manus tue in facultates
ejus, nisi forte Passivè accipi voluerint, qvafi esset תְּשַׁלְּחֶנָּה ne extendantur
manus tue. &c. Cæterùm, cum hac Ellipsi nominis יָד, qvod alias frequenter
cum verbo שָׁלַח constructur, Aben Esra confert illam, qvæ est vocis יָדָיו
in loco Job. XXXIX, 21. Fodiunt in convulle, scil. pedes ejus. Reliquæ
versiones nostri textûs in alia omnia abeunt. Syrus veritè: יָדָיו

וְלֹא יִפְּחַק וְיִשָּׁח וְיִרְדָּף אֶת הָעָם לֵב נֶאֱמָר? neque pavorem injicias in exercitum ejus, adeoque sub שָׂח vocem יִפְּחַק, vel יִרְדָּף, vel פִּחַךְ vel aliud quoddā Timoris Synonymum Ebraeum intelligit. LXX. habent : καὶ μὴ σὺνερῆθῃ θη τὴν δύναμιν αὐτῶν, qvod hujus versionis Interpres Latinus reddit : Neq; simul apponeris fortitudini eorum : Unde tamen commodus sensus elici non potest : Rectius ita transfunditur : Nec unā (cum hostibus scil. Israëlitarum) adoriaris atque invadas (hæc enim vera verbi συνερῆσθαι significatio est : fortitudinem ipsorum ab hostibus scil. infringendam. Vicinæ huic quoad sensum sunt nostra Germanica & Vulgata : du sollst nicht wieder dein Heer schicken : Et non emitteris adversus exercitum ejus. Versio Arabica sic sonat :

Nec obſidebis (cinges, circumdabis,) *ولا تحيط* *عنه جيشه*
exercitum eorum. Armenus mihi videretur ex *מִשִּׁית* *misit*, feciſſe *לַאֲרָמִי* *la-*
tatus eſt, ſi verſionem ſuam è Fontibus adornafſet. Ex his etiam liquet, varia
 interpretatio vocis *חֵן*, qvæ ut aliàs bona qvalibet, ſeu vires, qvibus ante-
 cellimus alios, ſ. ſint bona fortunæ, ſ. corporis, ceu conſtat ex Pf. XXXIII, 12.
 Zeph. I, 13. Mich. IV, 23. Pf. XLIX, 7. (ad qvem locum Magnif. D. D. Geierus
 p. 970. vid.) ita etiam in noſtro loco, bona, primariò fortunæ, ſignificat.
 Զաւուր Իրաւեանս նոյ *Die perditionis eorum.*) vid. v. 8.
 & 12. Pronomen, Pluralis numeri eſt, uti ap. LXX. qvi habent: *ἐν ἡμέρᾳ*
ἀπωλείας αὐτῶν. Sic & Arabs: *هَذَا يَوْمٌ* *in die interitus*
(vox Arabica deſcendit ex Ebræo הַזֶּה הַיּוֹם *ivit: q. d. die, qvo ex hoc mundo*
eunt:) *eorum.* Fontes, Jonathan, Syrus & Vulgata, ut ſuprà.

Հաղթալս Սalvatos seu superstites.] Est Accus. Plur. Partic. Præteriti հաղթալ. verbi սարիլ *Salvari, conservari*; item *superstitem esse, evadere*. vid. *Rivol.* p. 30. Proximus est Armenus Metaphraistes τοῖς LXX. habentibus ἴδς ἀνασωζοµένους. In Ebræo est נִתְּפַלְּטוּ Profugos ejus: Jam verò cum non quivis profugus statim sit ἀνασωζόμενος, haut videntur mihi LXX. horumque seqvaces Armenus & Arabs, Ebrææ vocis ἐνέγχεαι expressisse. Postremus hic interpret habet اَلْمُتَخَلِّصِينَ qvod in Opere

Angl. vertitur: *Qui se eripuerunt*, magis autem propriè redditur: *liberatos, salvatos*, Gjenharis enim, celeberrimus Lexicographus Arabicus, (cui, qvod obiter adductum velim, insanum alis ligneis volandi studium fata accersisse ferunt, qvi tutius, & famæ suæ consultius, vivus per ora hominum volitare potuisset.) Conjugationi qvintæ, in qvâ nostra vox extat, Passivam Conjugationis secundæ significationem tribuit, qvæ ipsa est, qvam posui. Vid. *Gol. Lex. Arab.* col. 742. f. f. Cæterum vox Arabica ex Ebræo עָרַךְ *Exuit, extraxit, eruit, liberavit, descendit*. Syrus etiam proximior est τοῖς LXX. qvàm Fontibus, habet enim مَفْرُوحَاتٍ qvod Latinus quidè in Op. Angl. Interpret reddit: *Profugas ejus*, accuratius autem vertitur vel Activè *qui se liberant aut liberarunt*, vel Passivè, *liberatos eorum*. Optimè Jonathan: מְפַרְקוֹתֵי Profugos eorum. Dum a. hac ita scribo, vocem Armenicam *Zabreals* adhuc semel intueor, ne inde discessurus, aliâ qvædam oculis subducatur, en ! commodè illa memoriæ suggerit vocem מַבְרָרִי Gen. XLI, 43. ex eodemque secum fonte scaturivisse, monet, de qvo occasione aliâ dispiciemus.

ի ִսִּגִּיւֹսֻհֻ Ex iis.] Vid. vers. n. In Fontibus simpliciter Vav Suff. 3. pers. in plur. adhibetur, qvod cum Arabe Armenus reddunt, quasi esset מִסִּימִם, nam & ille habet מִסִּימִם, Ex iis.

Եւ չի պաշարեալդ Nec obsidebis.] Est secunda Sing. Fut. verbi պաշարել. In Ebræo est וְאַתָּה תִּסְבֵּר Et non concludes, qvomodo & Vulg.

habet, & LXX. μηδὲ συγκαλείσῃς, atqve Arabs وَلَا تُحْبِسْ neque carceribus detinebis. Chaldaeus autem & Syrus formalem vocis significatum non attendentes, vertunt וְמִסִּרְתָּ & quia tradidisti; (vide superius ad initium v. 12. p. 30. dicta:) וְאַתָּה תִּסְבֵּר neque prodas, vel tradas.

Հիսխստայս նյ *Profugos eorum.*] Est Accus. Plur. à Nom. Sing. *իսխստայ.* qvi legitur 2. Maccab. Cap. V, vers. 8. ubi in Græco est *Φεύγων*, à qvâ voce Armenica non multum abludit. Derivatur autem proximè à nomine *իսխստ Fuga*, *Res ipsa*, *quæ aufugit*, qvòd primitivum agnoscit nomen *իսխ Fuga*. Armenus sequitur *տես LXX.* qvi Ebræum *שׁוֹרְרִים* *superstites ejus*, vertunt *Φεύγοντας fugientes*, qvòd & Arabs facit, habens *الهاربين* *profugos*. Jonathan reddit *משׁוֹכְרִים*, qvòd versio in Op. Angl. reddit, *superstites eorum*, (vid. paulò antè dicta:) Syrus autem Fontibus omnium proximus est, qvia ipsam Ebræam vocem retinet, *שׁוֹרְרִים* *Superstites ejus.*

Զաւուր նեղութե Die afflictionis.] vid. v. 12. p. 33.

Ad vers. 15.

Հի մերձ է օր Տն ինձ նս ազգայ. *Quia propè est dies Domini super omnes gentes.*] Nihil hic peculiariter observandum, nisi qvòd ultima vox, ob præcedentem præpositionem, sit in Genitivo & qvidem plur. posita, à Nom. Sing. *ազգ Gens, Generatio.*

Հորոքիսիլ *Quemadmodum.*] Est Adverbium qualitatis, compositum ex Pronomine relativo *որ* *Qui*, & nomine *օրիսիլ Exemplar*, quasi dicas, Ad qvòd exemplar. Legitur & Prov. XXIII, 7.

Արարիլ *Fecisti.*] Est secunda Singul. Præteriti, verbi heteroclitici *ստնիլ Facere*, qvòd Præteritum format *արարիլ feci*, *արարելիլ fecisti*, *արար fecit.* vid. *Galan. Gramm. Arm. p. 93. i.*

Ինն Դն.] Est Pronom. Pers. secundæ pers. cujus totam declinationem *Galanus* in *Gramm. Arm. f. 53. a.* exhibet, variiqve ejus casus in nostro Prophetâ occurrunt, & Dativus qvidem *քեզ Tibi*, ac Genitivus, *քն Tui*, in hoc ipso versu.

Եղիլիլ *քեզ Fiet tibi.*] Est tertiâ Sing. Fut. verbi Substantivi *Ելլ Եsse.* Veratamen radix est *Եղսիլ* secundum *Galan.* in *Lex. Arm. fol. 8. col. 4. m.* vel omisso *ա.* *Եղիլ* sec. *Rivolam p. 105.*

ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ ܦܢ *Et retributio tua.*) Est ipsum nomen in casu recto positum, atqve derivatum à verbo (de quo vid. *Gal. Gramm.* pag. 76.) ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ *Retribuere*, *Eccles. V. 3.* cujus tertia pers. Sing. Fut. Passivi est sequens

ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ *Retribuetur.*] In Ebræo, Chaldæo & Syro diversarum radicum voces hîc extant ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ, ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ, ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ *Retributio tua convertetur, retorquetur, recidet*: Noster autem & Arabicus Interpres vocibus utuntur, unam radicem agnoscentibus, ex quo vel solo patet, ipsos τὰς LXX. prototypon versionum suarum habuisse, qui reddunt τὸ ἀνταπόδομα σε ἀνταποδοθήσεται, *Retributio tua reddetur.*

ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ *In Caput tuum.*] Est Dativ. Sing. à Nominativò, non nisi præfixâ litterâ ܠܠ differens.

Ad vers. 16.

ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ *Nam quemadmodum.*] vid. v. 15.

ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ *Bibisti.*] Est secunda Sing. Præt. verbi heteroclitici ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ (non ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ ut vult *Rivola* in *Lex.* p. 39.) *Bibere*, quod Præteritum format ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ. ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ. ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ. Conf. *Galan. Gramm.* p. 92. i. In Fontibus secunda Plur. extat ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ, à Syro etiam expressâ: LXX. verò singularem ἐπιτελεσθαι adhibent, quos cum nostro, Arabs sequitur.

ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ *Super monte.*] Est Genit. Sing. à Nom. ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ. Conf. *Galan.* f. 8. a. m. & 44. a. m.

ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ *Sanctitatis.*] Est Genit. Sing. decurtatè scriptus pro ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ. à Nomin. ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ *Sanctitas*, qui derivatur à ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ *Sanctus*. Ex occasione elisæ diphthongi ܠܠ monendum duxi, non tantùm in obliqvorum casuum formatione, (de quo *Galanus* in *Gramm.* f. 8. a. m. agit:) verùm etiam in aliis nominum flexionibus, quando v. g. à Concreto Abstractum deducitur, ut in nostro exemplo; vocales ܠܠ, ܠܠ, ܠܠ, absorberi.

ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ *Mœ.*] Est Genit. Sing. à Nom. ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ *Mœus*, qui ipse Nominativus est Genitivus τὰς ܠܠ *Ego*. Pronomina enim Possessiva per Genitivos Personalium apud Armenos exprimuntur.

ܠܠܫܡܢܠܓܠܢܢ

Արբբէս *Bibent.*] Est tertia Plur. Fut. Verbi heteroclitici, quod modò habuimus, արբել *bibere*. Prima Fut. Sing. est արբից 1. Reg. XIII, 8. 16.

ամ արգգ. *Omnes gentes.*] Est Nom. plur. à Sing. արգ. Conf. vers. 2. & 15.

Չգիսի *Vinum.*] Est Accus. Sing. à Nom. գիսի. qui ex Ebr. יין descendere videtur. Armenus, cum eoqve Arabs, habens خمر vinum, hic iterum רגס ó sequuntur, Ebraum תמיר vertentes אינון vinum, è sensu, non Biblico, sed Thalmudico, quo תמר Loram, seu vinum secundarium denotat, quod ex uvis jam semel pressis, posteaqve in affusâ aqvâ maceratis, ac iterum prælo subjectis, exprimitur. Conf. Buxtorf. L. T. col. 2602. f. Verùm magis sese nobis commendat Kimchii in hanc vocem Perusch, ita sonans: תמיר נלי ספסן עד שכלו הרעים שנסה שרעו לישראל i. e. Vox תמיר idem notat, quod absque intermissione, donec mali, inter ipsos versantes, atqve Israelitis malefacientes, absorti fuerint.

Արբբէս *Bibent.*] Modò fuit.

Եւ զիզցիս *Et deficiuntur.*] Est 3. plur. Fut. Pass. seu tertiæ Conjug. verbi զիզել. quod nec Galanus nec Riv. habet, & cujus Imperativus Pass. զիզից Ezech. XXXI, 18. pro Ebræo וְהִרְרִיתָ Græcoqve καταβιβάζουσιν legitur. Affine est verbo իզնալ *Descendere*. Fontes habent իշել & absorbent, Jonathan reddit : וְיִסְתַּבְּעִמֶנּוּ & absorbeantur : Syrus ٱسْتَبْغَوْا : ٱسْتَبْغَوْا : ٱسْتَبْغَوْا & obstupefcent & conturbabuntur : LXX. vertunt : καταβιβάζουσιν descendunt, quos sequitur Arabs وَيَنْزِلُونَ (quod verbum est ex Ebræo נזל *Fluxit, Diffluxit* propr. Fluviorum) ac descendunt. Atqve huc etiam noster tendit.

Եւ Եղիցիս *Et erunt.*] Est Է՛ Եղիցի. quod v. præc. habuimus, tertia plur.

Իբբլ *Tanquam.*] Est Adverbium similitudinis.

Չեղեալք. *Qui non fuerint.*] Est Nominat. Plur. Participii Præter. Եղեալ *Qui fuit*, verbi Substantivi Ել *Essè*, cum præfixâ Litterâ չ. quæ dictioni

ditioni præposita, negativam illam facit, estq; ipsa posterior littera vocalæ
 נג נח Non. Cæterum tempus Præteritum, quod vox Ebræa נחִיִּי indicat,
 optimè & elegantissimè in hac versione exprimitur, melius certè, quàm
 Vulgata & LXX. habent: καὶ ὅς ἐστιν ὑπάρχοντες, *quasi non sint.*

Ad vers. 17.

כַּמֶּנֶה יְהוָה עַל הַר שֵׁנִי. *Sed in monte.*] Est Commorativus Sing. à Nom.
 עַל הַר שֵׁנִי. (Nota, quod utroque modo dicatur עַל הַר & עַל הַר שֵׁנִי. Prius
 vers. præc. habuimus.) Adhibetur autem ille Casus, quia actus in loco de-
 notandus fuit.

וְהָיָה שֵׁנִי. *Est Nomen proprium, quod Rivola in Lex. p. 340.*
 וְהָיָה & וְהָיָה scribit, & cuius Genitivus infra v. ult. occurret.

וְהָיָה עֵרִי. *Est.*] Vid. v. 15.

וְהָיָה עֵרִי. *Salvatio.*] Est ipsum Nomen, abbreviatè pro וְהָיָה עֵרִי
 scriptum, descendens à verbo וְהָיָה *Redimere, liberare, servare.*

וְהָיָה עֵרִי. *Et erit sanctus.*] אֵרִי est ipsum thema, compendiosè
 scriptum pro וְהָיָה. In Fontibus h. l. Abstractum legitur שֵׁנִי *Sanctitas*,
 i. e. Sanctissimus. Ita enim Superlativus gradus apud Ebræos efferri solet.
 Conf. Du. D. Wasmuth. Hebr. Restit. reg. 19. p. 67. Syrus autem & LXX.
 quos Arabs cum nostro sequitur, Concretum adhibent, עֵרִי (sc. τὸ ὅγιον)
sanctus. Qvodsi tamen Accentuationem consulam, hunc illa mihi sensum,
 eumque planiorem, commendabit: *Et in monte Sion erit liberatio, & erit*
sanctitas scil. in eodem monte: Quem assēcutus mihi videtur Jonathan,
 reddens: וְהָיָה עֵרִי עַל הַר שֵׁנִי *eruntque Sancti homines* scil. in monte.

וְהָיָה עֵרִי. *Et hereditario jure possidebit.*] Est 3. Futuri
 Sing. Verbi וְהָיָה *hereditatem obire.*

וְהָיָה עֵרִי. *Domus.*] Est ipsum thema, cum וְ affixo tertiæ pers.

וְהָיָה עֵרִי. *Jacobi.*] vid. v. 10.

וְהָיָה עֵרִי. *Heredes ejus.*] Est Accusat. Plur. Participii
 וְהָיָה *hereditatem capiens*, verbi modò allegati. In Fontibus non
 Possessores sed Res possessæ nominantur, voce מְרִשְׁתָּם. Illos, Versiores
 Vulgata, LXX, Syriaca, Arabica & nostra innuunt. Utrosq; Jonathan in suâ
 Para-

Paraphrasi conjungit : *וְיִחְסְנוּ דְּבֵרֹת יַעֲקֹב נֶכְסֵי עַמִּיָּה רְהוּ מִחֲסֵנוּ לְהוֹן*
Et possidebunt pregnati domus Jacob substantiam popularum, qui eos possidebant.

Ad vers. 18.

Եւ եղիցի տունս Զաւլօքու *Et erit domus Jacobi.* Vide supra.

Հուր *Ignis.* Est ipsum Nomen, derivatum ex Ebr. *אור*. Jonath.
 h. l. addit *יִפְּרֻ* Fortes, h. m. *Erunt praeterea, qui de domo Jacob, fortes sicut ignis.*

Եւ տունս *Domusque.* Modò fuit.

Զօւհիւն *Josephi.* Est Genit. Singul. à Nom. Զօւհի. quem
Rivola pag. 275. scribit Զօւլսի.

Բոյ *Flamma.* Est ipsum thema. Jonathan iterum: *רֹבֹשְׁתִי* *Robusti*
instar flammæ.

Եւ տունս Էսաւայ *Et domus Esavi.* Vide supra.

Եւէգն *Stipula.* Est ipsum thema, cum 'u affixo 3. perf. Jonathan
 supplet: *שִׁלְפִי* debiles sicut stipula. Arabs vertit *قَصَب* *Arundo.*

Աւռեղիս *Accendentur.* Est tertia plur. Fut. Passivi seu tertiae
 Conj. verbi *Աւռել* *Accendere.*

Զուլաւ *Circum illam.* Est Circumlativus Sing. Pron. *իւ* *Ille.*

Եւ կերիցեն զաւ *Et devorabunt illam.* Et 3. Plur. Fut. Verbi,
 ut mihi videtur, hodie non adeò usitati, atq; heteroclitici *կերել* *Edere*, pro
 quo usurpatur *ուռել* Gen. XXIV, 33. XXXVII, 25. &c. Ex illo tamen
 tempora quædam adhuc supersunt, ut Præter. *կեր* (hinc *կերայ* quod
Rivola in Lex. Arm. p. 197. f. & *Galanus* Gramm. Arm. p. 92. suspexit
 nonnihil probitatis mihi est.) *Edi*, Deuter. IX, 18. XXVI, 14. Dan. X, 3.
կերել *Edisti*, Gen. III, 11. Ezech. XVI, 13. *Էկեր* *Edit*, Gen. XXXI, 15.
 Exod. XXXIV, 28. Numer. XXVI, 10. 1. Sam. XX, 34. 2. Sam. XII, 17.
կերայք *Edimus*, 2. Sam. XIX, 42. Nehem. V, 14. 2. Chron. XXXI, 10.
կերայք *Edistis*, Lev. X, 17. *կերին* (non *կերսն* secundum *Rivol.* l. c.)
Ederunt.

Ederunt, Genes. XIV, 24. XXXI, 54. Exod. XVI, 35. 2. Chron. XXX, 18. Futurum *Էդամ* *Edam*, Gen. XXIV, 33. Deut. II, 28. 2. Sam. XIII, 5. 6. *Էդես* *Edes*, Genes. III, 18. 2. Reg. XIX, 29. Jes. XXXVII, 30. bis. *Էդեր* *Eder*, Exod. XII, 43. *Էդեմուս* *Edemus*, 1. Reg. XVII, 12. Jes. XXII, 13. *Էդերիս* *Ederis*, Exod. Cap. XVI, 12. 2. Reg. XIX, 29. Jesa. XXXVII, 30. Joël. II, 26. *Էդենտ* *Edent*, 2. Reg. IV, 43. bis. Jes. XXII, 13. qvæ ipsa etiam vox in nostro textu legitur. Imperativus est *Էդե* *Ede*, Jes. XXI, 5. *Էդիտե* *Editite*, Lev. X, 18. Qvæ omnia hîc studiosè, in gratiam futurorum hujus lingvæ tyronum colligere volui, animadvertens: à *Galano* p. 92. m. Gramm. Arm. hoc verbum ordini heteroclitorum quidem fuisse insertum, thema autem non *Էդե* (quod tyro inquireret,) sed *Էդեմ* esse constitutum, quo ipso etiam superior conjectura mea maximè roboratur: insuperque *Rivolam* duas ex illo verbo personas, ac earum quidem nisi utramque, alterutram saltem mendosè allegasse. Caterum Jonath. in hujus tmematis translatione litteram derelinquit, illud h. m. reddens: *וַיִּשְׁלַח בָּרָךְ* *וְיִשְׁלַח* & dominabuntur eis, atque trucidabunt eos.

Եւ մի մնացի *Nec residuus manebit.*] Est tertia Sing. Fut. Verbi
մնաց. Recurrit Ies. XVII, 6.

Ἰρῠῡῡῡῡῡῡ *Ignifer.*] Est Nomen Compositum ex Ἰρῡῡῡῡ *Ignis*,
 & ῡῡῡῡῡ (quæ vox convenit cum Latinâ) *Ferre.* Secutus iterum h. l. est
 Armenus Interpretes Versionem LXX. quæ habet πυρροφῶρ vel πυρροφῶρ
 (utrumque enim in exemplaribus legitur:) quod nomen idem è πυρ *Ignis*,
 & φῶρ *Fero*, coaluit. Sunt tamen qui per ipsam h. l. *Frumentarium* intelligi
 velint. Vid. de eâ *Budæus* in Lex. Græc. & *Scapula* ib. in φῶρ col. 1737. f.
 Arabs eodem modo reddit خالط النار *Ferens ignem.* Conf. ad h. l.
 Commentatores. In Fontibus est ὑπερσῆς *Superstes*, quod Syrus retinet.
 Jonathan autem vertit יְהִיָּה, *Aquila* ὑπολειφθεῖς, *Symm.* ἐκφυγών,
Theod. καὶ ἀλόν.

Sufufu' Domini.] Est Dat. Sing. Genitivo per omnia similis, à Nom.
 𐤔𐤓𐤕𐤕𐤓 Domini: cum 'u Aff. tert. perf.

ܠܡܢܢ ܐܫܪܝ. Vide v. 8.

ܕܗ ܫܦ ܠܡܢܢ ܕܩܝܐ ܕܡܢܢ ܕܩܝܐ ܕܡܢܢ. *Quia Dominus dixit.* Est 3. Præt. Sing. verbi ܠܡܢܢ *Loqui, dicere.* Conf. Galan. Gramm. Arm. p. 77. Targum reddit: ܕܡܢܢ ܕܡܢܢ ܕܡܢܢ. *Quoniam Dominus ita decrevit.*

Ad vers. 19.

ܠܡܢܢ ܕܡܢܢ ܕܡܢܢ. *Et possidebunt.* Est tertia plur. Futur. Verbi ܠܡܢܢ. Conf. v. 17.

ܠܡܢܢ ܕܡܢܢ ܕܡܢܢ. *Nagebenses.* Est Nom. Plur. à Sing. ܠܡܢܢ. quod Patronymicum nomen est, ut è terminatione cognosci potest. In Ebræo est Appellativum ܡܪܝܬܝܝܡ *Meridies*, sive homines, ܡܪܝܬܝܝܡ (secundum Jonathanem) *Meridietem incolentes*, vel *qui ad Austrum sunt* (prout Vulgata reddit: Intelligitur autem tribus Juda cæteris australis, & in specie australior ejus pars Jos. XV, 21.) quod pro Nomine proprio LXX. habuerunt, reddentes ܐܝ ܥܝ ܡܪܝܬܝܝܡ, *Qui in Nageb.* Atque horum vestigiis insitit Interpres Armenus. Arabs h. l. (nam v. 20. ubi hæc vox recurrit, variat:) reddit: ܐܠܝܝܢ ܢܝ ܝܬܝܢ. Vers. in Op. Angl. transfert: *Qui sunt*

in Gerb. Quorsum autem Arabicus Bibliorum Interpres hac suâ Metaphrasi, quâ ܠܡܢܢ LXX. deferit, respexerit, nonnihil difficile dictum est. Provinciam in Æthiopiâ regione verè meridionali, sitam, intendisse, & Synecdochen speciei pro genere usurpasse ipsum auguror, idque propterea, quod isti populi linguam habeant ܐܠܝܢ : Gyyz (quo cum vocabulo Arabicum ܝܬܝܢ maximè congruit:) dictam, quæ polita, tersa ac erudita lingua esse fertur, mihiqve videtur in istâ provinciâ floruisse, & ab hac suum accepisse nomen: Quo de tamen omnium rectissimè judicare poterit, istarum rerum,

inter omnes, quos tulit orbis, Sagacissimus pariter atque felicissimus Scrutator, Magnif. Dn. Ludolfus, in Historiâ Suâ Æthiopicâ, quæ nunc sub prælo sudat, & Cujus interim Sciagraphia ante quadriennium Jena publicata, cap. 15. conferri potest. Cæterum, quod obiter adjicere visum est, istius lingvæ etiam Coccinus in Thesaur. Cathol. tom. I. lib. 6. art. 1. p. 596. mentionem facit, ita scribens: *Paulus Apostolus in lingvis plurimis. Pauli Epistolas in Græcâ, Hebræicâ, Chaldaicâ, Arabicâ, Indicâ & GHEEZ lingvis Romæ Petrus Æthiops imprimi curavit.*

Ἐπιφανίου Montem.] Est Accus. Sing. à Nomin. **Ἐπιφάνι.** Cum Prosthese **π** ut suprà v. 7. in **ἐπιφάνει** p. 20. & Aff. tertiz pers. **ῑ**.

Ἰδουμαίῳ Esavi.] Vide supra. Innuitur autem hinc Idumæa, tribui Judæ vicina.

Ἐπιδελῶν Et Sephelenses.] Est Nomin. Plur. à Sing. **Ἐπιδελῶν.** quod idem Patronymicum nomen est, uti præcedens **Ἰσαακελῶν.** cum quo etiam illa pari gaudet fortunâ. Nam quod in fontibus h. l. extat **הַשְּׁפִילָה** *Et planities*, sive *qui in campesribus degunt*, iisque depressis, vid. Jos. XV, 33. idem à LXX. pro Nomine proprio agnoscitur, reddiderunt enim **οἱ ἐν τῇ σεφιλᾷ** *Qui in Sephilâ*, quam interpretationem Armenus est secutus. Arabs iterum à LXX. recedit, vertitque:

وَالَّذِينَ فِي الْمَشْرِقِ *qui sunt in deserto.* Decipi tamen ab iisdem sese passus est in Jer. XXXII, 44. & XXXIII, 13. ubi utroque in Ebr. legitur **וּבְעֵרֵי הַשְּׁפִילָה** *et in civitatibus planitiei*, & in civitatibus Meridiei, quod LXX. reddiderunt: **οἱ ἐν πόλεσι τῇ σεφιλᾷ**, & **οἱ ἐν πόλεσι τῇ ναγὲβ**, & Ar. hos secutus, **وَفِي مَدَن جَبَل سَافِيلَا وَفِي مَدَن نَاجَاب**

Et in urbibus montis Sephila, et in urbibus Negeb. Ita etiam noster Armenus. Caterum vel inde patet, Versionis Arabicæ V. T. quæ Operi Polyglotto Angl. inserta est, non unum eundemque esse autorem, nec unum idemque prototypum, ex quo illa adornata, quin imò hoc, etiam in uno eodemque capite biblico diversum esse, noster ostendit locus, cujus rei si causam subodorari licet, non aliam fore opinor, quàm quod MSta exemplaria, è quibus tum Gallicum, tum Anglicanum Opus collecta sunt, plurimis in locis manca fuerint, alteriusque hiatûs ex altero supplendi venerint. Quod tandem Versionem Syram concernit, illa in citatis & nostro loco, voces **הַשְּׁפִילָה** & **הַנֶּגֶב** ritè interpretatur per **אַמְלִיל** *Aquilo*, & **פְּלָנִיטִים** *Planities.*

סוּרְיָאֵלִים Alienigenos.] Est Accus. Plur. à Nomin. Pl. **סוּרְיָאֵלִי** de quo vid. v. 11. Usurpatur hæc vox ut in nostro, sic pluribus aliis locis, pro **פְּלִשְׁתִּים** seu *Philistæis* e. g. Jud. III, 3. X, 7. XV, 9. 1. Sam. IV, 1. 2. 3. 6. 10, 17. Cap. V, 1. 8. 11. VI, 1. 2. 4. 12. 16. 18. 21. Jes. XI, 14. Jer. XLVII, 1. 4. Zachar.

Zach. IX, 6. LXX. in nostro textu habent ἀλλοφύλος, Ar. اَلْعَبَائِلُ اَلْغَرِيْبَةُ.

Nationes externas, Syrus ܐܠܠܘܦܘܠܝܬܝܢ Palestinos. De cætero hoc non erat omittendum, esse non nullos, qui toti huic commati Subjectum è præced. versu intrudunt, & voculam ܐܢܬܝ per Cum exponunt, h. m. Et hæreditabunt Judæi Meridiem, cum monte Esavi, & Planitiem cum Pelistim. Verùm displicet hæc nonnihil coacta Interpretatio. Consideretur totus versiculus.

ܬܠܝܬܐ ܕܥܡܡܐ ܕܥܝܠܝܢ ܕܥܝܠܝܢ Et possidebunt. Vide paulò antè.

ܕܥܝܠܝܢ Montem. Vide præcedens ܕܥܝܠܝܢ. à quo non nisi prosthesis differt. In Fontibus est ܐܝܪܐ Agrum, quod bene Syrus reddit ܐܝܪܐ Agrum. Jonathan ܩܝܪܝ Civitates. LXX. Το ὄρος montem, atq; sic etiam Armenus & Arabs, quorum hic habet جَبَل.

ܕܥܝܠܝܢ Ephraimi. Est Genit. à Nom. ܥܝܠܝܢ. Rivola p. 113. hujus nominis Genitivum facit ܥܝܠܝܢ. In Fontibus jam sequitur comma, ܐܝܪܐ ܐܝܪܐ Et agrum, vel regionem Samaria, quod licet versiones omnes à me consultæ, ipsi etiam LXX. expresserint, Armenus tamen Interpres absque interpretatione abire concessit. Reddiderunt autem in eo Jonathan & Syrus vocem ܐܝܪܐ prout in præced. commate. LXX. vertunt τὸ πεδίον Campum, Arabs ܐܝܪܐ Planitiem, rectius Convallem, quam Ebræa vox, (unde Arabica descendit,) ܐܝܪܐ denotat, & Golius in Lex. Arab. col. 303. per Locum depressiorem in quo restagnat aqua, exponit.

ܕܥܝܠܝܢ Et Benjaminem. Est Accus. Singul. à Nomin. ܥܝܠܝܢ Gen. XXXV, 18. Rivola p. 59. malè scribit ܥܝܠܝܢ. Malè hic agit noster, & Arabicus Interpres, exemplo τῶν LXX. quod ex Beniamine occupante, faciant occupandū. Textus authenticus habet: ܐܝܪܐ ܐܝܪܐ Et Benjamin Gileadum sc. possidebit, quā vocem bene supplet Hieronymus. Jonathan itidem satis clarè: ܐܝܪܐ ܐܝܪܐ ܐܝܪܐ Vers. in Op. Angl. Et progeniti familie Benjamin habitatores terre Galaad scil. possidebunt. Ad eundem sensum etiam Syrus. LXX. verò sic transferunt: ܐܝܪܐ ܐܝܪܐ ܐܝܪܐ Et

Hos Noster sequitur & Arabicus Interpres, qui habet: **وَأَرَأَيْتُمُ السَّيِّئَ**
 & principium prae. Sic etiā Syrus: **וְהָיָה לְכָל הָעָם** Captivitas
 prior. Huc etiā redit R. Mosis apud *Aben Efrām*, & *Abarbenelis*
 interpretatio, quorum posterior suam ex Deut. II, 24. roborare contendit.
 Verū utat huic expositioni nihil obstaret aliud, vel hoc unicum ipsam labe-
 factaret, quod insolens Ebraeis sit, nomen alterum regens (uti h. l. est casus
 Nominativus **יְהוָה** illi, quod regitur (prout hic est **יְהוָה** in Genitivo positum)
 postponi. Quarta proinde expositio mihi commodissima videtur, quā per
יְהוָה Exercitus (quæ communissima vocis significatio est) denotatur, h. m.
 Et transmigratio Exercitus hujus filiorum Israël. Atque hanc *Jonathan*
 tuetur, reddens: **יְהוָה עִמָּנוּ** Et transmigratio populi hujus. *Kimchi*
 item cum R. *Salomone*, quorum uterque illam ex 2. Reg. XVIII, 17. defendit

וְ Illud.] Est Pronomen.

יְהוָה Sit.] Est tertia Sing. Praef. Conjunctivi modi verbi **יְהוָה** Esse.

יְהוָה Filiis.] Est Dativ. (quod ē LXX. cognoscitur:) Plural.
 Genitivo similis, cum **וְ** Aff. à Nom. Sing. **יְהוָה** Filius. Dicitur etiā
 in iisdem Casibus, teste *Galano* pag. 40. **יְהוָה**. Praefixum **וְ** in **יְהוָה**
 rectius h. l. Genitivum notat, prout *Jonathan* & *Syrus* idem exposuerunt
 Armenus autem & Arabs **יְהוָה** LXX. adhæret.

יְהוָה Israël.] Est Genit. Sing. Compendiosè scriptus pro **יְהוָה**
 qui legitur 2. Sam. I, 24. à Nom. **יְהוָה**.

יְהוָה Terra.] Est ipsum thema.

יְהוָה Cananæorum.] Est Genit. Plur. à Nomin. Singul.
יְהוָה. In Ebraeo legitur **אֲשֶׁר בְּנֵי עַנָּן** in quarum vocum inter-
 pretatione sudant interpretes. LXX. cumque his Armenus & Arabs reddi-
 derunt Terra Cananæorum sc. principium erit transmigrationis Israëlitarum:
 de quā Interpretatione paulo antè actum. *Abarbenel* Caph Praefixum, præ-
 ter necessitatem, subintelligi cupit, ut sit: **אֲשֶׁר בְּנֵי עַנָּן** qui sunt
 sicut Chaldaei. *Grotius* & *Dn. D. Pfeifferus* in Exam. Abarb. in Ob. p. 83.
יְהוָה repetendum existimat vocem Possidebunt, atque vertendum:
 Possidebunt omnia quæ sunt Cananæorum. Verū dissuadere videtur hæc

Interpretationem Accentus Minister seu Coniunctivus in voce **יִשְׂרָאֵל**, pro quo alias Subdistinctivus minor Pastæ, Geresch requireretur. Vid. Ipsius Schema Accent. Prosaic. ad p. 11. & conf. litt. S. p. 20. Quid quod & hac ratione Prædicatum in hoc ipso versu sequens **יִרְשׁוּ** Possidebunt Subjectorum suorum alterum amittat, nisi accentui Sakephkatono in **צִרְפָּת** majorem distinguendi vim tribuere velis, quam Athnacho in **בְּסַפְרָא** quod itidem contra leges accentuatorias peccatum foret. Aspiciatur modò ipse textus. Quapropter non longius à Targumim recedendum esse arbitror, quæ reddunt: **בְּסַפְרָא דְּכַנְעָנִי** *qui sunt in terrâ Cananeorum*, & qui ob istius terræ inhabitationem *Cananei* appellantur. Conf. *Kimchi & Raschi*.

וְיִשְׂרָאֵל *Usq; ad.*] Vid. v. 7.

יְיָ שַׁרְפָּת *Sarphath.*] Est Dat. Singul. à Nominativo non nisi præpositâ litterâ **יְיָ** discrepans. In margine Bibliorum alia vox legitur Characterem minore expressa, quæ ad **τὸ Σαργαθῶν**, quod in LXX. legitur, propius accedit, **שַׁרְפָּת**. Ita & Vulgata habet *Sareptam*. In Ebræo est **צִרְפָּת**, quod Targum & Syrus retinent, Arabs autem in *Savareph* transformat, habet enim **وَالْيَ السَّوَارِفِ**. Intelligitur autem ex mente Judæorum, *Gallia*.

בְּיָדָא *Et Captivitas.*] Vid. initio hujus vers.

בְּיָדָא *Hierosolymorum.*] Vid. v. 11.

וְיִשְׂרָאֵל *Usque ad Ephratha.*] Est Dat. Sing. à Nom. **יְיָ**. cuius Genitivus **יְיָ**. Armenus hîc iterum **וְיִשְׂרָאֵל** insistit, habentibus **ἔως ἐφεσθά**. Idem facit Arabs **وَالْيَ أَفْرَاثَا**. At verò in Fontibus sic legitur: *Et transmigratio Jerusalem* (i.e. Captivi Hierosolymitani) **בְּיָדָא** quæ (non **יְיָ** *usque*) est in *Sepharad*, qui locus cum *Ephrath* non fuisset confundendus. Jonathan & Syrus vertunt: **בְּיָדָא** quæ est in *Hispaniâ*. Atque hanc regionem isto nomine denotari etiam reliqui Judæorum Exegetæ volunt. Hieronymus à Judæo deceptus, præfixum **בְּ** pro radicali habuit, adeoque vertit: *Quæ in Bosphoro est*, in eo scil. in quem Adrianus Judæos abduxerit. Quo de vid. *Dn. Pfeiff.* l. c. p. 83. f. f. ubi hanc Controversiam ita decidit:

Nobis

Nobis ספר locum in Babylonia finibus videtur, quo Hierosolymitani abducti erant.

בְּלִי חֲמִלֵיךְ עָלֵינוּ *Et possidebunt.*] Vid. v. 19.

עָרֵינוּ *Urbes.*] Est Accus. Plur. à Nom. Sing. עָרָא *p.*

נָגְבִי *Nagebi.*] Est Genit. Sing. à Nom. נָגֵב *p.* Vid. annot. ad init. v. 19. omnia enim eodem modo hîc sese habent, nisi quod Arabs aliam usurpet vocem, quæ vicinior est נָגֵב *Nageb* τῶν LXX. scil. نَجَاب *Nageb.*

Ad vers. 21.

בְּלִי עָלֵינוּ *Et ascendent.*] Est 3. Plur. Fut. Verbi Heteroclitii עָלָה qvòd procul dubio ab Ebræo עָלָה derivatum est, & Præteritum format בְּלִי *Ascendi*, Futurum עָלֵיךְ *Ascendam*, עָלֵינוּ *p.* Plur. עָלֵינוּ *p.* עָלֵינוּ *p.* עָלֵינוּ qvòd ultimum in nostro textu legitur.

וְשָׁמְרוּךְ *Salvati.*] Est Nomin. Plur. Reliqua vid. v. 14. In Ebræo Activum legitur שְׁמוֹרֵי *Servatores*, pro qvo Passivum usurpant LXX. ἀνασωζόμενοι *Salvati*; & Aquila cum Theodotione, σωσμένοι.

Ita etiam Armenus & Arabs, quorum hic habet: الرِّجَالُ الْمُتَخَلِّصُونَ

Viri qui evaserint. Hos sequi videtur Syrus, reddens قِطَا *qv* *Servati fuerint.* Jonathan autem Fontibus insistit, vertitque מְשִׁיבִין *Salvatores.* Per hos מְשִׁיבִים seu *Salvatores* vel *Servatores* Hugo Grotius intelligit, qui semet servarunt à captivitate, ita verò magis τῶν LXX qvos & pro se allegat, quàm textui authenticò favet. Prolixius contra ipsum disputat *Magnif. Dn. D. Calovius*, Dominus Patronus, Præceptor ac Hospes olim maximè venerandus, in Bibl. Illustr. Raschi itidem de corporali salute explicat, per *Salvatores* intelligens שְׂרֵי יִשְׂרָאֵל *Principes Israël*, Esavum judicaturos. Judæi in *Schemoth Rabba* fol. 135. col. 1. m. Michaëlem & Gabrielem denotari volunt, *R. Juda Sanctus* tamen ibidem solum Michaëlem, magnum Israëlitarum Patronum, Angelumque ipsorum tutelarem (qvòd è Zachar. I, 12. & Dan. XII, 1. probant) innui cupit, qui Esavitarum hyperaspisten Sammaëlem (cujus nomen Ebræum סַמְאֵל nequissimi Judæorum modernorum Cabbalistsæ, cum novissimum Messiam solum.

Christianos funditus deperditurum, orbi ostentare voluerunt, per Notarikon ita exponere non sunt veriti: סוף מלכות אדם רעפלט: *Finis Regni Edomitici* (i.e. Romani) est *LEOPOLDUS*. Verum Jehova te increpet Satan!) sit devicturus. Ab aliis vox משיעים per Gematriam Cabbalisticè ad Eliam & Messiam filium Davidis refertur, quod illi sint futuri Salvatores: Valor enim litterarum illius vocis numeralis, prorsus cum eo convenit, qui est vocabulorum אֱלִיָּהוּ בֶן־נָחֻם: Utrobique enim proveniunt, 476. Vid. *Jalkut Chadasch* fol. 142. col. 3. R. Lipman solum hinc intelligere videtur Messiam, id quod & Belgæ faciunt, qui de Christo perfectissimo Salvatore accipiunt, existimantes, quod Plurali numero (*Salvatores*) Salvationis Christi perfectio notetur. Vid. *Dn. D. Calovius* l. c. p. 819. b. m. & *Dn. Pfeiff.* l. c. p. 84. m. Quorum in ultimo judicio meritò acquiescimus, statuentes h. l. per *Salvatores*, *Apostolos* verbiqve divini *precones* intelligi, qui hoc nomine vocantur non ποιηταὶς & κηρυκταὶς, sed ὁργανισμοὶ atqve ἀρχισυντακταὶ, cum administri sint salutis nostræ per Evangelium. 1. Tim. IV. 16. 1. Thess. II, 13. 1. Cor. IX, 22. Jud. v. 13. Atqui hi judicant montem Esavi, vel Edomitas, per quos συνεδδοκιστὰς omnes Ecclesiæ hostes intelliguntur, hic & nunc quidem verbo atqve scriptis impietatem eorum redarguendo Joh. XVI, 8. judiciumqve venturum denunciando Act. XVII, 31. olim autem in die novissimo judicio longè splendidiori, magisque strenuo & verè reali Matth. Cap. XIX, 28. Luc. Cap. XXII, v. 30.

יְהוָה מִן־הַר De Monte.] Vid. vers. 8. Armenus & Arabs (qui מִן־הַר habet) τὰς LXX. sequuntur, Ebraum מִן־הַר (quod Syrus bene transfert מִן־הַר) In Montem, malè reddentes ἐξ ὄρους.

יְהוָה מִן־הַר Sionis.] Est Genitivus Nominativi יְהוָה. quem supra vers. 17. p. 42. habuimus.

יְהוָה מִן־הַר Ad capiendum.] Est ipsum thema.

יְהוָה מִן־הַר Vindictam.] Est Accus. Sing. à Nom. יְהוָה. In Ebraeo est יְהוָה מִן־הַר ad judicandum, LXX. reddunt ἐκδικησαι ut puniant: Arabs لِيُنْتَقِمُوا ut ultionem sumant; atque sic etiam Armenus.

יְהוָה מִן־הַר De monte Esavi.] Vide supra.

Եւ եղիցի Տ՛ն *Et erit Domino.*] Vide supra.

Արքայութիւն *Regnum.*] Est Nomen Abstracum in casu recto positum, sed decurtatè scriptum pro Արքայութիւն: à Concreto արքայ *Rex*, ab արք. *Major*, *Dignior*, descendente, iterumque Græco ἄρχη *Principium*, originem suam debente, formatum. Recurrit illa vox Psalm. XXI, (x. Ebr. XXII,) 29. Hic ergò Prophetiæ Obadianæ finis est:

ET ERIT JEHOVÆ REGNUM. Eundem etiam nos facimus nostrarum in Eundem brevium leviumque Annotationum, dicentes:

ԻՅԵ ՏԵԼՂՈՆ ԱՐՔԱՅՈՒԹԻՒՆ. ԻՅԵ
 ԶՕՐՈՒԹԻՒՆ. ԻՅԵ ՓԱՌՔ
 ԶԱԻՏԵԱՆՍ ԶԱԻՏԵՆԻՑ:
 Կ Մ ԷՆ:

hoc est:

SIT JEHOVÆ REGNUM, SIT POTEN-
 TIA, SIT GLORIA IN SECU-
 LA
 SECU-
 LORUM!
 AMEN.

SECVITUR

Alphabetum Armenicum.

Figura. Nomen. Potestas. Valor Numeralis.

Major. Minor.

Ա	ա	Aip.	A.	1.
Բ	բ	Pien.	Med. inter B. & P.	2.
Գ	գ	Chim.	Med. inter CH. & G.	3.
Դ	դ	Ta.	Med. inter D. & T.	4.
Ե	ե	Jædsch.	Æ. Aliis IE.	5.
Զ	զ	Sza.	Sz. Z. Aliis Ss.	6.
Է	է	E.	E.	7.
Ը	ը	Jett.	E. rapidiss. ut (:) Ebr.	8.
Թ	թ	Thuò.	T. durum, vel Th.	9.
Ժ	ժ	Sge.	Sg.	10.
Ի	ի	In	I. Vocal	20.
Լ	լ	Liun.	L.	30.
Խ	խ	Che	Ch. Ebr. fortius.	40.
Ծ	ծ	Dza.	Dz. five ʒ. Ebr.	50.
Կ	կ	Ghièn.	Gh. ʒ. Ebr. raphat. I. Ch. mollius.	60.
Հ	հ	Huò.	H.	70.
Ձ	ձ	Za.	Z. & X.	80.
Ղ	ղ	Ghhad	Ghh. Aliis K. Sed ղ valet L.	90.
Ճ	ճ	Ge.	G. Gallic. Aliis G.	100.
Մ	մ	Mien.	M.	200.
Յ	յ	Hi.	I.	300.
Ն	ն	Nu.	N.	400.
Շ	շ	Scia.	Sc. five ʍ Ebr.	500.

Spiritus Asper.

Hic diphthongis imponitur, illarumque vocem solvit,
ut *in* non legam o sed Av.

Apostrophus.

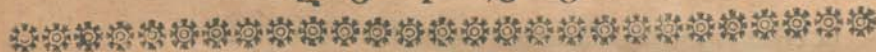
Hic adscribitur Vocula *h*. & quandoque super *h*. quæ
litera tunc ut *L* pronuncianda.

Signa Distinctionum.

In Bibliis initium versûs denotatur stellulâ ✱. Comma . Punctum :

Custos est ~. Nota Compendi -

Ⲛ ⲉ ⲣ ⲉ ⲗ :

ERRATA.

In Textu Armeno v. 1. lin. 2. lege *ⲙⲏⲣ*. v. 2. l. 3. leg. *ⲛⲏⲗ*. v. 3. l. 4. leg. *ⲙⲏⲙⲏⲗⲏⲥ*. v. 12. & 13. voces *ⲙⲏⲗⲏⲣ*. *ⲙⲏⲗⲏⲣ*. & *ⲙⲏⲗⲏⲣ* male sunt divisæ. Litera *u*. ad *u* præcedentis lineæ pertinet. v. 19. leg. *ⲙⲏⲗⲏⲣ*.

In Lectione Latinâ textus Arm. v. 1. lege *Egeu*, & *Ev*, sic & alibi ubi in Armen. est *u*. ib. lege *Arraccheaz*. v. 3. l. 2. lege *Barraaz*. ib. lin. 6. lege *Iur*. & sic etiam derivatum *Iurum* lin. 7. cum aliis. v. 7. l. ult. lege *Nma*. v. 11. lin. 7. lege *Arganein*. v. 12. lin. 2. lege *Echborn*. ib. l. 3. lege *Odaraaz*. v. 13. lin. ult. leg. *Gorsdean*. v. 14. lin. ult. leg. *Javur*. v. 15. l. 2. lege *Azchaaz*. v. 16. lin. 4. lege *Azchoch*.

In Versione Latinâ v. 11. lin. 5. post *Et* adde: *quo*. v. 20. l. 2. lege *Filiis*.

In Annotationibus: Pag. 7. l. 8. lege *ⲙⲏ*. p. 8. l. 10. lege *ⲙⲏⲗⲏⲣ*. p. 13.

l. 1. lege *Suum*. p. 14. lin. 9. lege *ⲙⲏⲗⲏⲣ*. p. 16. lin. 19. lege *ⲙⲏⲗⲏⲣ*. p. 18. lin. 21. leg. *Usurpatur*. p. 22. l. 9. lege *ⲙⲏⲗⲏⲣ* pag. 23. l. 5. à fine post *Sapiens* adde: quod ab *ⲙⲏⲗⲏⲣ* intelligere, derivatur. p. 30. l. 5. à fine l. *Futuri*. p. 32. lin. 2. post *ⲙⲏⲗⲏⲣ* adde: (quod Ebraum *ⲙⲏⲗⲏⲣ* Occidit, cecidit, referre videtur:) ib. l. ult. lege *Vercondens*. p. 44. l. 5. lege *ⲙⲏⲗⲏⲣ*. p. 45. l. 19. post *Intendisse*, addatur: (Nisi recte, dubito.) ib. l. 6. ante fin. leg. *quadriennium*.

